

JØRGEN TROLLE

SYV MAANEDER
UDEN POLITI

NYT NORDISK FORLAG ARNOLD BUSCK
KJØBENHAVN 1945

Copyright 1945
by
Nyt Nordisk Forlag
Arnold Busck

INDHOLD

Indledning	7
Kapitel I: September—Oktober 1944	13
Intet tysk Forsøg paa at erstatte Politiet. — Spørgsmaalet om Behandlingen af de Forbrydere, som Tyskerne paagreb. — Kriminalitetens Stigning. — Kamrenes Akter og Guldbarrerne. — Rationerings- og Speciallovgivningens Haandhævelse. — Vagtværnet. — Vanskelighed med at faa Personale til Statsadvokaturerne.	
Kapitel II: November 1944	46
Stigende Antal Røverier. — Meget summarisk Behandling af Straffesagerne. — Bevæbning. — Stor Klæderøverisag fra Firmaet Klem & Krüger, et Vidne myrdet. — Ubehandlede Anmeldelser. — Faa Anmeldelser om Sædelighedsforbrydelser. — Mordet i Saxogade. — Uvilje mod kriminelt Efterforskningsarbejde. — Frihedsraadets Stilling. — Tysk Begæring om Udlevering af en Fange.	
Kapitel III: December 1944	78
Kriminalitet. — Forbryderne paaberaaber sig Frihedsbevægelsen. — Pengeafpresning. — Frihedsraadets Udtalelse om Røverierne og Frihedsbevægelsen. — Forvirring i Retsbevidstheden. — Overfald paa Statsadvokaturen.	
Kapitel IV: Januar 1945	106
Kriminaliteten. — Drabet i Vareforsyningsdirektoratet. — Natlig Razzia i Statsadvokaturerne. — Vagtværnets Vanskeligheder. — Apachesagen. — Tyskerne afhenter Fanger i Vestre Fængsel. — Edvard Petersen, kaldet Due, alias »den lille Banan«. — Kontorets Flytning. — Beskyttelsesforanstaltninger. — Besøg af de frie Danske.	

Kapitel V: Februar 1945 153

Kriminaliteten. — Drøftelse med Pressen om Referat af Straffesager. — Fejlagtige Arrestationer af Modstandsfolk. — Flere Drab. — Nogle opklarede Mord. — Stigende Krav til Vagtværn og Anklagemyndighed. — Samarbejde med Modstandsbevægelsen under Opklaring af Sager.

Kapitel VI: Fra Marts til 4. Maj 1945..... 171

Kriminaliteten. — Stigende Antal Forbrydelser og Drab, men færre Røverier. — Politiets Arbejde med uautoriserede Aktioner fra Modstandsgrupper. — Nævningesag udsættes paa Grund af Trusler. — De sidste Politifolk i Politigaarden føres til Frøslev. — Fuldmægtig Reventlows Arrestation og Død. — Vagtværnets Vanskeligheder med Hipoerne. — Arrestation af en Frihedskæmper og hans Flugt. — Tysk Skandale i Dommervagten. — Sag angaaende Tortur udøvet af Hipoer. — Forskellige Følger af Aktioner af Modstandsbevægelsen. — Præsident Myrdahls Drab. — Den sidste Tid inden Kapitulationen.

Efterskrift..... 200

INDLEDNING

Saavidt mig bekendt har det ikke tidligere været prøvet, hvad der sker, hvis en moderne Storby bliver ganske uden Politi. Jeg har hørt noget om, at der engang skal have været en Politistrejke i en amerikansk By. Det skal imidlertid efter et Par Dages Forløb have vist sig, at Situationen var uholdbar, saa at Strejken maatte bilægges. Men under de nuværende Forhold har jeg ikke kunnet skaffe mig nærmere Viden herom. En fuldstændig Indstilling af Politiets Virksomhed for længere Tid, som det skete her i Landet, har vist ikke været set andetsteds, heller ikke under Krigen i noget andet af de besatte Lande. Den Omstændighed, at det under de lange Besættelsesaar var lykkedes at holde det danske Politi praktisk set fuldstændig rent fra tysk og nazistisk Indflydelse i Ledelsen og Korpset, har antagelig bidraget sit til, at Udviklingen her i Landet i Modsætning til andre Lande, som tidligt fik Quisling-Regeringer, førte hen til den Katastrofe, som Afskaffelsen af Politiet den 19. September 1944 var.

Spørgsmaalet om, hvad Politiet betyder for Opretholdelsen af ordnede Tilstande og Forebyggelsen af Forbrydelser har mange Gange været drøftet mellem Jurister og socialt interesserede baade i Skrift og Tale og baade offentligt og Mand og Mand imellem. Det har været

diskuteret, om det er strenge Straffedomme, der virker mest afskrækkende paa Forbryderen, eller om det er Bevidstheden om, at det er sandsynligt, at en Forbrydelse efterspores og opklares af Politiet, der har denne Virkning, selvom selve Straffen ikke er saa haard. Og man har kunnet anstille Betragtninger, om det vilde betyde et fuldstændigt Bortfald af moralske og juridiske Love og dermed danne Overgang til det rene Anarki, hvis man tænkte sig Politiet borte.

Det, der skete her i Landet og navnlig i København i de syv Maaneder, hvor Landet var uden Politi, turde derfor have en vis mere almen Interesse. Oplysninger herom kan maaske bidrage til at belyse et og andet Spørgsmaal, som i Fremtiden kan blive diskuteret indenfor Kriminologiens eller Sociologiens Omraade. Og det kan have Betydning til Belysning indenfor Strafferetten af Generalpræventionens Psykologi.

Men samtidig havde meget af det, som passerede paa Retsvæsenets og Strafferetsplejens Omraade en meget nær Sammenhæng med de særegne politiske Forhold, som skyldtes Besættelsen, og mange Begivenheder havde deres Aarsag i den sjælelige Spænding, som baade den enkelte og Befolkningen som Helhed befandt sig i. For den, der senere skal søge at sætte sig ind i de særlige Tilstande og Stemninger, som var fremkaldt gennem de lange Aar under Besættelsen, kan derfor ogsaa de Forhold paa Retslivets Omraade, som udviklede sig som en direkte Følge af Politiets Fjernelse, have nogen Betydning. En Del af de vanskelige retlige Problemer, som opstod som Følge af Hændelserne, og som lejlighedsvis berøres i det følgende, er stadig aktuelle nu i den Tid, som følger umiddelbart efter Krigen. Og da Retsfølelsen mulig vil staa usikker overfor nogle af dem,

vilde det være ønskeligt, om de blev kendt ogsaa af andre end Jurister. Thi den Løsning, som skal findes paa Spørgsmaalene, bør ligesom de fleste retlige Afgørelser i det store og hele stemme overens med den almindelige Retsfølelse.

Jeg har derfor ment at burde yde mit Bidrag til, at Samtid og Eftertid kan blive bekendt med, hvad der hændte i vort Land under Besættelsens sidste Maaneder efter Aktionerne mod Politiet. Ikke saadan at jeg vil forsøge at foretage en bredere Undersøgelse af, hvad der er passeret eller søge at give en almindelig Bedømmelse deraf; thi det er en Opgave som dels er alt for stor, og dels er Tiden dertil antagelig ikke moden endnu. Men jeg skal kun prøve at fortælle, hvordan Begivenhederne saa ud fra den københavnske Statsadvokatur, hvor man kom dem paa allernærmeste Hold.

Her i Landet som i de fleste andre Lande lever Anklagemyndigheden en rolig og temmelig tilbagetrukket Tilværelse. Opretholdelsen af Ordenen og Bekæmpelsen af Forbryderne foretages af Politiet med dets betydelige Mandskab og under Anvendelse af hele dets tekniske Apparatur. Og naar Forbrydelserne er opklaret, og Gerningsmændene paagrebet, besørger Politiet ogsaa Forfølgningen af Sagerne for Underretten, hvorhen de allerfleste Sager hører. Statsadvokaterne med deres faatallige Personale faar kun Straffesagerne forelagt til Beslutning om Tiltale eller Henlæggelse og fører kun selv Ankesagerne i Landsretten og de faatallige Nævningsager.

Af denne rent kontormæssige og procederende Virksomhed blev man brat revet ud, da Politiet forsvandt, idet man uden Bistand maatte paatage sig en Del af Politiets Opgaver med Bekæmpelsen af Forbrydelserne. Dertil kom, at man fik en Række politiske Vanskelig-

heder tæt ind paa Livet. Takket være den Ordning, som blev oprettet efter Besættelsens Begyndelse og senere udviklet, var praktisk set alle Sager, i hvilke Hensynet til Tyskerne spillede en Rolle, henlagt under Statsadvokaten for særlige Anliggender. Den ordinære Anklagemyndighed havde derfor ført en i politisk Henseende særdeles fredfyldt Tilværelse indtil den 19. September 1944. Men samtidig med Politiet bortfaldt denne Statsadvokatur, der var særdeles tæt forbundet med Politiet. Og dermed fjernedes den Stødpude, som den almindelige Anklagemyndighed havde i de fleste Sager, som politisk kunde være svære. Vanskeligheder opstod ved, at en Række forskellige Faktorer med forskellige Interesser brødes og gik paa tværs af hinanden, saa at Forholdene blev komplicerede og uoverskuelige. Der var først og fremmest Forbryderne, men dernæst var der ogsaa Modstandsbevægelsen med dens særlige Interesser; der var Tyskerne og deres danske Haandlangere, og endelig var der den almindelige Befolkning, hvis Tarv skulde varetages, og Hensynet til Retfærdigheden, hvis Krav helst nogenlunde skulde fyldestgøres. Disse Interesser kolliderede stadig med hinanden og voldte Vanskeligheder for de Myndigheder, som helst i første Række skulde varetage Retfærdighedens Krav. Paa den anden Side maatte man, hvad Retfærdighedens Haandhævere ellers aldrig er indstillet paa, efter Omstændighederne slaa af paa de absolutte Krav, fordi Magtforholdene var forrykket, saa at man stadig maatte tage saa meget Hensyn til de faktiske Magtforhold, som var nødvendigt for, at Myndighedernes Virksomhed ikke skulde blive umuliggjort.

Statsadvokaturerne saa sig saaledes fra en daglig, rolig Kontortilværelse med en celeber Procedure som den

sjældne Undtagelse kastet ud i Midten af en Serie hurtigt løbende og ofte voldsomme Begivenheder, hvor man i Stedet for metodisk Arbejde ofte var henvist til Frihaandstegning og hurtig Handlen paa Fornemmelsen. Det var Forhold, under hvilke Dagen ind imellem kunde forløbe som en Blanding af en Røverroman og en fornuftig, daglig embedsmæssig Virksomhed.

Det, som skildres her, bygger dels paa Hukommelsen og dels paa Optegnelser fra Tiden og Uddrag af Sager. For saavidt angaar Omtalen af Forhold vedrørende Modstandsbevægelsen har jeg dog naturligvs maattet lide paa Hukommelsen alene, da man selvsagt ikke kunde have noget skriftligt, som man ikke i givet Fald kunde gøre Rede for i Tilfælde af en tysk Razzia.

De fleste af de Begivenheder, som fortælles i det følgende, er i sig selv smaa eller i hvert Fald ikke særlig betydningsfulde enkeltvis. men de kan dog maaske alle tilsammen give et Bidrag til Billedet af Besættelsens sidste Tid og dens Vanskeligheder baade i Henseende til den almindelige borgerlige Retstilstand og paa det politiske Omraade.

Jeg har valgt at skildre Begivenhederne fremadskridende i den Orden, de hændte, og har inddelt Bogen i Kapitler, der hver omtaler en enkelt eller to af de Maaneder, som gik mellem Aktionens mod Politiet og Tyskernes Kapitulation den 4. Maj 1945. Men for Klarheds Skyld har jeg fortalt enkelte Rækker af Begivenheder i Sammenhæng, saaledes at de følger efter hinanden, skønt de muligvis i Virkeligheden forløb parallelt. Den, der selv har været med i det skete, kan ikke undgaa at mærke, at Billedet af Stemningen og Tilstanden paa et givet Tidspunkt mulig forrykkes noget herved.

Det skal endnu kun tilføjes, at selvom det skete maa paaregnes fortrinsvis at have Interesse for Jurister, har jeg bestræbt mig paa at lægge Skildringerne saaledes an, at de ikke alene henvender sig til et fagligt Publikum, men ogsaa til den interesserede Læser udenfor Fagjuristernes Kreds.

KAPITEL I

September—Oktober 1944

Før den 19. September 1944 havde der et Par Gange rygtevis været Forlydender fremme om, at Tyskerne agtede at foretage en Aktion mod Politiet. Selvom Anklagemyndigheden teoretisk og praktisk er nærmere knyttet til Retterne, maatte man naturligvis i allerhøjeste Grad være interesseret i disse Forlydender, da det ikke kunde vides, om Anklagemyndigheden, som faktisk arbejder i nær Forbindelse med Politiet, vilde blive omfattet af Aktionen. Ved begge disse Lejligheder skete der dog intet; og jeg maa tilstaa, at jeg for mit Vedkommende ikke fæstede særlig stærk Tiltro til Rygterne, idet jeg — ligesom mange andre — mente, at Tyskerne ikke kunde se deres Fordel ved at slaa Politiet i Stykker, da det vilde koste dem overordentlig meget Mandskab, hvis de skulde søge at erstatte det; og dette Mandskab vilde derhos ikke have Forudsætningerne for at holde Samfundsmaskineriet i Gang, idet det ikke kunde have nærmere Kendskab til Lovgivningen ikke blot om strafferetlige Forhold, men ogsaa om Sundhedsvæsen, Priskontrol, Vareforsyning, Færdsel, Motorvæsen o. s. v. o. s. v., hvis Overholdelse maatte være Forudsætningen for Bibeholdelse af ordnede Forhold. Og man kunde heller ikke tro, at det kunde være muligt, at Tyskerne kunde

være saa ansvarsløse, at de vilde lade det danske Samfund gaa ud i kaotiske Tilstande, ved at berøve Administrationen og Retsvæsenet dets udøvende Organ, eller i værste Fald, at de kunde have nogen Interesse heri.

Ved de to nævnte Lejligheder skete der da heller ikke noget. Og selvom Meddelelserne om Pariserpolitiets Opstand mod Tyskerne, da de Allierede nærmede sig Byen efter Slaget i Nordfrankrig, og truende tyske Bladmeddelelser Dagene før den 19. September nok var egnede til at indgive Uro, kunde man dog vel højest have befrygtet, at der vilde blive fremsat Krav om visse Reduktioner af Dele af Politistyrken og mulig Aflevering af nogle af dens Vaaben; men at der kunde være Tale om en saa fuldstændig Knusning af hele Politiets store administrative Apparat, som faktisk skete den 19. September, tror jeg ikke, at nogen drømte om.

Da Aktionen mod Politiet skete den 19. September 1944, var jeg bortrejst paa Sommerferie. De Meddelelser, som Tyskerne gav i Radioen om Aktionens Karakter og Omfang, navnlig Oplysningerne om, at man straks havde sendt de fangne danske Betjente til Tyskland, maatte gøre det klart for enhver, at Tyskernes Talen om en Reorganisation af det danske Politi ikke kunde forventes virkeliggjort — i hvert Fald ikke foreløbig og ikke ved Hjælp af tidligere danske Politimænd. Det maatte ogsaa være indlysende, at selv Tyskerne maatte være klare herover, og at der altsaa kun kunde være Tale om, at Politiets Arbejde i Fremtiden kunde udføres af Tyskerne, eventuelt i Forbindelse med Danskere, der var gaaet i tysk Tjeneste i Schalburgkorpset eller i det tyske Politi som Hjælpepolitimænd (Hipo) o. l. Jeg regnede derfor med, at der ikke i Fremtiden vilde blive meget at gøre for Anklagemyndigheden og den Del af

Retterne, der beskæftigede sig med kriminelle Sager, idet der i alt væsentligt kun kunde blive Spørgsmaal om Tilendebringelsen af løbende Sager.

I København var der allerede umiddelbart efter Aktionen den 19. September blevet holdt Møder mellem Retterne og Anklagemyndigheden, hvor det drøftedes, om man skulde standse den kriminelle Retspleje; men det var blevet vedtaget, at man skulde fortsætte med Behandlingen af løbende Sager og saadanne enkelte nye Sager, som under de forhaandenværende Forhold kunde opstaa og føres.

I Løbet af kort Tid viste det sig imidlertid, at Tyskerne hverken kunde eller vilde gøre noget effektivt for at erstatte Politiet. De tyske Soldater og Schalburgfolk, som havde besat Politigaarden og Politistationerne i København og Politikontorerne i Provinsen, kunde ikke ved Patrouillering i Gaderne udføre noget af Betydning til Opretholdelse af nogenlunde retsordnede Forhold. I København havde man udtaget 100 tilfældige Folk af Kriminalpolitiet, som blev holdt indespærret paa Politigaarden, idet Tyskerne mente, at de kunde faa dem til at udføre et effektivt Arbejde under tysk Ledelse. Det var naturligvis et ganske forfængeligt Haab. De 100 Mand, som var indespærret paa Politigaarden, maatte anse sig som Fanger, og de kunde og vilde ikke andet end modtage telefoniske Anmeldelser og skrive nogle Rapporter i de faa Sager, hvor tyske Patrouiller indbragte Forbrydere til Politigaarden.

Situationen var herefter den, at den danske Retshaandhævelse var ganske forkrøblet; af dens tre Bestanddele, nemlig Retsvæsenet (Domstolene og Anklagemyndigheden), Politiet og Fængslerne, var Politiet borte, og man maatte derfor se at bygge paa de to tilbageværende,

Rets- og Fængselsvæsenet. I nogen Tid frygtede man ogsaa en Aktion mod Fængslerne, men noget saadant synes ikke at have været paatænkt. Som Bistand for Rets- og Fængselsvæsenet kunde man foreløbig kun regne paa den Hjælp, som private Personer og Vagtselskaberne, Falcks Redningskorps, Brandvæsenet o.l. kunde yde.

I denne Forbindelse dukkede straks i de første Dage et særligt Problem op. Det viste sig nemlig, at Tyskerne enten ikke vilde eller ikke kunde forfølge Sagerne mod de almindelige Forbrydere, som blev fanget af deres Patrouillere eller af Hipo'erne. (Disse spillede dengang ligesom Sommerkorpset en i Offentlighedens Bevidsthed væsentlig mere tilbagetrukken Rolle end senere. Det var fortrinsvis Schalburgkorpset, der var kendt og forhadet.) Tyskerne overførte nemlig uden videre disse almindelige Forbrydere, som de havde paagrebet, til Vestre Fængsels danske Afdeling og afleverede dem tilligemed en Rapport, som var affattet af de internerede danske Politimænd paa Politigaarden paa Basis af de Oplysninger, som gaves af det tyske Politi ved Indbringelsen i Forbindelse med Afhøring af den sigtede.

Spørgsmaalet var nu, om det danske Retsvæsen skulde indlade sig paa at behandle disse Sager, der havde tysk Oprindelse, og hvordan man i saa Fald skulde forholde sig med dem. Spørgsmaalet var vanskeligt, fordi det, som Forholdene laa, var i saa høj Grad forskelligartede Hensyn, der spillede ind. Man kunde under ingen Omstændigheder komme ind paa et Samarbejde med Tyskerne eller blot noget, der tog sig ud som et Samarbejde. Noget saadant vilde ikke blot i sig selv være forkert, men vilde ogsaa fuldstændig nedbryde Tilliden

til Retsvæsenet i den almindelige Befolkning, en Tillid, som Retsvæsenet ikke kan være foruden. Hertil kom, at man ved at tage Sagerne ligesom accepterede og godkendte den Situation, som de internerede Politifolk paa Politigaarden befandt sig i. Og endelig var det et afgørende Hensyn, at Beviset i disse Sager ofte helt eller delvis vilde bestaa af Rapporter fra de tyske Soldater, Schallburgfolk el.l., som havde fanget Forbryderen, et Bevis, hvis Værdi det var vanskeligt og kildent at bedømme, ligesom det maatte anses for umuligt at føre i danske Retter.

I den københavnske Statsadvokatur var man af den Mening, at man saavidt muligt burde undgaa at behandle disse Sager. Helst burde man afvise Fangerne, naar Tyskerne vilde overføre dem til de danske Fængsler. Men hvis man ikke mente at kunne gøre det, kunde man internere dem indtil videre i Fængslerne. Hvis de der aflagde fuld Tilstaaelse og ønskede Dom, kunde man dømme dem, men ellers maatte Sagens Behandling vente til efter Krigen.

I Justitsministeriet mente man imidlertid ikke at kunne nægte at modtage Fangerne, og i Fængselsdirektoratet, Retterne og Rigsadvokaturen var man af den Opfattelse, at man saa ogsaa burde behandle Sagerne, idet man var betænkelig ved at have Fangerne siddende uden at fremstille dem i Grundlovsforhør. Spørgsmaalet blev derfor drøftet igen under et Møde med de fleste Medarbejdere i Statsadvokaturen.

Der kom stadig nogen Betænkelighed til Orde, idet man dels ikke gerne vilde føre disse Sager, da de kunde være en Fare for at glide ud i noget, der kunde opfattes som et Samarbejde med Tyskerne. Dertil kom, at man var af den Opfattelse, at en saadan Ordning over-

hovedet ikke kunde gennemføres, medmindre man var sikker paa, at den ikke vilde blive angrebet af den illegale Presse, idet saadanne Angreb muligt vilde føre til, at man maatte give op. Der blev derfor fra forskelligt Hold søgt Kontakt med Frihedsraadet, og det viste sig, at Stemningen var imod Ordningen. Imidlertid gik disse Forhandlinger, som skulde gaa ad illegale Kanaler, meget langsomt, og man havde derfor allerede modtaget nogle Fanger, som af Rigsadvokaturen var blevet fremstillet i Grundlovsforhør. Man vilde derfor ikke træde tilbage fra Ordningen, og der førtes derefter yderligere Forhandlinger med det Formaal at undgaa, at den engang etablerede Ordning, omend den ikke var ønskelig, ikke blev angrebet. Herom opnaaedes der Enighed, saa at vi fik Tilsagn om, at vi ikke vilde faa Vanskeligheder i Anledning af Behandlingen af disse Sager. Mine Medarbejdere overtog derefter Sagerne.

Under disse Forhandlinger havde jeg Forbindelse med Frihedsraadet ad to Kanaler. Dels kom der efter Forhandlingerne paa mit Kontor efter Introduktion af en af mine Medarbejdere en Mand, som hverken han eller jeg kendte, og som kaldte sig ved et fingeret Navn, og med hvem jeg drøftede Spørgsmaalet. Hertil kom, at jeg umiddelbart efter fik Forbindelse med min Ven, Landsretssagfører Niels Andersen. Nogen Tid i Forvejen havde Gestapo søgt at arrestere ham, men han var blevet advaret i Tide og var ikke til Stede, da de kom. Officielt var han flygtet til Sverige, men i Virkeligheden var han gaaet under Jorden og levede i København med Tilknytning til illegale Kredse. Han holdt Forbindelse med sin Kompagnon, Landsretssagfører Tobiesen, der ogsaa er min Ven. En Gang imellem mødtes vi med Niels Andersen paa et eller andet stiltfærdigt Sted. Disse Sammen-

komster var i hele den Periode, hvor vi var uden Politi, til meget stor Nytte for mig, idet jeg gennem Niels Andersens nære Forbindelse med Frihedsraadet og Kredsene omkring det, holdt en Føling med Stemningen der, som var nødvendig for vort Arbejde i Statsadvokaturen.

Ordningen med Hensyn til Behandlingen af de her omtalte Sager blev herefter den, at de skulde behandles saaledes, at der alene gennem Afhøringen i Retten tilvejebragtes tilstækkeligt Grundlag for Domfældelse med Bortseen fra det fra Tyskerne fulgte Rapportmateriale. Hvis Grundlag ikke saaledes kunde tilvejebringes ved Afhøringen, skulde de Sigtede straks løslades.

Dette Princip fulgtes derefter i hele den følgende Tid, saaledes at man kun fremmede Sagerne, naar der var sædvanligt solidt dansk Bevis, hvorimod Behandlingen af Sager, i hvilke Beviset helt eller delvis maatte søges i Rapporter fra Personer i tysk Tjeneste, er blevet udskudt. De Rapporter, som de internerede Betjente paa Politigaarden har optaget, og som fulgte med Sagerne, fremlagde man ikke i Retten, selv om de fulgte med dem og til en vis Grad blev benyttet som Grundlag for Afhøringerne.

Heldigvis fik hele Spørgsmaalet ikke saa stor Betydning, som man fra Begyndelsen havde kunnet befrygte, Hvis Tyskerne ikke havde tilladt Oprettelsen af Vagtværnet og i Stedet udbygget de under dem sorterende Korps af hvervede Danskere, vilde en meget stor Del — maaske den allerstørste — af de Sager, som vi havde faaet til Behandling, have stammet fra tysk Politi, og det vilde have været meget vanskeligt at holde den Linje blot at modtage og viderebehandle Sagerne, uden at komme ind i et Slags Samarbejde med Indfordring af nye Oplysninger etc. Som det faktisk gik, blev de

fleste Sager Vagtværnssager, og vi fik — ogsaa takket være den passive Modstand fra de paa Politigaarden internerede Kriminalpolitifolk — kun faa Sager fra Tyskerne og i stadig aftagende Omfang.

*

Lige efter den 19. September 1944 var Situationen altsaa den, at Retshaandhævelsen kun havde Fængslerne og Retten tilbage samt Statsadvokaturen. Denne bestod foruden af mig selv af 2 Fuldmægtige, 5—6 Formiddagssekretærer, nogle Kontordamer og et Dusin Sagførere og andre Medhjælpere, der procederede for Landsretten, idet hele Anklagevirksomheden for Underretten som bekendt udføres af Politiet bortset fra selve Tiltalerejsningen eller Beslutningen om Henlæggelse af de Sager, som ikke skal føres paa Grund af manglende Bevis eller af andre Grunde. Statsadvokaturen er ikke indrettet paa og uddannet til at drive politimæssig Efterforskningsvirksomhed. Virksomheden er rent juridisk. Det er rent juridisk procederende Advokatvirksomhed. I første Omgang kunde man derfor ikke gøre megen Nytte. København er jo en stor By. I 1943 anmeldtes der ca. 50.000 begaaede Forbrydelser, deraf ca. 40.000 Tyverier, noget over 100 Røverier og ca. 900 Sædelighedsforbrydelser. Af disse opklarede Politiet henholdsvis ca. 11.000, 7000, 13 og 450. Under de foreliggende Forhold maatte man regne med en større og farligere Kriminalitet. Den Retshaandhævelse, som kunde paaregnes fra de tyske Troppers Side under deres Patrouillering i Forbindelse med deres Opretholdelse af den nødvendige Orden i Gaderne og fra de internerede Betjente paa Politigaarden, kunde kun være ganske sporadisk.

Borgerne maatte altsaa i første Omgang hjælpe sig selv og prøve at holde Justits. I Begyndelsen fangede Folk en Del Forbrydere og Sortbørsfolk, som blev straffet paa Stedet med Prygl, Overhældning med Vand eller lignende. Private Vagtkorps og Falcks Redningskorps og Vagtselskaberne gjorde ogsaa nogen Nytte. Fra Myndighedernes Side søgte man i første Omgang at faa ordnet, at de indfangede Forbrydere bragtes til Vestre Fængsel, saaledes at Fængselsvæsenet og Statsadvokaturen refunderede Udgiften ved Kørselen etc. Fængslet sikrede sig Anmelderes og Vidners Navne, saaledes at Arrestanterne ved Statsadvokatens Personale kunde bringes for Retten og dømmes. At Straffene under disse ekstraordinære Forhold vilde blive væsentlig haardere end sædvanlig, var en Selvfølge, men det skulde hurtig vise sig, at den generalpræventive Virkning af de høje Straffe, som idømtes, kun var begrænset. Man gjorde den Erfaring — som bekræftedes i de følgende Maaneder — at Forbryderne mere afholdes fra Forbrydelse, naar Chancen for Opdagelse er stor, selvom Straffen ikke er saa haard, end af en høj Straf, naar Muligheden for Opdagelse er minimal.

Stigningen i Antallet af de mindre og aabenbare Forseelser var ikke saa følelig. Publikum skred saaledes ind og hindrede Overtrædelse af de forskellige Kørselsregler o.l. i de københavnske Gader. Derimod var Stigningen i den egentlige Kriminalitet straks meget stor. Der gik en Bølge af Tyverier hen over Hovedstaden. Hvor mange Tyverier, der faktisk fandt Sted, vil vist aldrig blive oplyst med Sikkerhed. I Statsadvokaturen kunde man ikke vide noget om, hvordan Forholdene egentlig var, naar Politiet, som er Samfundets Øjne og Øren, var borte. Jeg ved, at der til Politigaar-

den, som var besat af Tyskerne, i Dagene efter den 19. September, anmeldtes ca. 110 Indbrud i Døgnet og ca. 50 Cycletyverier. En Del af Anmeldelserne har sikkert været falske og er indgivet for at besvige Forsikringsselskaberne, men man maa paa den anden Side regne med, at mange enten ikke har villet indgive Anmeldelse til Tyskerne eller ikke har været klare over, at de kunne gøre det, saa det virkelige Tal har sikkert været langt højere — efter min Mening i hvert Fald dobbelt saa stort. Tallene paa Tyverierne holdt sig fortsat meget højt. Jeg søgte underhaanden Oplysninger hos Forsikringsselskaberne. Efter disses rent foreløbige Oplysninger, som jeg fik i Oktober, steg saaledes det daglige Antal af anmeldte Skader i Tiden lige efter den 19. September til 3 Gange Tallet for 1943, for i Løbet af 3—4 Uger at synke ned til ca. det dobbelte. Værdien af Skaderne syntes dog at stige endnu mere, idet Selskaberne berettede om, at Skaderne, som normalt udgjorde 35—50 pCt. af Præmien, steg til 3—6 Gange Præmien. Dette havde Sammenhæng med, at der ikke blot i Begyndelsen af Perioden, men under hele Tidsrummet fandt et meget højt Antal store Kup Sted — Indbrud, hvorved hele Lejligheder blev ryddet, og Røverier af meget betydelige Pengebeløb. Betegnende for den Frækhed, der udvistes, var det eksempelvis, at jeg i Slutningen af Oktober modtog Henvendelse fra en Forretningsmand, der en Nat ved Indbrud havde faaet stjaalet 2 Skrivemaskiner. Den følgende Nat indfandt Tyvene sig paany og hentede 2 Skrivemaskiner til. Desværre maatte jeg sige til ham, at jeg intet kunde gøre for at hjælpe ham, og at han selv maatte søge at engagere Personale for at hindre Tyvene i at komme igen tredie Gang.

Hvor mange Drab, der fandt Sted, kunde man heller ikke have nogen Mening om. For at faa et vist Begreb herom blev der truffet den Aftale med Retsmedicinsk Institut, at der med Mellemrum sendtes Statsadvokaturen Lister over de til Instituttet indbragte dræbte, ledsaget af nogle faa Oplysninger om Omstændighederne ved Drabet. Denne Ordning blev bibeholdt under hele Perioden. Langt det største Antal af dræbte hidrørte naturligvis fra politiske Drab, som man ikke kunde gøre noget som helst ved. Listerne kan iøvrigt ikke paaregnes at være fuldstændige, da mange dræbte vist nok blev bragt af Vejen uden at komme til retsmedicinsk Institut. Fra den første Maaned efter den 19. September omfatter Listen 20 døde. Heri er indbefattet 4 Ofre for de første Clearing-Mord paa aaben Gade. Som man maaske vil huske, blev en tysk Militærperson dræbt paa et Gadehjørne i Istedgade-Saxogade-Kvarteret. Den følgende Aften standsede et Personautomobil paa Stedet og beskød nogle paa Hjørnet staaende Personer med automatiske Vaaben, hvorved 4 Mennesker dræbtes og 7—8 saaredes. Jeg sendte efter Underhaandsaftale Oplysningerne til Udenrigsministeriet og bad dette protestere, uden at jeg dog havde større Haab om et Resultat af Protesten. Svaret indløb til Udenrigsministeriet ca. 6 Maaneder senere og gik ud paa, at man hos Tyskerne intet kendte til Episoden.

Noget foruroligende virkede det, da der ganske kort efter Politiets Deportering paa et Par Steder her i Byen blev fundet Dele af et parteret Kvindeligt, bl. a. Hoved og Underkrop. Saavidt man kunde skønne, maatte Kvinden antages at være kvalt. Ligdelene blev bragt til Retsmedicinsk Institut, men det tyske Kriminalpoliti paa Politigaarden syntes at overtage Behandlingen af

Sagen, i hvert Fald udsendtes der Efterlysning derfra med Opfordring til at give Oplysninger til Politigaarden, idet man navnlig gerne vilde fastslaa hendes Identitet. Vi erfarede under Haanden — hvad der iøvrigt hurtigt blev kendt i Byen — at Tyskernes Efterlysning var misvisende, idet den ved Skildringen af den Kuffert og den Papæske, som Ligdelene var fundet i, havde undladt at omtale Momenter, som tydede paa, at de var af tysk Oprindelse — hvilket dog ikke i sig selv var noget stærkere Indicium for, at Morderen eller Offeret var Tyskere. Iøvrigt stod de faa tyske Kriminalpolitifolk temmelig hjælpeløse overfor Sagen, da det for dem var ugørligt at paabegynde en større Efterforskning i en fremmed Storby, og de internerede danske Politifolk paa Politigaarden ikke kunde og vilde yde nogen Bistand af Betydning. Der indkom ikke Oplysninger, som identificerede hende. Det blev dog noget senere ved en Undersøgelse af hendes Tænder konstateret, at Reparationerne af dem antagelig var foretaget i Tyskland eller Mellemeuropa. Det var en stor Beroligelse for os i Statsadvokaturen, da det meget stærkt tydede paa, at Kvinden var tysk, og at man derfor antagelig stod overfor et internt tysk Drama og ikke overfor en dansk Jack the Ripper, der vilde udnytte Situationen. Men det gjorde til Gengæld, efter hvad jeg forstod, de tyske Politifolk temmelig nervøse ved Sagen.

I Tiden lige efter Politiets Opløsning var ogsaa en Mængde Rygter i Omløb om talrige Overfald paa Kvinder om Aftenen. Vi bad derfor Hospitalsdirektøren om ugentlige Meddelelser om Antallet af Kvinder indlagt paa Hospitalerne paa Grund af Voldtægt. Efter disse synes Rygterne dog at have været uden Grund-

lag. Antallet af Hospitalsindlæggelser efter Kønsfrihedsforbrydelser har i hele Perioden været minimalt.

I et vist Omfang maatte man saaledes søge at skaffe sig lidt Kundskaber om Tilstandene. Samtidig var der dog andre praktiske og meget paatrængende Opgaver, som skulde løses. Københavns Politi havde, da det forsvandt, hensiddende ca. 300 Varetægtsfanger i Vestre Fængsel, en broget Skare omfattende alle Kategorier fra Sortbørsfolk til Mordere. Der var Folk, hvis Sager var paa Begyndelsesstadiet, og Folk, hvis Sager efter langvarig Behandling stod foran Afslutningen. En Mangel var det dog, at vi ikke anede, hvad mange af dem havde gjort, idet Sagerne laa nede i Undersøgelseskamrene paa Politigaarden, som Tyskerne havde besat. I nogle Tilfælde havde Byrettens forskellige Afdelinger dog et Sæt Akter og Retsbogsudskrifter, som man kunde benytte til Orientering. I en Række Sager var der Frister, som man var uden nærmere Kendskab til. Man begyndte et stort og besværligt Arbejde med at gennemgaa Arresterne og fremstille en Del af dem i Retten for ved Afhøring af dem at søge at faa Rede paa, hvorledes deres Sager laa. Det gik bedre, end man skulde have ventet i Betragtning af, at man praktisk set ingen Oplysninger havde.

Jeg husker saaledes en Mand, som var anholdt af Politiet den 18. September, om hvem vi ikke vidste andet, end at han var sigtet for »Sortbørs«. Han forklarede meget beredvilligt, at et Par Politimænd havde anholdt ham paa Gaden i Nærheden af Vesterport Station — paa et Sted, som var kendt for, at der dreves sort Handel. Han havde nok staaet stille der sammen med et Par Mænd, han ikke kendte, men havde kun bedt

dem om en Tændstik. Herefter var Sagen, naar man ikke havde Betjentenes Forklaring, jo nok noget mistænkelig, men alligevel tynd. Men saa spurgte han pludselig, hvor de 800 Kr. var, som Politiet havde taget fra ham. Vi spurgte naturligvis straks interesseret, hvor han havde de Penge fra (han var arbejdsløs), og han svarede, at det var, hvad han havde sparet op gennem de sidste 14 Aar. Da han saa blev spurgt, hvorfor han gik med alle sine Sparepenge paa sig og ikke havde dem paa en Bankbog, sagde han, at det gjorde han altid. Han havde ogsaa haft dem paa sig, da han blev anholdt af Politiet i Nykøbing. Derefter kunde man med rolig Samvittighed fængsle ham.

Efter nogle Dages Forløb kom Skrivelserne fra et Par af Undersøgelseskamrene op paa Kontoret medbringende Kammerets Arrestantsager. Disse Kontorfolk, der ikke var omfattet af Tyskernes Aktion mod Politiet, havde vovet sig op paa Politigaarden og havde af Kommandanten faaet Lov til i Kamrene at medtage Sagerne. Lige let havde det dog ikke været. Et af Kamrene hørte saaledes til dem, som Tyskerne benyttede til Kasserering af Soldater, saa alt i Kammeret laa Hulter til Bulter. Værre var det, at der i dette Kammers Box beroede nogle fra en Smuglerisag hidrørende Guldbarrer til en Sortbørsverdi af ca. 100.000 Kr. foruden et betydeligt Beløb i rede Penge og andre Værdier. Kammerets Skrivelser overgav mig Nøglen til Boxen. Vi tænkte noget over, hvad der var at gøre herved. Et Par Dage senere kom Skrivelserne fra et andet Kammer. Han havde faaet Lov til at tage enkelte Sager i Kammeret, men havde iøvrigt faaet den Besked, at han maatte komme med Fuldmagt fra mig, hvis han vilde have yderligere Akter. Jeg mente saa, at Tidspunktet var kommet til at søge at faa i hvert

Fald alle Arrestantsagerne udleveret, og jeg telefone-rede derfor til den ledende af de paa Politigaarden internerede Politifolk Kriminalassistent Ove Knudsen, som et Par Dage tidligere under Bevogtning havde været ude at besøge mig, og bad ham bringe et Møde i Stand mellem mig og Tyskerne. Jeg fik derefter Anmodning om at komme til en Konfernce med Lederen for det tyske Kriminalpoliti, Oberregierungsrat Dr. Zechenter paa Shellhuset. Inden dette Møde tog jeg ned paa Politigaarden og talte med Kriminalassistent Ove Knudsen og satte ham ind i Situationen med Guldbarrerne. Ove Knudsen sad i et Kontor, som passeredes jævnlgt af Tyskere. Samtalen var derfor forbundet med mindre Vanskeligheder, men han havde dog en saadan Evne til at videreføre en paabegyndt Sætning med intetsigende Bemærkninger, naar en Tysker kom ind, at vi fik talt ud med hinanden. Han erklærede sig enig i, at vi skulde søge at klare Spørgs-maalet med Guldets, selvom det komplicerede Sagen noget, at der var Kaserne i Kammeret. Jeg tog derefter op paa Shellhuset og fik hos Dr. Zechenter Tilladelse til at afhente Akterne i alle de Sager, jeg ønskede. Dog kunde jeg ikke faa politiske Sager, hvilket jeg erklærede mig fuldt enig i, da jeg under ingen Omstændigheder vilde have med saadanne at gøre. Jeg kunde med Bistand af de internerede danske Politimænd udtage Sagerne under Opsyn af en tysk Politimand og maatte lægge dem til Gennemsyn hos det tyske Politi, inden de blev mig udleveret. Jeg henstillede ved samme Lejlighed, at der blev overladt mig 12 Skrivemaskiner fra Undersøgelseskamrene, idet jeg anførte, at jeg ellers ikke kunde ekspedere de mange Sager. Dette var nok delvis rigtigt, men det var navnlig ønskeligt at faa Maskinerne

ud fra Gaarden, fordi vi havde det Indtryk, at Politiets Maskiner i et vist Omfang bortførtes fra Politigaarden. Dette Spørgsmaal voldte ikke nogen Vanskelighed, og vi fik Maskinerne i Løbet af nogle Dage.

Jeg tog saa tilbage til Politigaarden til Kriminalassistent Ove Knudsen, der tilkaldte Overbetjentene Roager og Morten Schou, som skulde bistaa med at samle Sagerne sammen. Han fortalte om Barrerne og sagde til dem, at vi var bange for, at Tyskerne ikke kunde taale at se Guldets, og at de derfor maatte hjælpe mig med at skaffe det ud. Det var de enige i, og vi fik derpaa fat i en Tysker, som skulde ledsage os under Udtagningen af Sagerne. Ove Knudsen drøftede med ham, i hvilket Kammer vi skulde begynde, og foreslog det, i hvilket Guldets befandt sig, og motiverede det med, at der var en stor Uorden og Soldater derinde, saa vi hurtigst maatte samle Akterne der. Jeg begav mig derpaa derned med de to Overbetjente og den tyske Politimand. Der saa rædsomt ud i Kammeret. I det første Værelse laa en Masse Soldater. I det næste var alle Møbler fjernet, og Træborde stillet op, hvor Soldater spiste Suppe. I det tredie var Møblerne ogsaa væk, og der var lagt 8 Madrasser til at sove paa. I de to sidste Værelser var de andre Møbler stablet sammen, og der var ophobet et ubeskriveligt Virvar af nye og gamle Akter, Skrivemaskiner, Bil- og Cykeldæk fra Sager, Askebægre, Tobaksaske, Madrester og forskellig Ragelse. I det ene af disse Værelser var Boxen; jeg smed min Mappe, der var tom, paa et Bord i Nærheden af den. Den medfulgte Tysker satte sig ned og gabede, og jeg fandt i Vindueskarmen et Par kulørte Hæfter, som jeg prøvede at interessere ham for. Jeg gav saa Nøglen til den ene Overbetjent, der spurgte, om jeg ikke kunde skaffe

Journalnummeret paa Guldsagen, og jeg gik ind i det andet Værelse for at ringe op til mit Kontor, hvor Journalen befandt sig. Men endnu mens jeg var i Samtale med mit Kontor, kom begge Overbetjentene styrtende frem i Døren og gjorde Tegn til mig, at Sagen var klaret. De havde set deres Snit til at aabne Boxen og tømme hele dens Indhold ud i min Mappe. Jeg gik ind og saa paa Mappen. Før var den ganske slunken, men nu svulmede den som en Ballon. Rub og Stub fra Boxen var tømt over i den, deriblandt Kammerets Pengekasse med 100 Kr. i Messingmønt. Jeg kastede hurtigt min Frakke over Mappen, og efter et Kvarters yderligere Arbejde sagde jeg, at jeg vilde til Frokost og lade Overbetjentene fortsætte med Akterne, og derefter gik jeg med Mappen og Frakken løs hængt over den — den var meget tung — op til Ove Knudsen, som med et Blik overbeviste sig om, at Ekspeditionen var forløbet godt. Han fulgte mig derefter ud i den lille Gaard, og jeg passerede uvisiteret forbi de svært bevæbnede Vagtposter og fik hyret en Bil, der kørte mig til mit Kontor.

Senere paa Dagen bortførte jeg paa samme Maade for at skjule ethvert Spor ogsaa Kammerets Kosterprotokol, som efter meget Besvær blev fundet i Sovesalen hos en Soldat, der benyttede den som Hovedpude.

Inden der var gaaet en Maaned efter Politiets Opløsning viste det sig, at der paa en Mængde Omraader trængtes til Justits. I Løbet af kort Tid steg saaledes Antallet af Anmeldelser til Kommunens statistiske Kontor om tabte og bortkomne Rationeringsmærker til det seksdobbelte i Forhold til Tiden før den 19. September. Disse tabte og bortkomne Rationeringsmærker havde

altid voldt Myndighederne Vanskeligheder. Man kan daarligt nægte en Familie, som har tabt Mærkerne, nye Kort. Familien maatte jo saa sulte i Resten af Kvartalet eller købe nye Mærker paa den sorte Børs. Paa den anden Side maatte det heller ikke gerne være for let at sælge sine Kort og saa gaa til Myndighederne og sige, at man havde tabt dem, saa man kunde faa nye Mærker gratis. Praksis havde derfor i lang Tid været, at den, der tabte eller mistede Rationeringsmærker, fik en Bøde for Ugatsomhed ved Opbevaringen af Mærkerne, saaledes at Bødens Størrelse sættes nogenlunde til de bortkomne Mærkers Sortbørsværdi. Kun hvis det med Styrke kunde sandsynliggøres, at Mærkerne virkelig var tabt eller bortkommet, kunde Bøden være mindre. Men efter Politiets Forsvinden kunde Bøder ikke mere gives. Folk kunde da frit tage Chancen og søge at faa ekstra Mærker ved at fortælle, at deres egne var bortkommet. Det er derfor klart, at denne Seksdobling af Antallet af Anmeldelser var foruroligende, da det kunde rumme Spiren til en Udvikling, der kunde bringe Rationeringssystemet i Fare. Handelsministeriet ønskede derfor meget, at der kunde gøres noget. Jeg kunde nok ved Hjælp af forøget Personale udfærdige Politianklageskrifter i et stort Antal af disse Sager, som saa kunde behandles i Retten, uden at der mødte nogen for Anklagemyndigheden. Men Vanskeligheden var mere den, at Idømmelse af Bøder ikke var meget effektiv, da der ikke var noget Kontor, som kunde modtage Bøderne og intet Apparat til at foranstalte Bøderne afsonet, hvis de ikke blev betalt. Ved Forhandling mellem Kommunens statistiske Kontor og mig ordnede man sig derfor saaledes, at de Sager, hvor Kontoret skønnede, at der skulde gives Bøde, sendtes til mig, saaledes at der

paa mit Kontor udfærdigedes Anklageskrift og skaffedes Dom. Bøden skulde saa betales til Statistisk Kontor, der ikke udleverede nye Mærker, før den var betalt.

Ogsaa paa andre Omraader trængtes der til Indskriden. Hos Brandvæsenets C. B. Mandskab viste der sig en Tendens til at forsømme Tjenesten nu, da der ikke mere kunde gives Bøde herfor. Told- og Brandvæsenet rejste ogsaa Spørgsmaal om Indskriden overfor grove Overtrædelser af Told- og Brandpolitilovgivningen. Under Forhandling med Stadslægen oplystes det, at der havde været enkelte Tilfælde, hvor man havde konstateret Fortynding og Forurening af Mælken eller manglende Renlighed i Slagterbutikker med Hensyn til Kødvarer. Betegnende for Stemningen i Byen var det, at en af de tilsynsførende med Mælken var blevet truet som værende Skruebrækker, der gjorde Politiarbejde, hvorfor han var ængstelig ved at fortsætte. Fra Boligrettens Side ønskede man Mulighed for Indskriden overfor grove Huslejeforhøjelser. Og under et Møde, som jeg havde med Københavns Prisudvalg, var der Enighed om, at der maatte gøres noget for at holde i hvert Fald Detailpriserne paa de vigtigste af den jævne Befolknings Fornødenheder, Mad, Klæder og Skotøj.

Alle disse Ting kunde ikke klares i de faa Lokaler, som jeg i Almindelighed havde til Raadighed. Efter Forhandling med Præsident Rytter i Byretten fik jeg da et Par Lokaler overladt i Domhuset og fik installeret en Telefon, saaledes at jeg der indrettede et særligt Kontor for Krisesager og Politisager, som kunde begynde 1. November. Jeg havde i Tiden siden den 19. September af Justitsministeriet faaet stillet to af dettes Folk til Raadighed. En af disse bestyrede nu fremtidig denne nye Afdeling. Det aftaltes med de forskellige

Myndigheder, at de selv maatte paase Overholdelsen af Speciallovgivningen — Mælk, Kød, Priser etc. — og saa vidt muligt klare Overtrædelserne ved Advarsler, men at grovere Tilfælde kunde sendes til os. Denne Praksis fulgtes da under hele Perioden. Kontoret udvidedes efterhaanden noget og beskæftigede i Maj 1945 3 Heldagsfuldmægtige og 4—5 Formiddagsfolk foruden Kontorpersonale. Navnlig efter at Prisdirektoratet havde udvidet sin Virksomhed med at forfølge Prisovertrædelser, fik man en Del Sager derfra. Prisdirektoratet laante mig da et Par af sine juridiske Sekretærer, som gjorde Formiddagstjeneste i mit Krisekontor og fik Beskikkelse som Anklagere, saa de kunde give Møde i Retten i de vigtigere Pris- og Rationeringssager.

Dette Krise- og Politikontor behandlede i de 6 resterende Maaneder, de ulykkelige Forhold varede, ca. 2000 Krisesager, 3000 Sager om bortkomne Rationeringsmærker og 500 andre Politisager af forskellig Art. Hele Ordningen var dog naturligvis kun en Nødhjælp og kunde ingenlunde erstatte den Virksomhed, Krisepolitiets talrige Personale udøvede. Da Freden kom, floredede den sorte Børs da ogsaa, og der tiltrængtes en kraftig Indsigt med Prisloven, men Nørdordningen har dog medført, at Folk ikke kunde lade haant om Lovgivningen paa en Mængde Omraader uden for den egentlige Straffelov.

Paa et andet lille Særomraade viste Følgerne af Politiets Opløsning sig ogsaa. En stor Del af de Personer, der havde Paalæg om at gaa til Behandling for Kønssygdom, begyndte at udeblive. I Slutningen af Oktober regnede Stadslægen med, at ca. 150 forsømte Behandlingerne, da Politiet ikke mere kunde hente dem. Der

blev truffet en Ordning, som gjaldt, ogsaa efter at Vagt-værnet begyndte sin Virksomhed, og hvorefter Stads-lægen ved noget særligt antaget Mandskab lod dem afhente til Hospitalsindlæggelse, idet Vagtværnet ikke havde Tid til at tage sig denne Opgave paa.

Nogle smittefarlige Kvinder blev arresteret af Tyskerne paa Anmeldelse fra Soldater, der var blevet smittet, og oversendt til os. De paaberaabte sig ikke sjældent, at deres Forhold ikke kunde bebrejdes dem, da det kun var Tyskere, de havde smittet. Denne Form for Krigsførelse kunde man dog naturligvis ikke anerkende. Men i Reglen nøjedes man med at sørge for Hospitalsindlæggelse af Kvinderne, idet Straf ogsaa under normale Forhold kun bruges i de Tilfælde, hvor der er givet positivt Samlejeforbud af en Læge.

I sidste Halvdel af Oktober Maaned oprettedes der med tysk Tilladelse Landet over kommunale Vagtværn. Det var en Slags Vægterkorps bestaaende af særligt antaget uuddannet Personale, der i første Række skulde opretholde den nødvendige Orden paa Gader og Stræder, rykke ud og bistaa Folk, der blev overfaldet, og i det hele anholde Forbrydere, der kunde tages paa fersk Gerning.

Nogen kriminel Efterforskning kunde man ikke vente, at de kunde paatage sig.

Københavns kommunale Vagtværn begyndte sin Virksomhed den 25. Oktober, noget senere end Omegnskommunernes. Opgaven var jo for Københavns Vedkommende større og vanskeligere at løse — og der syntes ogsaa at have været større politiske Betæneligheder inden for Magistraten ved Paabegyndelsen af Virksom-

heden. Paa Forhaand maatte man nære nogen Mistillid til Kvaliteten af det Mandskab, som kunde skaffes. Politiet havde nylig undergaaet en stor Udvidelse ved Antagelsen af et Antal Reservebetjente; og det havde vistnok været forbundet med nogen Vanskelighed at faa Rammerne udfyldt med Mandskab, der stod paa Højde med det, man var vant til i Politiet, saa det var ingenlunde nogen let Opgave at skulle skaffe ca. 800 brugbare Folk i København — foruden det, som krævedes paa Frederiksberg og i Gentofte.

Efter Avisernes Meddelelser var Tilstrømningen til Sessionen stor, og den 25. Oktober begyndte Korpset sin Virksomhed, foreløbig med 1 Station, Hovedstationen i Vartov. Det var til stor Beroligelse for Folk. Antallet af Indbrudstyverier var som tidligere omtalt meget højt, ofte var Tyvene bevæbnet med Skydevaaben, og Røverier paa aaben Gade var ogsaa almindelige.

Et Par Dage efter Vagtværnets Oprettelse havde jeg en Samtale med Vagtchef Melchior Larsen og en af Magistratens Embedsmænd for at blive klar over, hvor megen Bistand der kunde ydes f. Eks. med at anholde Personer, som man kunde sigte for Forbrydelser eller med at hente saadanne Sigtede, som ikke efter Tilsigelse mødte til Retsmøder. Vi havde nemlig flere Gange været ude for, at Folk ikke gav Møde i Retterne. Naar dette skete, kunde man intet gøre, iden man efter Rpl. § 762, jfr. § 934, kun kan dømme nogen som udebleven i Politisager, naar den forskyldte Straf ikke overstiger Bøde. Til Gengæld var det selv i disse Sager ikke noget værd at give Bøde, da der ikke var Steder, hvor denne kunde betales. Mit Kontor havde selvsagt ikke Apparatet dertil, selvom man en enkelt Gang gik med paa at modtage en Bøde paa et halvt Hundrede Tu-

sinde Kroner. Og der var heller ingen Midler til at faa dekreteret og gennemført Afsoning.

Der havde ogsaa vist sig Trang til at faa Bistand ved Ransagning efter Tyvekoster; og endelig havde vi ogsaa i et Par Tilfælde haft Forespørgsler, om der kunde gøres noget for at fange Sindssyge, der var undveget fra Anstalt.

I første Omgang blev Forhandlingen en Skuffelse. Jeg fik nemlig at vide, at hele Vagtværnet, som jeg efter Avisernes Omtale havde anslaaet til ca. 600 Mand, kun androg 70 Mand og 20 Ledere, der arbejdede i 3 Skift. Thi en meget stor Del af det Mandskab, der havde meldt sig, havde maattet sigtes fra som uegnet. Det vil altsaa sige, at der kun var 30 Mand ad Gangen til at passe paa hele København. Man kunde derfor ikke for Tiden hjælpe med nogen Ting — udover maaske at anholde en farlig Morder, hvis vi vidste, hvor han var at finde.

Sessionerne og Antagelserne vedblev dog med den størst mulige Hastighed, og i Løbet af den følgende Maaned kom Vagtværnet hurtigt op paa nogle Hundrede Mand, for til sidst at være omkring Tusind; og det fik ogsaa hurtigt flere Stationer.

I Begyndelsen var der vistnok Tale om, at noget af Politiets Mandskab skulde gaa ind i Vagtværnet; men Tanken blev opgivet, delvis fordi man mente, at det var for farligt og kunne føre til en tysk Aktion mod Vagtværnet, og delvis fordi Politiorganisationerne — som det ogsaa skal omtales nedenfor — mente, at deres Medlemmer overhovedet ikke burde udføre Politiarbejde.

I Betragtning af, at der kun kunde regnes med uudannet Mandskab, som var ledigt for Tiden, var det Mandskab, Vagtværnene fik, af en forbavsende god

Kvalitet. Man fik omhyggelig frasorteret straffede Folk og synes ogsaa lykkeligt at have undgaaet, at der var tyske Stikkere i Korpset — noget man ellers kunde have frygtet i et saa stort og hurtigt sammensat Korps. Mandskabet bestod for Halvdelens Vedkommende af faglærte Arbejdere, 20 pCt. var Studenter; hertil kom ca. 30 Befalingsmænd fra Hær og Flaade og et lignende Antal Kaptajner, Styrmand og andre Folk fra Søfarten.

Uddannelse var der jo altsaa ingen af, og der kunde derfor fortælles forskellige Historier om de Fejl, der blev begaaet, navnlig i Begyndelsen, paa Grund af manglende Øvelse og Indsigt. Jeg husker saaledes at have hørt, at en Person, som Fogden gjorde Udlæg hos, tilkaldte Vagtværnet og bad det arrestere Fogden. Det nyttede ikke denne, at han forklarede, at han var Kongens Foged. Den paagældende Leder tog hele Selskabet, Foged, Fogedvidne, Rekvirent og Rekviritus med paa Stationen, hvor Sagen forhaabentlig har faaet den Udgang, den burde. Men i det store og hele maa man sige, at disse Amatører i en Grad, man ikke kunde have ventet, fik Greb om Tingene i det halve Aar, det varede. Forbavsende mange Forbrydere blev anholdt paa fersk Gerning. Det samlede Antal Anholdelser andrager ca. 3300. Det er et meget højt Tal. Politiet anholder i Almindeligheden et lignende Antal halvaarlig. Men man maa huske, dels at Kriminaliteten som venteligt var meget stor i den paagældende Periode, og at Tilstandene var saadan, at man med det Apparat, man havde, i Almindelighed ikke kunde fange en Person igen, som man engang lod gaa. Derfor maatte man anholde og fængsle alle, som blev grebet paa fersk Gerning — Cykeltyve, Voldsmænd, Sortbørsfolk — og kunde ikke nøjes med at »notere« dem. Bemærkelsesværdigt var det Mod og

den Dygtighed, som ofte udvistes ved Anholdelsen af bevæbnede Forbrydere. København har aldrig haft saa mange Revolver-Røvere som i denne Tid. Og Vagtværnsfolkene var ganske uden Skydevaaben. Det var en Overgang paa Tale at søge at skaffe tysk Vaabentilladelse til et mindre Antal; men det blev ikke til noget. Saavidt jeg husker, blev det sagt mig, at Tyskerne, da Spørgsmaalet blev ventileret, bebudede, at de vilde rejse politiske Krav overfor Vagtværnene og at man derfor opgav Tanken. Da Vagtfolkene saaledes var ubevæbnede, hændte det adskillige Gange, at de blev »holdt op« af revolverbevæbnede Røvere, der kunde bortføre deres Bytte lige for Næsen af dem. Et Tilfælde omtales saaledes i Bladene den 27. Oktober lige efter Korpsets Oprettelse.

Men meget ofte lykkedes det Vagtfolkene ved at gaa løs paa revolverbevæbnede Banditter med de bare Næver at faa dem afvæbnet, fanget og indbragt. Det hændte vel gennemsnitlig et Par Gange om Ugen. Efter Krigens Ophør viste det sig, at ca. en Trediedel af Vagtværnets Personale var aktive Frihedskæmpere i Modstandsbevægelsen; som saadanne har de vel nok haft Adgang til Vaaben; men saavidt jeg ved, har det været nøje overholdt, at Vaaben ikke i noget Tilfælde er blevet benyttet under Tjenesten.

De mange Opgaver, som egentlig henhørte under Politiet, og som man maatte tage sig paa i Statsadvokaturen for blot at møde det allermest trængende Behov, gjorde det nødvendigt, at Statsadvokaturen fik baade mere Plads og mere Personale til Raadighed. Men Personalespørgsmaalet voldte megen Vanskelighed. De 2000 Politimænd, som Tyskerne deporterede til Lejre i Tyskland,

udgjorde vel ikke mere end en Fjerdedel eller en Femtedel af den samlede Politistyrke. Resten var endnu her i Landet, hvor de levede mere eller mindre under Jorden. Det var en Selvfølge, at disse Folk hverken kunde eller vilde tage sig noget kriminelt Arbejde paa, saalænge de endnu blev jaget af Tyskerne, og saalænge de deporterede Politifolk var i Tyskland, og der var Haab om ved Forhandling om Genoptagelse af Politiets Arbejde at faa dem hjem igen. Men ogsaa efter at det havde vist sig, at der ikke var nogen praktisk Udsigt hertil, og efter at Tyskernes Iver efter at fange Politifolk var kølnet noget — i Perioder blussede den op igen — var det den almindelige Opfattelse, at Politiet ikke kunde udføre noget Politiarbejde.

Efter at Vagtværnet var oprettet, var der selvsagt ikke nogen Udsigt til en Genoprettelse af Ordenspolitiet, og det maatte anses for udelukket, at Kriminalpolitiet vilde gaa i Gang igen uden Ordenspolitiet.

Hele Aktionen mod Politiet har næppe — som man fra tysk Side anførte — haft til Aarsag, at Politiet ikke effektivt bekæmpede Sabotagen. Men den rette Grund har vel været den rent militære, at Tyskerne vilde sikre sig imod, at Politiet med hele dets Organisation faldt de tyske Tropper i Ryggen i Tilfælde af et allieret Angreb paa Danmark. Herpaa havde man lige haft Eksempel i Paris under Invasionen; og alene den Omstændighed, at Aktionen skete omtrent samtidig med de store engelske Luftlandsætninger ved Arnhem, og da der kunde være Mulighed for et Gennembrud gennem Nordtyskland, taler ogsaa herfor. Tyskerne har derfor næppe haft Interesse i Genoprettelse af Ordenspolitiet med dets Vaaben, Udstyr og Stationer.

Kriminalpolitiet kan man ikke have haft saa meget

imod. Paa den anden Side er det mit Indtryk, at man — selvom nogle Tyskere befandt sig uvel ved den uhørte Situation, en europæisk Hovedstad var sat i — fra tysk Side ikke havde noget særligt Ønske om en Genoprettelse af Kriminalpolitiet, idet man var af den Opfattelse, at det kun gik ud over Danskerne selv, hvis de ikke kunde eller vilde bekæmpe Kriminaliteten ved nogen kriminalpolitimæssig Efterforskningsvirksomhed.

Selvom det altsaa efterhaanden viste sig, at der næppe var nogen Udsigt til at faa gennemført nogen Genoprettelse af Politiet, og at Tyskerne i hvert Fald ikke syntes at have en saadan Interesse heri, at en Undladelse fra dansk Side af at bekæmpe Lovløsheden var egnet til at lægge noget Pres paa dem, vedblev dog den Opfattelse at være gældende, at Politimændene ikke burde udføre Politiarbejde. Ganske vist blev det ikke positivt udtalt eller kom officielt frem, at der var nogen Politistrejke; men Opfattelsen var dog i Realiteten inden for store Dele af Politiet og Befolkningen den, at dette var Tilfældet. Det kom frem ved Oprettelsen af Vagt-værnene, som Politiets Organisationer ikke saa paa med særlig Velvilje.

Vagtværnene var derfor i Begyndelsen mange Steder upopulære, og blev kaldt Skruebrækkere og modtog en Del Trusler.

Naar det saaledes var den almindelige Mening inden for Politiet, var det meget vanskeligt for Politiets Juri-ster at gaa i Arbejde. Politiadvokaterne kunde næppe anses som truede af Tyskerne. Efter tysk Opfattelse var de en Slags Mellemtung mellem Politifolk og Anklagere. Dette havde givet sig Udslag i, at de af dem, som var blevet taget under Aktionen den 19. September og ført

om Bord paa Skibet, blev løsladt igen inden dets Afsejling.

I og for sig kunde de altsaa godt uden Risiko for sig selv have ydet Anklagemyndigheden en haardt tiltrængt Bistand. Men den fremherskende Opfattelse mellem dem var dog, at dette vilde have været uheldigt, idet det næppe vilde være blevet forstaaet eller accepteret af Politifolkene og derfor vilde have bidraget til at bryde Enheden inden for Korpset og uddybet Forskellen mellem Jurister og Ikke-Jurister til Skade for Samarbejdet efter Krigen. Efter det Kendskab, jeg da fik til Stemningen inden for Politiet, er jeg af den Opfattelse, at Politiaadvokaternes Standpunkt vistnok under de givne Omstændigheder var rigtigt. De forblev derfor ligesom de andre Jurister, der beklædte højere Stillinger inden for Politiet, ude af Funktion under hele Perioden,

Lignende Hensyn, som gjorde sig gældende for Politiaadvokaternes Vedkommende, gjaldt ogsaa for Politifuldmægtigene hos Politimestrene i Provinsen. Deres Forening indtog da ogsaa paa et Bestyrelsesmøde i København det Standpunkt, at Fuldmægtigene ikke kunde arbejde for Statsadvokaterne. Man vilde heller ikke gaa med til, at disse Fuldmægtige skulde udføre Arbejde paa de Kredskontorer, som oprettedes til Varetagelse af Politiets civile Forretninger, og som maatte ledes af Dommer- og Amtsfuldmægtige. Jeg nævner som betegnende for Situationen og Stemningen i de Dage (Slutningen af Oktober), at det virkelig for Alvor synes at have været paa Tale at lade Politifuldmægtigene gøre Arbejde som Amtsfuldmægtige, saaledes at Amtsfuldmægtigene kunde arbejde paa Kredskontorerne. Standpunktet manglede en vis Konsekvens. Man kunde enten være saa solidarisk med de deporterede Politifolk, at man hævdede, at Politi-

arbejde overhovedet ikke maatte gøres, heller ikke civilt; eller man kunde hævde, at Politifuldmægtigene overhovedet ikke burde arbejde; eller man kunde hævde begge Dele. Men det var vanskeligt at holde paa, baade at Arbejdet kunde gøres, og at Politifuldmægtigene kunde arbejde, men at Amtsfuldmægtigene og Politifuldmægtigene hver for sig maatte gøre det Arbejde, de ikke havde Forstand paa.

Da disse Folk, som havde Erfaring i det Arbejde, som Statsadvokaten maatte udføre, altsaa ikke kunde gøre det, maatte vi se os om efter anden Arbejdskraft. De Sagførere og Embedsmænd, som under normale Forhold bistod med Udførelse af Procedure i Landsretten, havde fra første Færd med stor Beredvillighed erklæret sig villige til at give Møde i Underretten under Forundersøgelse og Domsforhandling i de Sager, som fremkom ved, at Vagtværnet og private fangede Forbrydere paa fersk Gerning. Vi fik ogsaa udvidet Antallet af Sagfører-Medhjælpere noget. Men det slog ikke til, da Arbejdet hurtigt voksede saa stærkt, at det ikke kunde klares alene ved Hjælp af Folk, der kun kunde afse en begrænset Del af deres Tid dertil, idet bl. a. den kontormæssige Administration af saa mange Menneskers Bistand, som i saa Fald maatte benyttes, vilde blive alt for kompliceret og vanskelig. Det var tvingende nødvendigt, at man fik Personale, der dels kunde udføre det skriftlige Arbejde paa Kontoret, som Sagerne krævede, og som ogsaa kunde være til Raadighed hele Dagen til at give Møde i Byrettens Afdelinger.

Som ovenfor anført havde jeg laant et Par af Justitsministeriets Folk og fik Lov at laane endnu en Fuldmægtig med Uddannelse og Erfaring; men mere kunde der ikke afses, og det var ganske utilstrækkeligt. Anden Ar-

bejdskraft var vanskelig at skaffe. Det er naturligvis altid svært at faa gode Folk, der har Uddannelse og Stilling, til at tage et ganske midlertidigt Hverv.

Jeg prøvede da Forhandling med Politifuldmægtigforeningen og Politiadvokaterne, om ikke de unge Politifuldmægtige og juridiske Sekretærer i Københavns Politikunde kunde tage Arbejde hos os. Ganske vist var det imod det Princip, at Politiets Folk ikke kunde arbejde for Statsadvokaten. Men jeg gjorde gældende for det første, at det var aldeles nødvendigt, at nogen gjorde det paa-trængende Arbejde i København. I en Millionby maatte der gøres noget ved de Sager, som fremskaffedes gennem Vagtværnet. For det andet var disse unge Juristers Til-knytning til Politikorpsene noget mindre. Og hertil kom Hensynet til disse selv. For alle Politiets egentlige Tjenestemænd — baade Jurister og Ikke-Jurister — betød en Uvirksomhedsperiode paa et halvt eller et helt Aar ikke noget væsentligt. De kunde uden Vanskelighed vende tilbage til deres Stillinger efter Krigen. For en ung Kandidat med kun kort Tids praktisk Uddannelse betød derimod Afbrydelsen en væsentlig Forringelse i Uddannelsen, og de ganske unge kunde maaske endda risikere at se andre unge Mennesker gøre Arbejdet i Statsadvokaturerne og derved maaske vinde større praktisk Uddannelse, medens de selv var uvirksomme. Man maatte derfor regne med den Mulighed — og det skete faktisk i nogle Tilfælde — at en Del af dem vilde søge Arbejde andetsteds og forblive, hvor de kom og ikke vende tilbage til Politiet. Iøvrigt kunde man heller ikke være interesseret i at faa for mange helt nye Kandidater ind i Statsadvokaturerne, som man havde visse Forpligtelser overfor, naar Krigen var forbi, og som altsaa til en vis Grad vilde blive Konkurrenter til de unge Politijurister.

Efter nogen Tids Forløb — Foreningsbestyrelser, der er under Jorden, arbejder langsomt — kom man saa vidt, at Foreningerne og Politiforbundene under Haanden udtalte, at man ikke havde noget imod, at de unge Fuldmægtige ved Københavns Politi bistod Statsadvokaten. Nogle Stykker af disse var ganske vist ført til Tyskland, men et Par Stykker kunde da temmelig hurtigt træde til, og lidt flere kom til senere — en enkelt efter at være vendt hjem fra Tyskland over Fangelejren i Frøslev. Disse Fuldmægtige var — med Undtagelse af to, der havde noget mere praktisk Uddannelse — ganske unge Kandidater med Eksamen for et halvt eller et helt Aar siden. De udgjorde da i Forening med et yderligere Antal Kandidater af omtrent samme Alder den Arbejdsstab, der — udover Sagførerne, af hvilke et større Antal antoges i Perioden — stod til Raadighed under Vejledning af mine faste Fuldmægtige og de to Fuldmægtige, jeg havde laant fra Justitsministeriet.

Der var ogsaa visse Vanskeligheder forbundet med at fremskaffe det fornødne Kontorpersonale. Under normale Forhold besørger Politiet ved Hjælp af Betjente og Kontorfolk en lang Række praktiske Forretninger i Forbindelse med Straffesager udover selve det politimæssige Arbejde med Opklaringen af Sagen. Politiet tager Koster i Forvaring og sørger for deres Registrering og Udlevering til rette Ejer; det modtager personlige Henvendelser fra Arrestanternes Familie, som ønsker Tilladelse til at besøge Fangen; man overvaager hans Brevveksling med Omverdenen, afgør om han maa holde Avis etc. Og efter Dommenes Afsigelse sørger Politiet for Udfærdigelse af Straffekort, for Akternes Fremsendelse til rette Sted og for Fuldbyrkelse af Dommene

o. s. v. — Alle disse Ting var Statsadvokaturen fra første Færd ikke indrettet paa at besørge i de Sager, som man fik. Det faatallige kvindelige Kontorpersonale, som man normalt havde til Raadighed, havde ikke Kendskab til disse Forretninger og var lidet egnet til — selv støttet af et Par juridiske Fuldmægtige — at modtage et dagligt Rykind af alle de grove Forbryderes Paarørende, som hver Dag kom for at spørge til de Arrestanter, Vagt-værnet havde fanget i det sidste Døgn. Det bemærkes herved, at det daglige Antal Arrestanter hurtigt kom op paa et Tal varierende mellem 10 og 30.

Alle disse Forretninger krævede baade Mandskab og Plads. Det naturlige var, om noget af Politiets mandlige og kvindelige Kontorpersonale, der ikke havde været omfattet af Tyskernes Aktioner mod Politiet, bistod hermed saavel som ved Videreførelsen af en Række af Politiets civile Forretninger. Men uanset at baade Politiforbundet og den illegale Presse fra Begyndelsen havde indtaget det Standpunkt, at dette Personale burde gøre, hvad det kunde for at holde Samfundsmaskineriet i Gang, var det dog i nogen Tid forbundet med Vanskeligheder at faa Kontorpersonalet til at arbejde, idet Stemningen var for at staa solidarisk med Politiet, ligesom der aabenbart mange Steder har hersket den Opfattelse, at de Betjente, som man til daglig samarbejdede med, vilde misbillige, at Kontoristerne gik i Arbejde.

Det tog adskillig Tid og kostede Justitsministeriet mange Forhandlinger, inden man fik Kontoristerne i Københavns Politi til at gaa i Gang, først med noget mere civilt Arbejde og senere med Arbejde i Statsadvokaturen.

Til Illustration af Stemningen kan jeg fortælle, at man senere, da man organiserede et Kontor for Modtagelse af

Bøder ved Hjælp af Politiets Kontorpersonale, først havde meget vanskeligt ved at faa Kontoret i Gang. Personalet holdt paa, at man kun vilde modtage Bøder, der tilbødes betalt. Derimod vilde man ikke afkræve de bødefældte Bøderne og ikke sende de Sager, hvor der ikke var betalt, til Afsoning, altsaa inddrive Bøderne. Man ordnede sig derfor efter Forhandling med Byrettens Præsident saaledes, at de bødefældte samtidig med Forkyndelsen af Bødedommen, der skete ved Rettens Personale, fik udleveret en trykt Opfordring til at betale, hvorefter Bødekontoret fik Sagen. Hvis de saa ikke betalte, blev Sagerne ikke af Bødekontoret sendt direkte til Fængselsmyndighederne til Afsoning — det vilde man nemlig ikke — men tilbage til vort Kontor, der saa maatte foretage det »politimæssige« Skridt at sende dem til Afsoning.

Spørgsmaalet om Kontorpersonale blev saaledes efter nogen Vanskelighed ordnet paa en i det hele tilfredsstillende Maade. Hertil bidrog da ogsaa, at Kontoret fik Bistand af et Par egentlige Politifolk, som med Organisationernes Samtykke udførte Kontorarbejde, men ikke politimæssigt Efterforskningsarbejde. Det var til stor Nytte paa Kontoret at have et Par haandfaste Mænd, der var vant til at ekspedere det højst brogede Publikum, som efterhaanden fandt Vej til Statsadvokaturen.

KAPITEL II

November 1944

Ved Begyndelsen af November Maaned var Vagtværnet altsaa formeret, og det voksede i Løbet af Maaneden op til ca. 700 Mand. Man havde saaledes nu faaet oprettet en Nødhjælp til Ordenens og Retssikkerhedens Opretholdelse, som bevaredes, til Freden kom. At denne Hjælp langt fra var tilstrækkelig til at erstatte det almindelige Politi, og at Tyskerne ved deres Aktion havde foraarsaget Tilstande, der nærmede sig det kaotiske, blev alligevel mere og mere klart.

Allerede i Oktober tog Røverierne og de store Tyverier et foruroligende Opsving, men Udviklingen fortsatte igennem hele November stadig til det værre. Dagbladene bragte daglig talrige Meddelelser om store Indbrud, Revolver Hold-op og Overfald. Jeg har saaledes i Avisen paa en enkelt Dag talt op til 10—12 Artikler herom under fede Overskrifter. Hvor stort Antallet af Røverier faktisk var, ved man ikke. Men jeg kan oplyse, at der til Vagtværnet og mit Kontor indgik Anmeldelser om ca. 100 Røverier i Løbet af November Maaned. At Tendensen var stigende fremgaar af, at ca. 40 af disse Anmeldelser faldt paa første Halvdel af Maaneden og 60 paa sidste. Hvor mange Anmeldelser, der er indgaaet til de internerede Politifolk paa Politigaarden,

ved jeg ikke; og det er ligeledes uvist, hvor mange overfaldne, der ikke har anmeldt et begaaet Røveri, enten fordi de er blevet truet til at lade være, eller fordi de mente, at det var haabløst at indgive Anmeldelse. Hvor stort det virkelige Antal var, faar altsaa staa hen. Til Sammenligning med Tallet 100 Røverier i en Maaned tjener, at der i hele Aaret 1939 til Københavns Politi anmeldtes ialt 10 — ti — begaaede Røverier. I 1943 var Tallet 116. En stor Del af disse Røverier var dog ikke af særlig farlig Beskaffenhed. Før 19. September 1944 var det temmelig sjældent at have en Revolverrøver i Nævningetinget. De fleste Røvere var Folk, der i Nyhavn eller lignende Steder havde »rullet« en velbeslaaet Restaurationsgæst, der var for hjemgaaende, d. v. s. havde væltet ham og taget hans Penge. Men nu dominerede Revolverrøverierne ganske. Banker, Sparekasser og Posthuse maatte udvide deres Sikkerhedsforanstaltninger ved at bygge Mure og Gitre om deres Kasser etc., idet Overfaldene var hyppige. Det hørte til Dagens Orden, at fredelige Passanter om Aftenen blev »holdt op« af Revolvermænd og frataget Tegnebog, Ur og Fyldepen, somme-tider endog Overfrakken og en Del af Tøjet. Tilstanden afsatte meget forstaaeligt adskillig Forskrækkelse hos Folk, hvilket yderligere bidrog til at øge Røvernes Tal, idet Ofrene ofte gav op for Trusel med en Legetøjspistol eller med en Pegefinger, der blev holdt indenfor Jakkelommen, eller endelig ved at de fik stukket en Tobakspibe i Siden. For en mere filosofisk Betragtning var det interessant at bemærke, hvor hurtigt den almindelige Borger vænnede sig til Forholdene, og hvor lidt Tilstanden berørte den enkelte, der maaske, hvis han havde hørt om den i 1939, ikke havde kunnet forestille sig, at man kunde leve Livet nogenlunde almindeligt under saadanne

Forhold og endda af og til gaa ud om Aftenen. Og dog gik Dagliglivet ret jævnt, og Folk tog Forbrydelserne med et vist Humør, saa at den, der efter en Bridgeaften inden Hjemturen strøg Gevinsten til sig, kunde tale om, at nu skulde han ud til Røvere med den. Den virkelig dystre Stemning og Trykkethed, som navnlig gjorde sig gældende lidt senere, skyldtes mere den politiske Spænding overfor Tyskerne og navnlig det tiltagende Antal Clearingsmord, men ikke saa meget de almindelige Røvere.

Foruden at Røverierne steg i Antal, og at der blev begaaet mange særdeles store Røvier mod Banker, Posthuse etc., antog de ogsaa i andre Henseender en særdeles ondartet Karakter. Det hændte saa at sige daglig, at Taxachauffører om Aftenen med Trusel med Revolver blev frtaget deres Vogne af en eller to Mænd. Vognene blev saa i Aftenens Løb benyttet til Røveri, ved at Røverne siddende paa Forsædet i Taxavognen lod sig hyre af Fodgængere, som de derpaa kørte ud med til et øde Sted for at udplyndre dem. Foruden Ofrets Penge tog Røverne ofte Legitimationskortet og meddelte, at de vilde skyde Ofret, hvis Anmeldelse blev indgivet til Myndighederne. Vi var endog ud for Tilfælde, hvor Røverne flere Dage i Træk efter Røveriet ringede til den bestjaalne og truede ham paa Livet for at hindre Indgivelse af Anmeldelse. I flere af de Tilfælde, som kom til vor Kundskab, meddeltes det, at Røverne havde talt gebrokkent Dansk. Hvor meget der var om denne Antydning af, at det var Tyskerne, der var paa Spil, er vanskeligt at sige, Folk kunde nemt i Forskrækkelse opfatte en Smule landlig Dialekt som gebrokkent Sprog. Hertil kommer, at det ikke er usandsynligt, at danske, som gennem en eller anden Forbindelse med den tyske

Besættelsesmagt havde lært lidt Tysk, kunde se deres Regning i at anvende tyske Gloser for at forskrække Offeret eller faa det fra at indgive Anmeldelse. Men i hvert Fald er det sikkert, at vi i et Tilfælde fik at vide, at en Overfalden havde været kaldt op til det tyske Kriminalpoliti paa Politigaarden, hvor der var fanget et Par danske SS-Folk i tysk Tjeneste, som var Gerningsmænd til flere Røverier af denne Beskaffenhed. Vi sendte Genparter af vore Oplysninger over Udenrigsministeriet til Tyskerne og anmodede om Oplysning om, hvad der skete med Gerningsmændene, men noget Svar indgik ikke.

Efter at Vagtværnet var blevet oprettet, og det ogsaa var blevet almindeligt bekendt, at Statsadvokaterne i et vist Omfang søgte at behandle kriminelle Sager, begyndte der i større Omfang at indgaa kriminelle Anmeldelser direkte til Statsadvokaterne.

Jeg husker saaledes, at jeg blandt mange Telefonopringninger, som jeg fik i den Periode, en Søndag Formiddag blev anmodet om at tage ud et Sted i Byen, hvor der var stjaalet noget Sukker, for at tage Fingeraftryk. Desværre maatte jeg sige Nej, allerede fordi jeg ikke var i Stand til at tage Fingeraftryk, hvad jeg i og for sig gerne vilde, men ogsaa fordi vi slet ikke kunde faa Tid dertil. De Anmeldelser, som blev indgivet til Vagtværnet, videresendtes til Statsadvokaturen. Det var naturligvis klart, at Flertallet af dem slet ikke kunde behandles. Københavns Opdagelsespoliti med dets 3—400 Mand og hele det tekniske Apparat, kunde Statsadvokaturen naturligvis ikke erstatte med nogle faa Fuldmægtige. Man maatte derfor tage Stilling til, hvor meget man kunde overkomme. For Københavns Vedkommende var det

ikke meget. Vagtværnet og private Personer indbragte daglig et Antal Arrestanter, der var grebet paa fersk Gerning under Udøvelse af Forbrydelse. Disse Sager maatte først og fremmest behandles. Under normale Forhold vilde Opdagelsespolitiet først tage sig af Sagerne og afhøre Anmelder, Sigtede og eventuelle Vidner, og Sagen vilde derpaa gaa til et Undersøgelseskammer, hvor den vilde blive gjort til Genstand for yderligere Efterforskning og eventuel Optagelse af nye Rapporter for derefter at blive sendt til Retten med Begæring om Forundersøgelse. Forundersøgelsen kunde tage længere eller kortere Tid, eftersom det i Retsmøderne fremkomne gav Anledning til yderligere Efterforskning eller ikke. Sagen vilde derefter være klar enten til Rejsning af Tiltale eller til Fremme som Tilstaaelsessag eller endelig til at sluttes paa Grund af Bevisets Stilling.

En tilsvarende Behandling kunde man jo ikke give Sagerne nu. Til Optagelse af Politirapporter manglede man ganske Mandskab. Der kunde kun blive Tale om at fremme Sagerne indenretligt. Den Ordning, som derfor udviklede sig, var den, at Arrestanterne inden 24 Timer blev fremstillet i Grundlovsforhør. I dette giver Politiet normalt Møde ved en Kriminalpolitimand, og Behandlingen er temmelig summarisk, da Sagen senere behandles grundigt ved Politiets Arbejde. Nu maatte Grundlovsforhøret imidlertid erstatte baade Opdagelsespolitiets og Undersøgelseskammerets Arbejde. Jeg gav derfor gennemgaaende Møde ved en af mine mest erfarne Medarbejdere, og man søgte at gøre Afhøringen og Protokollatet omend kort saa dog saa fyldigt, at man paa den saaledes skabte Basis kunde lade Sagen gaa til Forundersøgelse med Afhøring paany af Sigtede og Vidner. Under denne Forundersøgelse mødte da en

Sagfører eller en af mine Fuldmægtige. Opnaaedes Tilstaaelse kunde Sagen fremmes efter Rpl. § 925 som Tilstaaelsessag. Ellers maatte det afgøres, om Sagen skulde sluttes eller straks fremmes til Tiltale ved Udfærdigelse af Anklageskrift. Om nogen supplerende udenretlig Efterforskning kunde der som Hovedregel ikke blive Tale, da det Personale, der havdes til Raadighed, ikke kunde overkomme det. Enkelte Oplysninger, som uden større Vanskelighed kunde fremskaffes, maatte man dog naturligvis se at faa, og efter Omstændighederne maatte ogsaa Forundersøgelserne udstrækkes over flere Retsmøder. Da Politiets Overlæge i Psykiatri fik skaffet sig Kontor udenfor Politigaarden og genoptog sin Virksomhed, kunde man tillige faa de fornødne lægelige Erklæringer om Arrestanternes mentale Tilstand. Sagerne angik altsaa som nævnt i det hele Arrestanter, som var grebet paa fersk Gerning. I de fleste Tilfælde skulde de derfor være ret klare og enkle. Men Begrebet fersk Gerning kan dog være noget elastisk. Positive Fejltagelser eller tvivlsomme Tilfælde kunde meget vel forekomme, hvilket jo ikke var mærkeligt, naar Vagtfolkenes Mangel paa Erfaring tages i Betragtning. Den retlige Behandling maatte derfor i nogle Tilfælde gøres ret fyldig. Indenfor den givne Ramme synes Ordningen i det store og hele at have virket tilfredsstillende, idet de fleste Arrestanter Sager vist fik det Udfald, de burde faa. Nogle Sager — navnlig mindre — er naturligvis blevet sluttet, skønt de under normale Forhold kunde og burde have været gennemført til Domfældelse ved et energisk politimæssigt Arbejde. Men urigtige Domfældelser kan jeg ikke tænke mig, har fundet Sted. Dels var Flertallet af Sagerne jo fra første Færd klare, og dels har man hele Tiden fra Anklagemyndighedens Side staaet paa det

Standpunkt, at man uanset Politiets Afskaffelse og Myn-
dighedernes vanskelige Stilling burde kræve samme
Bevis for Skyld i Straffesagerne som normalt, saa at man
ikke til den Ulykke, som var sket ved Afskaffelsen af
Politiet, føjede den nye, at man dømte med Urette. Men
hvis det afgørende Bevis for Skyld var godt, kunde man
eventuelt undvære den Bevisførelse om mindre væsent-
lige Biomstændigheder, som under normale Omstændig-
heder finder Sted i mange Sager for at give et fyldigere
Billede af Baggrunden for og Atmosfæren om Forbry-
delsen.

En væsentlig Vanskelighed ved Behandlingen af disse
Sager fulgte af selve dette, at de paabegyndtes ved Paa-
gribelse paa fersk Gerning af Forbryderne, og at yder-
ligere politimæssig Efterforskning som Hovedregel var
udelukket. Thi en meget stor Del af Sagerne blev paa
denne Maade kun et Brudstykke af en Sag, idet man
ofte kun paagreb en enkelt eller et Par af flere skyldige.
Dette kunde vanskeliggøre Førelsen af selve Sagen, og
det krævede, hvis der syntes at være Mulighed for at
skaffe Oplysning om, hvem de andre skyldige var, at
der i hvert enkelt Tilfælde skulde tages Stilling til, i
hvilket Omfang saadanne Oplysninger kunde og skulde
tilvejebringes. Herved maatte Hensyn naturligvis tages
til, i hvilket Omfang det maatte antages at svække
Sagens Førelse for Domstolene — navnlig Lægmands-
domstole — at Sagen forelaa som en Torso. Men sam-
tidig maatte Afgørelsen af dette Spørgsmaal ogsaa paa-
virkes af den til enhver Tid værende Mulighed for at
paatage sig den Arbejdsængde, som fulgte med et For-
søg paa at skaffe Oplysning om en eller flere medskyl-
dige. — Hertil kom, at mange Sager var af ret farlig
Beskaffenhed, navnlig de grove Røverier. Røverne ope-

rerede ofte flere ad Gangen, og man maatte derfor i mange Tilfælde regne med, at Arrestanterne havde bevæbnede Kammerater paa fri Fod, som man ikke kunde efterspore og uskadeliggøre. Uden Politi, som man var, havde man ikke tilstrækkelige Magtmidler til, at man turde transportere de farligste af dem frem og tilbage fra Fængslet til Retterne. Man valgte derfor i mange Sager at sætte Retten i Vestre Fængsel.

Under disse Omstændigheder var det uforsvarligt, at mine Medarbejdere var ganske ubevæbnede. Selv havde jeg en lille 6,35 mm Revolver, som i sin Tid var overladt mig af Politiet, men efter den 19. September havde Tyskerne forbudt enhver at bære Vaaben, saa jeg maatte lade den ligge hjemme i Afventning af bedre Tider. Vi drøftede Bevæbningsspørgsmaalet i Statsadvokaturene og var enige om, at man ikke kunde forudse, hvor længe Krigen vilde vare, og hvor alvorligt Forholdene vilde udvikle sig. Det vilde ikke være forsvarligt at lade Spørgsmaalet ligge. Man kunde ikke i Længden optræde i Retten mod alle Byens bevæbnede Røvere uden selv at have Vaaben til personligt Forsvar. Der gjorde sig ogsaa det Hensyn gældende, at Vagtværnet ikke sjældent paa-greb bevæbnede Røvere, hvis Vaaben blev afleveret til os til Brug som Bevismiddel i Sagen og til Konfiskation ved Dommen. Mine Medarbejdere, som ikke havde tysk Vaabentilladelse, var udsat for Ubehageligheder, hvis de, naar de transporterede Sagens Akter og vedkommende Pistol fra Fængsel til Kontoret og derfra til Retten, blev visiteret af tyske Soldater. Selvom det ikke var behageligt, at man skulde henvende sig til Tyskerne, maatte det altsaa gøres. Jeg opsøgte derfor paa Shellhuset Dr. Zechenter fra det tyske Kriminalpoliti, som jeg tidligere havde forhandlet med om Udlevering af

Politiets Akter, og forklarede, at vi ikke kunde videre-
 føre vort Arbejde uden at faa et Antal Vaabentilladelser
 og Pistoler. Dr. Zechenter var meget imødekommende og
 ordnede Spørgsmaalet, saaledes at vi fik de ønskede Til-
 ladelser og nogle Revolvere af ældre Model. Mit Embede
 fik 5, et Antal, som senere ved Udvidelsen af min Med-
 arbejderstab udvidedes til 10—12 Stykker. Under Sam-
 talen med Dr. Zechenter, som var en meget imødekom-
 mende Østriger, berørte han ogsaa Forholdet til de inter-
 nerede danske Politifolk paa Politigaarden, som sorte-
 rede under ham, og overfor hvem han iøvrigt skal have
 optraadt humant og forstaaende. Han fortalte, at man
 oprindeligt kun havde tænkt at beholde 50 Politifolk paa
 Politigaarden, men at Antallet paa hans Forslag var ble-
 vet forhøjet til ca. 100, da dette Tal maatte være det
 mindste, hvormed man kunde opbygge et Kriminalpoliti
 for en Storby som København, hvor der vel i Alminde-
 lighed vel var ca. 500 Mand. Han udtalte, at han forstod,
 at vi var i en meget vanskelig Situation og tilbød, at jeg
 kunde faa al den Bistand fra de internerede Politifolk,
 som jeg ønskede. Jeg svarede hertil, at det paa Grund
 af politiske Vanskeligheder ikke kunde lade sig gøre at
 samarbejde nærmere med disse Politifolk, hvortil han
 rystede nedslaaet paa Hovedet. Han havde iøvrigt en
 meget god Forstaaelse af, at det maatte være saaledes.
 Han var temmelig nervøs over den dengang i Bladene
 omtalte Sag om det her i Byen fundne parterede Kvinde-
 lig. Vi talte lidt om, hvad den illegale Presse skrev
 herom, og han syntes i det hele orienteret i denne. Jeg
 fremhævede, at meget tydede paa, at Kvinden var tysk,
 og da det tyske Kriminalpoliti arbejdede med Sagens
 Opklaring, kunde jeg næppe føre den, selvom det vilde
 vise sig at være et dansk Mord. Jeg nævnede paany de

praktiske Vanskeligheder, og han rystede igen paa Hovedet.

En Ting, der straks fra første Færd voldte Vanskeligheder, var det, at det navnlig i grove Røveri- og Indbrudssager ikke var ualmindeligt, at Arrestanterne med større eller mindre Ret paaberaabte sig en eller anden Tilknytning til det tyske Militær eller det tyske Politi eller fremsatte Forlangende om at komme i Forbindelse med disse Myndigheder for at angive opdigtede eller virkelige Forseelser mod Tyskerne, som de selv eller andre skulde have begaaet. Under hele Perioden var det almindeligt, at Fangerne paa Vestre Fængsel søgte at sende Breve til de forskellige tyske Myndigheder. Saa-danne Breve forelagdes Statsadvokaturen, der uvægerligt holdt dem tilbage og eventuelt fik Retskendelse for, at de ikke kunde afsendes. En Del Breve er sikkert søgt smuglet ud og er vel kommet Adressaterne i Hænde, men i de fleste Tilfælde har det antagelig været saa klart, at Afsenderne prøvede at lave et Nummer for at slippe for den Straf, der ventede dem ved de danske Domstole, at Brevene ikke har interesseret Tyskerne. I den sidste Del af Perioden kan de dog maaske have bevirket, at enkelte Fanger er blevet befriet af Tyskerne, hvorom der senere vil blive fortalt.

Hvis de Personer, som blev grebet af Vagtværnet og indsat i Fængselet, derimod virkelig havde tyske Papirer, var man nødt til at aflevere dem til de tyske Myndigheder, der var meget prikne paa dette Punkt. Jeg kan fortælle et lille Eksempel herpaa. Vagtværnet havde en Dag været tilkaldt i Anledning af nogle Hus-spektakler og havde arresteret og afvæbnet en islandsk Statsborger, der havde truet sin Kone med en Revolver.

Næste Dag blev han fremstillet i Grundlovsforhør, hvor han imidlertid gjorde et saa aabenbart afsindigt Indtryk, at man udsatte Grundlovsforhøret, for at lade Overlæge Max Schmidt se paa ham. Denne afgav et Par Timer senere en Erklæring om, at han var lidende af udpræget Sindssygdom og var meget farlig baade for sig selv og Almenheden. Han blev derefter indlagt paa Kommunehospital. Et Par Dage senere blev han imidlertid afhentet af Tyskerne, idet det viste sig, at han var SS-Mand paa Orlov. Han havde haft tyske Papirer paa sig, som var blevet frtaget ham paa Vestre Fængsel sammen med hans øvrige Effekter. Men den Funktionær, der gjorde det, havde ikke tænkt over at sende dem med til Retten. Da Tyskerne saaledes havde faaet ham tilbage, skulde man tro, at alt var godt, men det var ikke Tilfældet. Nogle Dage senere blev jeg ringet op af Inspektøren ved Vestre Fængsel, som havde haft Besøg af et Par meget ubehagelige tyske Politifolk, der havde forlangt alle Sagens Akter, idet de aabenbart troede, at man med Vilje havde søgt at forholde Waffen SS dette udmærkede Medlem. Inspektøren meddelte, at de to Tyskere nu var paa Vej ind til mit Kontor. Jeg havde paa det Tidspunkt intet Kendskab til Sagen og fik lige fundet den frem, da de to Herrer lod sig melde hos mig. Det var to meget grove og ubehageligt udseende Fyre, der forebragte deres Anklage mod Myndighederne i en meget brøsig Tone. Den ene var tysktalende og understregede, at han var Jurist og Doktor, hvad man nu ikke kunde mærke; den anden talte noget Dansk. Jeg forklarede dem, at man i Retten intet-somhelst Kendskab havde haft til Arrestantens tyske Papirer, men den ordførende afbrød mig og rev Overlæge Max Schmidt's Erklæring ud af Haanden paa mig

og pegede i den paa et Sted, hvor han sagde, at der stod, at Fangen var SS-Mand. Jeg havde paa det Tidspunkt ikke læst Erklæringen og var lige ved at lade mig dupere, men jeg fik dog konstateret, at der paa det anførte Sted ikke stod andet, end at Fangen led af Angstforestillinger og følte sig forfulgt af SS — hvilket jo ikke var ualmindeligt i de Dage. Jeg spurgte saa Doktoren, om han forstod Dansk, hvilket han benægtede. I Virkeligheden havde han altsaa intet forstaaet af den Erklæring, han læste i og paaberaabte sig overfor mig. Da dette Punkt var klaret, gjorde de yderligere Vrøvl over Tvangsindlæggelsen, idet de benægtede, at han var sindssyg; to tyske Læger havde undersøgt ham, efter at han var blevet »befriet« fra Kommunehospital, og havde erklæret, at han intet fejlede! Jeg ytrede nogen Forbavelse herover og oversatte Overlæge Max Schmidt's Erklæring for dem. Da jeg senere fortalte Overlæge Max Schmidt det passerende, sagde han, at den paagældendes Sindssygdom var ganske let at erkende og meget farlig. Diskussionen endte med, at Tyskerne udtalte, at de kunde frafalde videre Forfølgning af Spørgsmaalet og noget mere høfligt bad de om at laane et Sæt Genparter, saa at Sagen kunde ordnes underhaanden, og man kunde spare omstændelige Skriverier. Jeg gav dem derfor et Sæt Genparter. Det er karakteristisk, at vi derefter senere, trods Udtalelsen om, at Sagen var ordnet, fik en officiel Klageskrivelse til Besvarelse.

Jeg nævnede ovenfor, at der var en hel Del farlige Røverisager. Navnlig var der en stor Sag, hvor en Bande, der bl. a. raadede over Maskinpistoler, kort efter Politiets Afskaffelse, og inden Vagtværnet kom, røvede

et meget stort Parti Klæde fra et københavnsk Firma. Gerningsmændene hertil var en Skare Personer, som, efter hvad vi senere bragte i Erfaring, blev ekskluderet af Modstandsbevægelsen. Det stjaalne Parti blev solgt til forskellige og ad mange Kanaler spredt ud til en Række københavnske Hælere. Fra det bestjaalne Firmas Side blev der udvist adskillig Energi for at faa Tøjet igen, og der blev opsporet en Del deraf. Firmaet henvendte sig paa Politigaarden for at faa Bistand til at faa Tøjet igen, og Tyskerne tvang ved et Par Lejligheder de internerede Politifolk til at rykke ud under tysk Bedækning for at hente Tøjet og søge at arrestere nogle Personer, som man fik Tag i. Disse var bevæbnede, og det kom til Skudveksling med de tyske Politifolk. En Person, som havde skudt paa de tyske Politifolk, og som ikke kunde undløbe, skød sig selv. De arresterede blev afhørt til Rapport af de internerede Politifolk og derefter sendt over til den danske Afdeling af Vestre Fængsel tilligemed Rapporterne, for at Sagen kunde forfølges videre ved de danske Domstole af os. Sagen var meget vanskelig at behandle, for Antallet af Arrestanter var stort, og man havde ikke nær alle de implicerede, idet de danske Politifolk, som var fanget paa Politigaarden, hverken kunde eller vilde gøre andet end afhøre de Arrestanter, som blev taget paa de Oplysninger, som det bestjaalne Firma skaffede. Navnlig var det vigtigt at faa at vide, om de Folk, man havde, kun var Hælere, eller om de egentlige Røvere var iblandt dem. Fordi man intet vidste herom, betragtede vi denne Sag som saa farlig, at man ikke turde køre Arrestanterne til Domhuset, men afholdt alle Retsmøder i Vestre Fængsel. Efterhaanden som Afhøringerne skred frem, fik man løsladt de mindre implicerede; en af disse

havde allerede i sin Forklaring til de danske Politimænd paa Politigaarden oplyst, at nogle af de Sigtede havde været med til selve Røveriet. Efter et Retsmøde paa Vestre Fængsel Lørdag den 11. November, besluttede man at sigte nogle nærmere angivne af Arrestanterne for egentlig Deltagelse i selve Røveriet, idet man vilde støtte sig til en Forklaring, som var afgivet af en af de i Sagen implicerede — en Person ved Navn Axel Nielsen, der var blevet løsladt. Denne Nielsen var iøvrigt en daarlig Person, der tidligere havde været indblandet i Smuglerisager o.l. og ogsaa havde fungeret som Stikker for det danske Politi i forskellige Sager. — Samme Aften, som dette var sket, blev ved 12-Tiden den nævnte Nielsen og hans Kone myrdet. Drabet blev først opdaget den næste Morgen ved at Ægteparrets 3-aarige Datter kom ned til Beboerne nedenunder i Huset og klagede over, at hun ikke kunde faa Morgenmad, da hun ikke kunde finde sin Moder, og hendes Fader laa og sov paa Gulvet. Vagtværnet blev alarmeret, og derefter blev Retsmedicinsk Institut tilkaldt og tog en Række Fotografier, og vi tog ud fra Statsadvokaturen og besigtigede Gerningsstedet. Manden laa paa Gulvet dræbt med to Skud gennem Hovedet. Et Par Skud var gaaet forbi og ind i Væggen. Under hans Hoved var en stor Blodpøl omhyggelig tildækket med et Tæppe. Konen laa død paa en Hjørnesofa, der overalt var gennemsivet med Blod. Hun havde Snitsaar paa forskellige Steder af Legemet, bl. a. paa Armene, og et Stik i Brystet stammende dels fra et skarpt Instrument, som ikke fandtes, og dels fra en Brødsav, som laa blodig under Sofaen. Hun var dræbt ved Kværkning. Hendes Lig saavel som den blodige Sofa var ligeledes tildækket med Tæpper, og en mindre Blodpøl paa Gulvet

var delvis skjult ved, at et Par hvide Svanedunstøfler af Konens var stillet oveni den. Det var saaledes meget naturligt, at det 3-aarige Barn ikke havde kunnet finde Moderen og havde troet, at Faderen sov. Der kunde anstilles forskellige Betragtninger over Grunden til, at Morderen eller Morderne havde tildækket Blodsporene. Mens vi stod i Lejligheden med en Vagtmester fra Vagtværnet, ringede Telefonen nogle Gange, men den talende forsvandt hver Gang, naar han opdagede, at det var fremmede, som var i Lejligheden. — Saavidt man ved Forespørgsel hos Beboerne i Huset kunde faa oplyst, maatte det antages, at Nielsen var blevet skudt ved 12-Tiden om Aftenen. Det kunde med nogenlunde Sikkerhed, nemlig fordi der var 4 Par brugte Kaffe-kopper, konstateres, at der om Aftenen havde været to Gæster, der havde drukket Kaffe sammen med Ægteparret. Da Nielsen efter Husbeboernes Udsagn kun undtagelsesvis lukkede fremmede ind om Aftenen, kunde noget tyde paa, at Gæsterne var Gerningsmændene. Man maatte saa antage, at den ene har skudt Nielsen, mens han var ved at rejse sig fra en Stol. Derefter maa de have kæmpet med Konen og prøvet at dræbe hende mulig med en Kniv eller Dolk, men det er endt med, at hun er blevet kvalt. Nogen Midler til teknisk Efterforskning paa Stedet eller Uddannelse hertil havde vi ikke. Vi kunde derfor kun tage nogle Papirer i Bevaring og gemme nogle Ting, paa hvilke der kunde være Fingeraftryk. Vi fik oplyst, at Nielsen havde optraadt og udtalt sig saadan, at hans Omgivelser meget vel kunde være klar over, at han interesserede sig for at skaffe Oplysninger om Røverne. Yderligere Eftersporing af Morderne, som fandtes et Sted ude i Byen, kunde vi ikke foretage, idet vi ganske savnede Mand-

skab og Apparat hertil. Paa det Tidspunkt havde vi iøvrigt heller ikke faaet de Revolvere til personligt Brug, som vi havde bedt om. Begivenheden var — derom var vi enige — det alvorligste, der var passeret siden den 19. September. Selvom den Mulighed, at vi stod overfor et almindeligt politisk Drab, ikke ganske kunde udelukkes, var det dog overvejende sandsynligt, at Nielsen var blevet dræbt for at forhindre, at han fortalte, hvad han vidste om Sagen. Angreb paa Vidners Liv rammer Retsvæsenet i dets Livsnerve. Enhver Mulighed for at drive blot nogen Retspleje formindskes eller forsvinder, hvis de nødvendige Vidner i Sagerne ikke tør udtale sig af Frygt for Hævn. Og i Virkeligheden var vi uden væsentlige Midler til at beskytte Vidnerne. Vagtværnet var ikke videre stærkt og ubevæbnet. Og den, som slap heldigt fra at dræbe et Vidne, kunde være temmelig sikker paa ikke at blive draget til Ansvar, idet der ikke var nogen, der kunde efterspore Forbryderen.

Man følte paany den uhyre præventive Værdi, som den kriminelle Efterforskning har. Det, som virkelig afholder Folk fra Forbrydelser og dermed betrygger og beskytter Borgeren, er den Bevidsthed, at Kriminalpolitiet rykker ud efter en begaaet Forbrydelse og foretager Undersøgelser med hele sit tekniske Apparat og gennem metodiske Afhøringer søger at arbejde sig frem til Gerningsmanden.

For ikke at sætte alt for megen Forskrækkelse i Vidner i Røverisager holdt vi derfor Baggrunden for dette Dobbeltmord hemmelig. Bladene bragte kun de almindelige kortfattede Meddelelser, som gaves om de hyppige politiske Drab, men satte ikke Sagen i Forbindelse med Klæderøveriet.

Det er ovenfor berettet, hvordan vi i København behandlede de Sager, som opstod ved Anholdelse af Forbrydere paa fersk Gerning, hyppigst Tyveri- og Røveri-sager. Men disse »Fersk Gerning«-Sager udgjorde trods deres betydende Antal kun en lille Del af Kriminaliteten.

Der indgik stadig et stort Antal Anmeldelser om begaaede Forbrydelser til Vagtværnet, der videresendte dem til Statsadvokaturen, hvortil der ogsaa direkte indgik en Del Anmeldelser. Antallet var betydeligt og androg snart et Par Tusinde om Maaneden for i de sidste Maaneder før Freden at overstige 3000 maanedlig. Ialt indgik ca. 20.000 Anmeldelser.' Det store Flertal af disse angik Tyverier og Røverier. Og i de fleste Sager var der ingen angivet, som bestjaalne havde Mistanke til. Der var Indbrud i private Lejligheder, i Pulterkamre, paa Tørreløfter og i Butikker — Indbrud hvorunder kun lidt var stjaalet, og Indbrud hvorunder hele Lejligheder var ryddet for Møbler og Sølvtøj. Der var Indbrud foretaget af bevæbnede eller ubevæbnede Personer, og hvor Byttet var Tobak og Klæde eller Pelsværk. Og der var »Revolver Hold up« paa Gaden og Tyverier af Cykler, Barnevogne, Gangtøj eller Vaske-tøj.

Ved alle disse Anmeldelser kunde vi absolut intet gøre, da det fornødne Mandskab savnedes, som skulde gaa ud og søge Spor og tage Afhøringer for at finde Forbryderne. Vi Jurister havde end ikke Tid til at gennemlæse alle disse 50—100 Anmeldelser, der daglig indkom. Der anskaffedes derfor til Embedet et stort Antal trykte Blanketter i to Formularer. Det meddeltes i dem begge Anmelderen, at hans Anmeldelse »under de for Tiden herskende Forhold« ikke kunde behandles nær-

mere. Og den ene tilføjede, at Anmeldelsen vilde blive videregivet til Politidirektøren, naar en politimæssig Efterforskning paany maatte blive mulig. Denne Formular anvendtes ved større Sager, og naar Anmeldelsen indeholdt Specifikation af stjaalne Ting. Den anden Formular henviste blot Anmelderen til atter at indgive Anmeldelse, naar en politimæssig Efterforskning paany maatte blive mulig. Den brugtes ved mindre og ubetydelige Sager, som kunde ventes at have tabt Interessen, naar Politiet engang maatte komme igen. De indkomne Anmeldelser blev saa gennemgaaet af en Kontormand, der paa egen Haand kvitterede for dem ved at udsende disse trykte Skrivelser, som han selv paraferede.

Kun de relativt faa Anmeldelser, hvori der var angivet Mistanke mod en bestemt Person, blev forelagt en af mine Fuldmægtige, for at man kunde se, om Grundlaget for Sigtelsen var saa klar, at Sagen uden videre Efterforskning straks kunde gaa til Retten til Forundersøgelse, eller om man eventuelt kunde lade en af Fuldmægtigene søge at supplere Grundlaget ved en Afhøring af f. Eks. Anmelderen. Det lykkedes dog praktisk taget aldrig at faa Tid hertil.

Disse mange Anmeldelser, der strømmede ind til Kontoret i et Antal af ca. 100 pr. Dag, og som lige saa hurtigt besvaredes ved Afsendelse af denne Blanket med mit Navn trykt under, var i det hele for mig det mest nedslaaende af det, jeg mødte i hele Perioden. Vanskelighederne og Ubehagelighederne ved de andre Sager og de forvirrede og urolige Forhold iøvrigt opvejedes af den Glæde, der var ved Anstrengelsen i at overvinde Modstanden og ved at opnaa nogle begrænsede Resultater. Men denne døde Masse af Sager, som

man maatte forholde sig rent negativt overfor, virkede meget nedtrykkende.

Foruden Anmeldelser angaaende Tyveri og Røveri indgik ogsaa nogle om Bedrageri. Disse Sager kræver jo i Almindelighed et betydeligt Arbejde og viser sig ofte at være tvivlsomme. Vi kunde derfor ikke afse Arbejdskraft til dem, og da de i Almindelighed ikke kunde lide større ved at vente, besvarede jeg dem med den trykte Blanket, der henviste Anmelderen til at indgive fornyet Anmeldelse, naar Politiet kom igen. Den bedragne maatte saa iøvrigt se selv at klare sit mulige Krav paa Sigtede ad civil Vej. Noget lignende henviste vi ogsaa mange bestjaalne til, naar de kom op paa Kontoret og ikke kunde forstaa, at man ikke kunde hjælpe dem. Vi sagde til dem, at de selv maatte se at finde ud af, hvem Tyven var, og hvor Kosterne var henne, saa kunde vi eventuelt ved Hjælp af Vagtværnet — eller Bestjaalne selv hjulpet af Falcks Redningskorps — faa fat i det stjaalne og anholde Tyven. I adskillige Tilfælde lykkedes det virkelig raske Folk selv at faa opklaret Forbrydelser, der var begaaet imod dem. En Del store Firmaer, for hvilke fhv. Politiinspektør S. Tage Jensen var privat Raadgiver, fik ogsaa adskillige store Tyverier og Røverier opklaret og betydelige Værdier reddet.

Anmeldelser om Underslæb afvistes i Reglen paa lignende Maade som Bedrageri. Da det blev almindelig bekendt, at Statsadvokaturen modtog Anmeldelser og forfulgte nogle kriminelle Sager, var der nogle Sagførere, som sendte os smaa Anmeldelser om Underslæb m. H. t. afbetalingskøbte Ting, og som saaledes syntes at have troet, at vort faatallige Personale uden videre kunde erstatte Københavns talstærke Opdagelsespoliti.

Nogle enkelte Sager om helt store Besvigelser kunde dog behandles. Vi havde en Sag med en Sagfører, der havde et kriminelt Underskud paa 2—300.000 Kr., og en Sag angaaende en større Besvigelse i et Forsikrings-selskab. Her behøvede man blot lade et Revisionsfirma behandle Sagerne, som derefter kunde tages i Retten og gaa til Dom som Tilstaaelsessag.

Tilstandene paa Berigelsesforbrydelsernes Omraade var saaledes meget primitive og bragte mig ofte til at tænke paa Landskabslovene i Middelalderen. Kun Tyveri og Røveri straffedes, og kun naar man straks greb dem og førte dem til Tinge. Og de mere »abstrakte« Forbrydelser — Bedrageri, Underslæb, Mandatsvig etc. — som ikke kendtes i denne primitive Ret, var praktisk taget straffefri.

Man kunde ogsaa tænke paa den romerske Rets Sondring mellem aabenbart Tyveri, *furtum manifestum* og ikke aabenbart Tyveri *furtum nec manifestum*. Den første Kategori omfattede Sager, hvor Tyven grebes paa fersk Gerning, eller hvor han blev antruffet med stjaalne Koster paa sig, den anden Slags omfattede andre Sager om Tyveri. Sondringen svarede netop til den, vi benyttede, idet vi kun kunde forfølge *furtum manifestum*.

En Ejendommelighed var det, at Sædelighedsforbrydelser saa godt som ikke anmeldtes — ej heller Sædelighedsforbrydelser begaaet mod Børn. Jeg spekulerede noget over Grunden hertil. At den skulde være, at der blev begaaet færre af disse Forbrydelser end sædvanligt, er lidet troligt. Snarere tror jeg, at Forholdet har været det, at de fleste har været klare over, at Haabet om, at de skulde faa noget ud af deres Anmeldelse, var lille. Naar Tyveri derfor er blevet anmeldt, har det dels været af Hensyn til Assurancen, idet Forsikringsselskaberne,

for at have et lille Værn imod alt for mange Forsøg paa at besvige dem, forlangte Anmeldelse indgivet, og dels mulig fordi Folk dog har haabet paa en lille Chance for at faa det stjaalne igen. Ved Sædelighedsforbrydelseerne var der derimod ikke noget af faa tilbage, og det er mulig derfor, at Anmeldelse ikke er blevet indgivet.

Nogle faa Anmeldelser angik Vold og Forulempelser. Heller ikke dem kunde man gøre noget ved. I et Par Tilfælde, hvor nogen blev forfulgt og generet i overordentlig Grad, kaldte man dog Sigtede op for eventuelt at give et Tilhold, og det hjalp. Men jeg tvivler ikke om, at mange jævne Mennesker har lidt meget under Forfølgelser og Forulempelser fra fraskilte Ægtefæller eller andre Uvenner.

Et lille særligt Problem var visse Sager om Svangerskabsafbrydelse. Loven giver Ret til Svangerskabsafbrydelse, hvis Kvinden har indgivet Anmeldelse om, at hun er blevet frugtsommelig som Følge af en Kønsfrihedsforbrydelse, og Anmeldelsen ikke er afvist som grundløs. Nu kunde vi ikke undersøge disse Sager og kun svare, at vi ikke saa os i Stand hertil.

Jeg tror, at Svangerskabsafbrydelse derefter er blevet foretaget, da Anmeldelsen ikke kunde siges at være afvist.

Vi kunde altsaa ikke, naar en Forbrydelse anmeldtes, sætte nogen Efterforskning i Gang for at finde ud af, hvem den skyldige var. Naar der var Tale om Mord, maatte man dog gøre et lille Forsøg. Nu fandt der jo saa mange Mord Sted i København i den Tid, og de fleste var politiske. Der var Stikkerdrabene, der var Drabene paa tyske Soldater, der var de fra tysk Side foranstaltede Clearing-Mord og de Tilfælde, hvor Sabotører blev skudt under Kamp med tyske Patrouiller. Og

i de sidste Maaneder var der Tyskernes uofficielle Hentelser.

Det er klart, at man ikke hverken kunde eller vilde blande sig i disse Drab. Vi fulgte derfor den raa Gennemsnitsregel, at vi overhovedet ikke foretog os noget i Sager, hvor nogen var blevet dræbt ved Skydning. Det er derfor meget muligt, at nogen kan have skudt sin Konkurrent, sin Uven, sin Arvelader eller sin Ægtefælle, uden at der er reageret fra nogen Side. Men vi havde slet ikke Mandskab til at undersøge blot saa meget i disse Sager, at vi med Sikkerhed kunde fastslaa, at der forelaa politisk Drab. Det vilde ogsaa nemt være for farligt for vort ubevæbnede Mandskab blot at røre ved Sager, hvor mulig de bevæbnede Hipofolk eller Modstandsstyrkerne stod bagved. Vi gjorde derfor ikke andet end, at vi med Mellemlum fra Retsmedicinsk Institut modtog Lister over de døde.

Hvis det derimod fra Begyndelsen syntes klart, at der forelaa et borgerligt Mord, maatte man se at gøre en Smule. I November Maaned blev saaledes et ældre Ægtepar i Saxogade overfaldet af to Voldsmænd, der frarøvede dem deres Penge og tilredte dem saa ilde med Slag med en Hammer, at Konen afgik ved Døden. I et saadant Tilfælde syntes vi, at vi maatte se at afse saa meget Arbejdskraft, at man kunde gøre et lille Forsøg paa at faa Sagen opklaret, eller at man i hvert Fald fik saa meget Materiale, at der var en Mulighed for, at Politiet senere kunde arbejde med Sagen.

Fuldmægtig Jacobsen tog derfor ud og tog en Afhøring af den saarede Mand og af Husbeboerne for at faa Signalement af Gerningsmændene. Disse maa vistnok antages at have hørt til i Kvarteret, da de havde været nogenlunde klare over, hvor de gamle Folk gemte

deres Penge i Lejligheden. Noget rigtigt Spor fik man dog ikke; men man maatte antage, at Sagen under normale Forhold havde kunnet opklares ved systematisk Arbejde af en større Opdagerstyrke i en halv Snes Dage. Men Statsadvokaturen kunde som nævnt kun afse en enkelt Fuldmægtig i et Par Dage, og derefter maatte vi lade Sagen ligge, og lade de indsamlede Oplysninger vente paa bedre Tider.

I denne Tid havde jeg flere Samtaler med Justitsministeriet, hvorefter jeg kunde forstaa, at der skulde vises Tilbageholdenhed med at foretage kriminelle Efterforskningsskridt. Nogle var saaledes ligefrem af den Mening, at kriminel Efterforskning overhovedet ikke burde finde Sted og burde indskrænke sig til alene at dømme dem, der tilstod, og dem, der kunde dømmes, fordi de var grebet paa fersk Gerning. Man risikerede at faa Vanskeligheder, og at navnlig Vagtværnet kunde faa Vanskeligheder, med Frihedsraadet, Politikerne og Befolkningen, hvis man ikke gjorde mindst muligt Politiarbejde. I et vist Omfang kunde dette vist føres tilbage til Stemninger inden for nogle Kredse i Politiet. Noget bidrog det vist hertil, at Bladene var meget ivrige for paa fremtrædende Maade at omtale Forbrydelser, som var opklaret ved Vagtværnets Paagribelse af Gerningsmændene. Det var jo meget naturligt, idet det skyldtes Ønsket om at berolige Publikum og bidrage til at skabe en vis Prevention hos Forbryderne og dem, der kunde tænke sig at udnytte Forholdene. Der skabtes maaske herved et vist — ganske vist urigtigt — Skin af, at Forholdene var normale. Men Vagtschefen fortalte mig, at han ikke altid var glad ved disse Bladomtaler, da de meget ofte indbragte ham Ubehagelig-

heder fra Politifolks Side og Beskyldninger for Skruebrækkeri.

Over for disse Ministeriets Betænkeligheder, kunde det anføres, at man — bortset fra Drabssager, hvor man søgte at sikre sig de nødtørftigste Oplysninger — ikke foretog udenretlige Efterforskningsskridt af Betydning. Men paa den anden Side var det nødvendigt ved de indenretlige Afhøringer i de Sager, som førtes paa Basis af Paagribelse paa fersk Gerning, at tage de Oplysninger, man kunde faa — f. Eks. af Tyve — om deres Medskyldige eller om, hvilke Hælere de havde solgt Køsterne til. Og paa samme Maade af paagrebne Hælere, der var fundet i Besiddelse af Tyvekoster, at faa Oplysninger om, hvem de havde dem fra. Ellers kunde man ikke i Længden faa Dommerne og Anklagerne til at interessere sig for Arbejdet. Ingen dygtige Folk vil gøre det meningsløse. Yderligere troede jeg ikke, at det vilde vække nogen Uvilje blandt Folk, at man behandlede de faa Sager, man havde, idet Bladene med Iver fremhævede, naar Forbrydelser blev opklaret, og der i det hele hos Publikum var stor Ophidselse over de Forbrydere, som udnyttede den ulykkelige Situation, hvorfor Folk gerne bidrog til at faa dem paagrebet. Den Smule, vi kunde gøre, kunde ikke skabe det Indtryk, at Politiet var overflødigt, idet de 2000 ubehandlede Anmeldelser, som jeg fik hver Maaned, talte deres tydelige Sprog herom. Tilmed maatte man regne med en stadig stigende Kriminalitet.

Resultatet blev efter forskellige Diskussioner, at der ikke rettedes Indvendinger mod, at Statsadvokaturens faatallige Personale gjorde, hvad der kunde gøres for at udbygge de Sager, vi fik. Men Københavns Vagt-værn holdt efter Magistratens og Ledelsens Anvisning

paa, at det ikke kunde og vilde foretage Efterforskningsskridt. Som en Konsekvens heraf vilde Vagtværnet en længere Overgang ikke medvirke til Anholdelse af Personer, som efter Forklaringer af Forbrydere, der var taget paa fersk Gerning, var medskyldige. Flere Gange hændte det, at vi, naar vi af en paagrebet Tyv eller hans Paarørende fik Navn og Adresse paa en medskyldig, ikke kunde faa Vagtværnet til at tage ham. I nogle Tilfælde maatte vi bruge Falcks Redningskorps.

Men efter Forhandlinger, som strakte sig over et længere Tidsrum, og navnlig efter at de illegale Blade, som straks nedenfor skal omtales, tog til Orde for at støtte Anklagemyndigheden, kom der en Slags Ordning under Forhandlingerne. Det fremhævedes fra vor Side, at det ikke kunde gaa an, at den ene Tyvs Familie og Bekendt skulde se, at han fik en af de meget haarde Straffe, som gaves i denne Tid, og de samtidig vidste, at Myndighederne kendte den medskyldige, der sad roligt i sit Hjem i Gaden ved Siden af, uden at man kunde eller vilde gribe ham. Resultatet blev, at Anklagemyndigheden vel ikke uden videre kunde begære Vagtværnets Bistand til Anholdelse, men man skulde tage en Retskendelse derfor og kun tage den i grovere Sager (Tyveri, Røveri, Afpresning, Trusler etc.). Naar en saadan Retsbeslutning forelaa, kunde i og for sig hvem som helst gribe den paagældende. Foretagelsen af Anholdelsen var altsaa ikke egentligt Politiarbejde, og vi kunde derfor faa Vagtværnet til at gøre det.

Det gjorde naturligvis Tingene noget mere komplicerede, end de normalt vilde være; men det var i og for sig tilstrækkeligt til Formaalet. De eneste Tilfælde, som herefter voldte lidt Vanskelighed, var alene dem, hvor der skulde handles meget hurtigt. Der fremkom navnlig

Tilfælde, hvor Vagtværnet fik Oplysning om, at et større Parti stjaalne Koster fandtes et bestemt Sted. I saadanne Tilfælde bad vedkommende Vagtværnsstation mig som Regel i Telefonen om Bemyndigelse til Ransagning uden Retsbeslutning, hvilket jeg saa gav.

Det er mig ikke bekendt, at Vagtværnene uden for København, hvor de store Politiforeninger residerer, har mødt lignende Modstand mod, at de søgte at opklare kriminelle Sager. Dette skete, saavidt jeg ved, i et vist Omfang. I de mindre Forhold i Provinsen var der større Chance for, at Amatører kunde udrette noget, end i en saa stor By som København; saa der var noget urimeligt i, at man netop her var nødt til at gøre saa lidt som muligt.

En vis Kritik vakte det ogsaa, at Vagtværnet foretog Razziaer mod Sortbørsfolk. Forholdet var dog det, at dette ikke saa meget havde Karakteren af kriminel Efterforskning som af ren Ordenstjeneste. Tilstandene paa den sorte Børs udviklede sig nemlig meget hurtigt i Retning af det skandaløse. I Saxogade udkæmpedes der saaledes Kampe, fordi de ældre Sortbørsgrosserer overfaldt deres ny tilkomne Konkurrenter. Og i Suhmsgade risikerede fredelige Trafikanter, der ikke reflekterede paa Sortbørsfolkenes Tilbud om Salg af Rationeringsmærker, at blive overfaldet. Unge Mennesker op-sagde glad deres gode Pladser til 80 Kr. ugentlig, idet de kunde tjene mere ved at købe Cigaretter til 4 Kr. Pakken paa Vesterbros Torv og sælge dem andetsteds for 6 Kr. Alene af Hensyn til Ordenen i de Gader, hvor Sortbørshandelen florerede, var en Indskriden nødvendig.

Det var klart, at den vigtigste Faktor i hele dette vigtige Spørgsmaal, om der maatte gøres noget for at bekæmpe Forbrydelserne eller ikke, var Frihedsraadets og den illegale Presses Holdning. Hvis Modstandsbevægelsens Blade hævdede, at Arbejdet hermed var Skruebrækkerarbejde, kunde der næsten ingenting gøres. Jeg drøftede derfor flere Gange med Landsrets-sagfører Niels Andersen de Vanskeligheder, vi havde i Anklagemyndigheden. Vi var enige om, at der, som Landet nu laa, intet var vundet ved, at man undlod at gøre, hvad der kunde gøres for at hindre, at Forbryderne ødelagde Samfundet. Hvis Krigen varede et Stykke Tid endnu, kunde man nemt komme ud i saa usikre Retsstilstande, at det efter Krigen vilde tage lange Tider at tilvejebringe ordnede Forhold. Han sonderede Terrænet for mig hos Modstandsbevægelsen og Frihedsraadet og meddelte mig, at Anklagemyndigheden kunde gøre, hvad der stod i dens Magt for at opretholde Retten, og den vilde ikke i den Anledning faa nogen Kritik.

Mere officielt fik det Udtryk ved, at Niels Andersen skrev en Artikel i Novembernummeret af »Frit Danmark« betitlet »Stillingen efter Politiaktionen den 19. September«. Jeg citerer den her for at illustrere Forholdene, idet den opsummerer Situationen, som den var, og tager Stilling til den:

»Danmarks Frihedsraad har i sin Bekendtgørelse af 6/10 tilkendegivet, at de Organer i vort Politi og Retsvæsen, mod hvem Politiaktionen ikke direkte var rettet, under *ingen* Omstændigheder burde træde i Samarbejde med Tyskerne — selv med Formaal i videst muligt Omfang at genoprette Retsordenen i Landet. I

Tiden siden Raadets Bekendtgørelse er der *alene paa dansk Initiativ* søgt oprettet Vagtværn rundt omkring i Landet som et Forsøg paa at bekæmpe Forbrydelser og i det Omfang, det er muligt, skabe Tryghed for Befolkningen.

Anklagemyndigheden repræsenteret ved Statsadvokaturerne har, da Politiet opløstes, med sit uhyre begrænsede Mandskab søgt at forfølge de den 19. 9. løbende Straffesager og arbejder paa at være i Stand til at forfølge nye Straffesager, som fremkommer gennem Vagtværn eller Borgernes egne Anholdelser.

Saa vel Vagtværnets Oprettelse som den her omhandlede Virksomhed, Anklagemyndigheden udøver, er som nævnt udelukkende iværksat paa dansk Initiativ og *uden noget Krav endsige Ønske* fra Hr. Pancke eller Konsortium. Imidlertid har den siden 19. Sept. hengaaede Tid vist, hvor uhyre store Vanskelighederne er, og Befolkningen synes hist og her — dog ikke altid ud fra de allerbedste Motiver — at selve den Omstændighed, at man søger saa godt som muligt at bøde paa den Tilstand, Pancke skabte, er en Indrømmelse over for Tyskerne. Vi anser det derfor for rigtigt og nødvendigt at fastslaa, at Hr. Panckes Aktion, der saavidt vides mærkeligt nok er enestaaende i Tyskernes Aktioner mod okkuperede Lande, utvivlsomt ogsaa havde til Formaal at tilvejebringe den Tilstand af Retsløshed, som Mangelen af et Politi skaber, at det saaledes i høj Grad vil være efter Hr. Panckes Ønske, at de usikre Tilstande vedvarer, hvilket ogsaa fremgaar deraf, at Hr. Pancke ikke har søgt gennem de danske Myndigheder at faa oprettet noget, der skulde træde i Stedet for det opløste Politi, ej heller da han ophævede den politimæssige Undtagelsestilstand. Det maa her erindres, at det ogsaa

er i Tyskernes Interesse, at Tilstandene for den danske Befolkning er saa usikre som muligt, thi Bekæmpelsen af »Forbrydelser« mod Besættelsesmagten har Hr. Pancke og Hr. Best forlængst opgivet at faa Danskernes Medvirken til, og borgerlige Forbrydelser interesserer ikke d'Herrer, idet de er vel vidende om, at mange af de Medløbere, de benytter, har almindelige Forbrydelser som Bibeskæftigelse.

Det maa derfor fastslaas, at det ikke er at gaa Tyskernes Ærinde og ejheller er en ny Indrømmelsespolitik, naar det *i Dag er en national Opgave, i det Omfang, det er muligt under de nuværende Forhold, paa egen Haand at bekæmpe Forbrydelser.*

Men er det da ikke Skruebrækkeri over for de arresterede og deporterede Politifolk, vil nogen spørge? Nej! Alene den Omstændighed, at vi netop ikke, ved at bøde paa nogle af Følgerne ved Hr. Panckes Aktion, gaar hans Ærinde, viser Rigtigheden i at handle, naar det sker paa eget Initiativ. Undlader man dette, gaar man netop Hr. Panckes Ærinde og forøger Virkningen af den Aktion, hvis Virkninger han ønsker i sin yderste Konsekvens.

Det kan ejheller være Politifolkenes Ønske at befordre en Tilstand, som udelukkende er til Skade for den danske Befolkning og til Gavn for Tyskerne, og Politifolkenes Uundværlighed vil stadig være saa mærkbar, at Tanken om, at de skulde gøres overflødige, fordi andre kan træde i deres Sted, er taabelig.

Udfra de ovenfor anførte Betragtninger ønsker »Frit Danmark« i Overensstemmelse med Danmarks Frihedsraad at pointere, at det er god dansk Gening at holde Retsmaskineriet i Gang i det Omfang, det er muligt ved eget Initiativ. Det maa derfor, lige saa

vel som det er enhver Borgers Pligt at medvirke til, at Forbrydere ikke udnytter Situationen, være enhvers Pligt at støtte Retsmaskineriet ved at yde Bidrag til Sagernes Forfølgning. Skal det være muligt blot i ringe Omfang at forfølge Straffesagerne, har Anklagemyndigheden Brug for megen Assistance, og de, der stiller sig til Disposition — det være sig Embeds- og Tjenestemænd, der hidtil har udført andre Hverv, Sagførere eller andre — medvirker til at begrænse Følgerne af Hr. Pankes Aktion og giver Mulighed for, at den Underverden, som nu ser sin store Chance, holdes mest muligt nede. Det er saaledes en Misforstaaelse, naar Tjenestemænd og Kontorpersonale inden for Politi- og Retsvæsen, mod hvem Politiaktionen ikke har været rettet, nu af »Loyalitetsgrunde« har ment det urigtigt at bistaa Anklagemyndigheden i at løse de foreliggende Opgaver.«

Denne Artikel var vel det vigtigste, der skete inden for Retshaandhævelsen i det første Fjerdingaar efter Politiaktionen, fordi den i høj Grad bidrog til at skabe Klarhed. Den lettede Stillingen meget for Statsadvokaturen og Vagtværnet, selvom det efter dens Fremkomst tog nogen Tid, før Synspunkterne trængte almindeligt igennem.

Fra denne Maaned er endnu kun en enkelt Sag at berette, nemlig at Tyskerne begærede en af vore Arrestanter udleveret til sig. Det drejede sig om en Mand, som for nogle Aar siden to Gange havde været i Psykopatfængsel. Her under Krigen havde han lavet Sabotage, havde deltaget i Røveri, øvet Pengeafpresning over for et Par Personer, der havde hjulpet Jøder til Sverige, og havde endelig i Beruselse skudt paa en tysk Soldat, som var blevet saaret. Det danske Politi havde fanget ham

i December 1943. Sagen mod ham, som hørte under Statsadvokaten for særlige Anliggender, var endnu ikke afsluttet ved Aktionen mod Politiet i September. Personen sad stadig i Vestre Fængsel, og vi havde faaet Sagens Akter ud fra Politigaarden sammen med de andre Akter. Jeg havde ikke rigtigt vidst, hvad vi skulde gøre med Sagen. Jeg turde ikke tiltale ham alene for de borgerlige Forbrydelser, han havde begaaet; thi jeg vidste fra vedkommende Politiadvokat, at Tyskerne med Mellemrum spurgte til Sagen. Og hvis han ikke blev dømt for Drab og Sabotage, risikerede man, at de tog ham. Paa den anden Side kunde jeg ikke tiltale ham for Drabsforsøget paa den tyske Soldat og Sabotage ved en Nævningsret. Lukke ham ud kunde man heller ikke, da han var en meget farlig Forbryder.

Jeg havde derfor ladet Sagen ligge, for at man, hvis der blev spurgt til den fra tysk Side, eventuelt kunde skaffe lidt Oplysninger, der kunde bruges til at træffe Bestemmelse om, hvad man skulde gøre.

Men nu meddelte Udenrigsministeriet, at Tyskerne ganske pludselig havde henvendt sig og sagt, at de havde erfaret, at han endnu sad i Vestre Fængsel og ikke var dømt, hvorfor de forlangte ham overført til den tyske Afdeling. Dette var meget lidt ønskeligt af principielle Grunde, idet det vilde give de største Vanskeligheder for vor Retspleje, hvis vi stadig maatte regne med den Mulighed, at Tyskerne kunde hente vore Fanger. Og hertil kom, at Fyren, efter hvad jeg bragte i Erfaring, havde Kendskab til en af de vigtigste Sverigesruter, som han kunde vente at røbe, hvis han kom over til Tyskerne. Jeg gik derfor op i Udenrigsministeriet og bad Afdelingschef Hvass gøre gældende over for Dr. Hoffmann, at vi stod lige foran at rejse Tiltale mod ham for upolitisk

Røveri og Pengeafpresning, og at det kunde ventes, at han derfor vilde faa en streng Fængselsstraf. Tyskerne kunde derfor efter vort Skøn ikke have Fornøjelse af at faa ham; thi de kunde ikke skyde ham for Drabsforsøget, da han var fanget af dansk Politi (herom var der tidligere Overenskomst). De kunde altsaa kun give en Fængselsstraf. Men en saadan tysk Fængselsstraf vilde efter Krigen gøre ham til en Slags Martyr og blot føre til, at han fik en ringere Straf end den, han vilde faa ved de danske Domstole for sine borgerlige Forbrydelser alene. Da hertil kom, at det vilde volde os store Vanskeligheder, hvis Tyskerne tog ham, henstillede vi, at de frafaldt Kravet. Argumentationen gjorde virkelig Indtryk; den tyske Anmodning blev stillet i Bero og et Par Maaneder senere helt frafaldet. Arrestanten blev saa — tilligemed et Par andre Personer, som var i lignende Situation, idet de havde lavet baade Røverier til egen Fordel og Sabotage — dømt alene for sine Forbrydelser mod den danske borgerlige Straffelov, men ikke for de politiske Forseelser.

KAPITEL III

December 1944

Ved Begyndelsen af December Maaned havde Ordningen med Vagtværnet virket i en god Maaned og var bragt nogenlunde i Leje. Vore Relationer til Vagtværnet, navnlig Spørgsmaalet om, hvorvidt vi kunde begære dets Bistand til Anholdelser af Forbrydere og farlige Sindssyge, hvorom der er skrevet i forrige Kapitel, var endnu ikke bragt endeligt i Orden, men blev klaret ved gentagne Forhandlinger og Brevvekslinger i Løbet af December Maaned.

Vagtværnet synes stadig at have været udsat for en Del Kritik, fordi det var for effektivt og gjorde for meget, men dog vistnok i aftagende Omfang. Nedslaaende var det, at Kriminaliteten trods Vagtværnets Virksomhed og til Trods for, at Dommerne gav meget strenge Straffe for Tyveri og Røveri, stadig syntes at være stigende.

Ogsaa i denne Maaned indeholder Bladene forfærdende mange Beretninger om grove Røverier. Vagtværnet arresterede ganske vist et forbavsende Antal bevæbnede Røvere, men til Gengæld forekom der ogsaa Tilfælde, hvor nogle bevæbnede Røvere befriede en Kammerat, som var blevet fanget af Vagtværnet og endnu ikke bragt til Stationen.

Det samlede Antal indgaaede Anmeldelser om Røveri fra Vagtværnets Oprettelse til 5. December androg over 200, og i samme Tidsrum indgik 3000 almindelige kriminelle Anmeldelser. I Løbet af December anmeldtes yderligere 3000 Forbrydelser til Vagtværnet og os, deraf alene i de sidste 14 Dage 114 Røverier.

Man husker maaske fra forrige Kapitel, at Antallet af Røverier i sidste Halvdel af November var 60. Selvom man tager i Betragtning, at Kriminaliteten altid stiger omkring Jul, var det alligevel en Stigning, som kunde virke foruroligende.

Det meddeltes mig underhaanden, at Tyveriforsikringerne efter et løst Skøn daglig modtog Skadesanmeldelser paa næsten 10 Gange den daglige Præmieindtægt. — Antallet af dræbte, der indbragtes til Retsmedicinsk Institut, var stadig ca. 1 om Dagen.

Vi fik stadig et stort Antal Arrestanter, hvis Sager skulde behandles. Men der begyndte at vise sig nye Vanskeligheder ved Behandlingen af Sagerne. Det begyndte nemlig at blive almindeligt, at Arrestanter, der var taget paa fersk Gerning under Indbrud eller Røveri, paaaberaabte sig politisk Motiv til den Handling, de ikke kunde benægte. Mens der i den første Tid efter Politiets Afskaffelse havde været mange Arrestanter, der anførte, at de paa en eller anden Maade havde Forbindelse med Tyskerne, blev det nu stadig hyppigere, at Fangerne paaaberaabte sig Tilknytning til Frihedsbevægelsen. Sigtede benægtede maaske ikke det Indbrud, han var taget under, men anførte, at han var Medlem af en illegal Gruppe og anmodede om Løsladelse, for at Tyskerne ikke skulde komme og hente ham i Fængslet. Eller han sagde, at Indbruddet ikke havde til Formaal at stjæle, men at ransage efter Papirer, idet Indehaveren af Butikken eller

Lejligheden var Stikker eller ansat i tysk Tjeneste. Eller ogsaa paastod den Røver, som var grebet under Penge-røveri i en Bank, en Butik eller et Posthus, at han havde handlet efter Ordre fra sin Gruppe, idet Pengene skulde bruges til at finansiere Frihedsbevægelsen. Disse Paa-stande kunde betyde en væsentlig Vanskelighed ved Be-handlingen af Sagen, naar man stod uden Midler til en politimæssig Efterforskning af Sagen og ikke havde Mandskab, som kunde gaa ud i Byen og undersøge, om Sigtede hørte til en Gruppe, eller om den bestjaalne eller den overfaldne virkelig var i tysk Tjeneste. Og det gjorde Sagerne vanskeligere at behandle i Retten, navnlig hvis Domsmænd skulde medvirke. Selvom man altid kunde lukke Dørene ved Retsmøderne og altid kunde stole paa Dommeren, kunde der være Domsmænd eller under-ordnet Rets- og Fængselspersonale, hvis Paalidelighed man ikke vidste noget om, selvom Formodningen altid var for, at de var gode nok.

Til disse Vanskeligheder kom, at man nok efter den 9. September maatte holde paa, at man kun vilde dømme nogen for borgerlige Forbrydelser, men ikke for rent politiske Handlinger. Men paa den anden Side vilde et saadant Standpunkt næppe blive accepteret af Tyskerne, og man maatte derfor regne med Ubehageligheder fra deres Side, hvis man løslod Folk, der alene havde lavet Politik. Man kunde saaledes regne med, at de vilde komme og hente dem hos os i Fængslerne, inden vi havde faaet undersøgt og behandlet Sagen.

Inden jeg redegør for den Fremgangsmaade, som ud-dannede sig, skal yderligere bemærkes om disse For-seelser, som angaves at være politiske:

Der foregik paa den Tid i København en hel Del Røve-rier, som var klart politiske, men hvor Gerningsmændene

aldrig blev fanget af Vagtværnet, dels fordi de var mange og svært bevæbnede, og dels fordi enhver kunde skønne, at de udførtes af Modstandsbevægelsens Folk. Jeg tænker her paa Røverier af Automobiler, Benzin og større Partier af Hjælme etc. Herhen hørte sikkert ogsaa en Del Røverier af Skrivemaskiner, selvom dette kunde være noget mere usikkert.

Disse »Røverier«, hvis Gerningsmænd ikke blev taget, beskæftigede Statsadvokaturen sig ikke med; kun i een Henseende havde man lidt at gøre med dem. Mange af de store Firmaer, som hyppigt blev frarøvet Automobiler o.l., var noget i Tvivl om, hvorvidt de kunde faa Ubehageligheder fra tysk Side, hvis de ikke anmeldte disse Røverier, og talte derfor med mig herom. Vi fraraadede at indgive Anmeldelse til Tyskerne; men sagde, at der i Stedet kunde sendes en Anmeldelse til os. Den videre-sendte vi naturligvis ikke til Tyskerne, men besvarede den med et Eksemplar af den trykte Blanket, hvori meddeltes, at vi ikke var i Stand til at foretage noget, da Politiet var afskaffet. Det paagældende Firma kunde saa, hvis Tyskerne gjorde Vrøvl, holde paa, at Anmeldelse var indgivet til rette danske Myndighed, der ganske vist som Følge af Tyskernes Aktion mod Politiet ikke var i Stand til at behandle den. Kontoret havde derfor en livlig Korrespondance med disse Firmaer i Form af Meddelelser om Bil-Røverier og lignende fra den ene Side og Besvarelse med den trykte Blanket fra den anden. Det var en lidt pudsigt Form for Magi til at afvende tyske Lynnedslag.

Men selvom denne klart politiske Kategori af »Forbrydelser« ikke voldte større Vanskeligheder, var det værre med de Sager, hvor en eller flere Personer var arresteret under en tilsyneladende borgerlig Forbrydelse

og paaberaabte sig, at Handlingen var politisk. En Del af Tilfældene kunde man jo nok gennemskue uden større Tvivl. Man kunde ikke tro paa de mange, som var brudt ind i Cigarbutikker og havde taget Tobak, og som hævdede, at Cigarhandleren var Stikker, og at Indbruddet kun var sket for at finde Papirer eller Vaaben, men ikke for at tage Cigaretter.

Man kunde regne med at faa de fleste Lægdommere — der ellers kunde ventes at være uhyre lydhøre for en Paastand fra Sigtedes Side om, at han var illegal — til at dømme i saadanne Tilfælde. Og noget lignende gjaldt ogsaa, hvis det stjaalne i øvrigt var af en saadan Art, at Modstandsbevægelsen ikke kunde antages at have fornuftig Brug derfor.

Vanskeligere var det, naar der var røvet eller stjaalet Penge. Saadanne Sager kunde ligge temmelig forskelligt. I de fleste Tilfælde var det efter vort Skøn slet ikke rigtigt, naar Arrestanten paaberaabte sig, at der var Politik i Sagen. Der forelaa oftest et almindeligt borgerligt Tyveri eller Røveri. I en Del Tilfælde hævdede den Sigtede heller ikke dette, men anførte, at han foruden den borgerlige Forbrydelse havde lavet Sabotage eller havde udøvet anden mod Tyskerne rettet Virksomhed. Dette kunde efter Omstændighederne være rigtigt, idet Erfaringen efterhaanden syntes at vise, at en hel Del Forbrydere uden at have nogen Autorisation til det eller være organiseret i Modstandsbevægelsen lavede noget Sabotage eller overfaldt tyske Soldater eller lignende. Motivet hertil kunde være Ønsket om Spænding, Lyst til at vise sig, virkelig Modvilje mod Tyskerne eller eventuelt det at have en Gerning af denne Art til at pynte paa de borgerlige Forbrydelser.

Disse Sager maatte naturligvis gaa til Dom, uden at

det kunde virke formildende, at Sigtede muligvis ogsaa havde lavet Sabotage. Og de ofte forekommende Henstillinger om at faa Sigtede løsladt, fordi man frygtede, at Tyskerne skulde hente ham i Fængslet i Anledning af de politiske Forseelser, maatte vi afvise. Den danske Lov og Ret maatte opretholdes, og det maatte blive den Skyldiges egen Risiko, om Tyskerne tog ham for politiske Handlinger, mens han afsonede den retmæssige Straf for en Forbrydelse, som han havde begaaet mod den danske Lov, mens Samfundet var uden Politi.

Det samme gjaldt de ikke ofte, men dog af og til forekommende Tilfælde, hvor et virkeligt Medlem af en ægte Modstandsgruppe havde begaaet en almindelig Forbrydelse. I disse Tilfælde hændte det ikke sjældent, at den paagældende var lovlig ivrig efter at meddele Detailler til Statsadvokaturens Personale eller i Retten om deres Virksomhed i Modstandsbevægelsen. Det er maaske meget forstaaeligt, at de paagældende troede, at det kunde bevirke en noget mildere Behandling, men noget Hensyn kunde man ikke godt tage dertil, allerede fordi det var klart, at disse Spørgsmaal ikke kunde drøftes mellem Dommer, Anklager og Forsvarer. Naar det var klart, at Tyveri og Røveri var udført til egen Fordel, afviste vi gerne disse Meddelelser og raadede den paagældende til at holde sine Hemmeligheder for sig selv og tage sin velfortjente Straf i Tavshed.

Men vanskeligst at tage Stilling til var de Sager, hvor man skønnede, at en Gruppe af Modstandsbevægelsen havde været ude paa Aktion for at skaffe Penge til Bevægelsen, men ikke til egen Fordel. Vi havde paa denne Tid den første af disse — heldigvis kun sjældent forekommende— Sager. Der havde været et større anlagt Forsøg paa at røve Hovedbanegaardens Pengekasse. Og

en af Røverne blev fanget af Jernbanedetektiverne, mens de andre undslap. Røveriet og Paagribelsen blev stort omtalt i Bladene, der mente, at man stod overfor et af de hyppigt forekommende grove, borgerlige Røvier. Overfor Fuldmægtig Erik Jensen, der mødte for mig i Retten, fortalte Sigtede, at han af sin Gruppe var beordret ud paa Aktionen, som skete for at skaffe Penge til Frihedsbevægelsen. De Oplysninger, han gav, var saa detaillerede, at man ikke var i Tvivl om, at det var rigtigt. Det var naturligvis meget forstaaeligt, at han sagde alle disse Ting, da en hæderlig Mand meget nødig vil staa sigtet for at være en almindelig Tyv. Men det var alligevel meget forkert af Manden at give disse Oplysninger, da han jo løb en stor Risiko derved, hvis de kom ud, og udsatte sin Gruppe for Fare. Og vi kunde ikke tage videre Hensyn dertil, men maatte sige til ham — og hans Forsvarer sagde efter Forhandling med os det samme — at han skulde holde sine Oplysninger for sig selv og blot tilstaa Røveri og tage sin Dom efter § 925. Thi det vilde naturligvis være ganske uforsvarligt at lade ham løbe. Hvis vi gjorde det, kunde det — da Sagen havde været stort omtalt i Bladene — meget let komme til Tyskernes Kundskab, og man risikerede da, at Anklagemyndighedens fortsatte Virksomhed vilde blive umuliggjort. Og saa vilde der ikke være andet igen end Dommer Lynch for Resten af Krigen, om hvis Varighed man ikke kunde have nogen sikker Mening. Og hertil kom, at vi umuligt kunde acceptere, at et Røveri blev lovligt, fordi det skete til Fordel for Frihedsbevægelsen. Alle Røvere og Tyve hævdede i de Dage, at de stjal og røvede ikke til egen Fordel, men til »et godt Formaal«, som det hed. Og hvis vi ikke blankt kunde afvise enhver Paastand herom som

værende uden Betydning, vilde vi gaa i Staa i alle Sagerne. Flere Folk med Tilknytning til Modstandsbevægelsen, som jeg talte med, mente iøvrigt ogsaa, at det var et groft Brud paa Disciplinen at røve Penge, og at Manden skulde straffes som almindelig Røver. Dette skete ogsaa — han fik 10 Aar. Men denne Dom er jo næppe rigtig. Han kan ikke ligestilles med en almindelig Røver. Hvis han har handlet efter Ordre fra sine foresatte, er han efter min Mening i det store og hele dækket, idet de underordnede i Grupperne i meget vidt Omfang ansvarsfrit maa kunne adlyde given Ordre, selvom de selvfølgelig ikke maa gaa med paa Ting, som er indlysende forkerte, som f. Eks. Pengerøveri til egen Fordel. Det kan diskuteres, hvilket Ansvar den har, der har givet Ordren, men heller ikke han staar i Klasse med en almindelig Røver, hvis det er givet, at Pengene skulde have gaaet ubeskaaret til Frihedsbevægelsen. Der er da ogsaa straks efter Krigens Afslutning gjort Skridt til at faa den her omhandlede Sag genoptaget.

Som anført mente flere Modstandsfolk, som jeg talte med, at disse Røverier var at betragte som almindelige Røverier, men dette var ingenlunde den almindelige Mening mellem Folk. Mange Mennesker fandt — og jeg har hørt Jurister udtale sig i samme Retning — at der ikke var noget at sige til, at Modstandsbevægelsen lod Staten finansiere sig ved at røve Penge fra Posthuse og Rodekontorer eller lignende, og maaske ogsaa fra Banker. I Anklagemyndigheden maatte vi regne med, at den almindelige Domsmand eller Nævning maaske ogsaa fandt det rimeligt, at saadan Finansiering fandt Sted ved Indbrud i Fabrikker og Butikker — i hvert Fald, hvis der var Mistanke om, at Indehaveren havde tjent Penge paa Tyskerne. Men det er vist klart,

at man ikke kunde acceptere en saadan Synsmaade, uden at hele Retsvæsenet nemt vilde komme ud i Kaos.

Dette gjorde det saa betænkeligt at føre alle de Sager, som var de hyppigst forekommende, nemlig hvor almindelige Tyve og Røvere forsøgte at drage Politik ind i deres Sag. Røverisagerne hørte under Nævninger. Og man kunde ikke godt procedere om disse Spørgsmaal i en Nævningeret, naar Tyskerne var her i Landet og blandede sig i alt. Det var vanskeligt for Sigtede i Retten at hævde, at han i Virkeligheden var Frihedskæmper, men ikke Røver, idet det kunde føre til, at Tyskerne hentede ham, hvilket vilde være ikke blot ubehageligt for den paagældende selv, men ogsaa meget uheldigt for den danske Retspleje. Og hertil kom, at ogsaa Anklagemyndigheden daarlig kunde procedere i disse Sager og forklare Nævningerne, at Sigtedes Anbringender var urigtige. Man kunde ikke kramme ud med sine Erfaringer fra de Sager, hvor vi virkelig havde fanget en Modstandsmand og fortælle, hvilke Oplysninger man i saa Fald fik eller kunde faa. Man kunde ikke sige, at man havde den Erfaring, at de rigtige Modstandsfolk tav stille, hvis de blev taget — eller i hvert Fald efter Aftale med os tav stille — mens de talte højest om Frihedsbevægelsen, som havde mindst at gøre dermed. Thi selvom man kunde lukke Dørene under disse Sager, kunde man ikke uden videre stole paa, at 12 Nævninger, som man ikke kendte, vilde være tavse nok. Og navnlig kunde man ikke være sikker paa, om Tiltalte ikke, hvis han blev dømt, vilde se sin Redning i fra Fængslet at søge at skaffe sig Forbindelse til Tyskerne og forsøge at indynde sig hos dem ved at anføre, hvad der var sagt under Proceduren. Man maatte nemlig regne med, at Meddelelser i hvert Fald i Vestre Fængsel kunde sive

ud til Tyskerne. Blev de Tiltalte frifundet, vilde det dels være uheldigt for den almene Retssikkerhed og dels indebære en Risiko for tysk Indblanding, hvis for mange blev frifundet, fordi de paaberaabte sig at høre til Modstandsbevægelsen. — Det nemmeste var derfor at udsætte de Røverisager, hvor Sigtede efter mit Skøn med Urette paaberaabte sig politiske Momenter. Men en saadan Udsættelse vilde blive vanskeligere og vanskeligere, jo længere Krigen trak ud, og det vilde ogsaa være uheldigt, at for mange Sager af denne Art hobede sig op, da man ogsaa maatte regne med, at det kunde medføre en vis Fare for tysk Indblanding, hvis man havde for mange Røvere siddende, som havde et politisk Skær over sig, og som vi ikke dømte. Vi overvejede lidt den Mulighed at søge at faa Sagerne paadømt ved Underretten uden Domsmand og Nævninger i Henhold til Tillægget til Rpl. af 1941. Men det vilde være meget besynderligt at benytte denne Lov, som var givet til Benyttelse i de Retssager, som førtes i Henhold til den Lovgivning, som var os paatvunget af Tyskerne, her hvor Hensigten var den modsatte, nemlig at afværge Indblanding fra Tyskerne. Spørgsmaalet blev ikke aktuelt, da Antallet af standsede Sager ikke blev saa stort, som man havde kunnet frygte. Vi drøftede de enkelte Sager med Forsvarerne, efterhaanden som de blev modne til Paadømmelse, og paapegede over for Sagførerne den Risiko, de Sigtede løb ved at stoppe Sagen ved Anbringender om en politisk Baggrund for Sagen; dette førte i en Del Tilfælde til, at de Sigtede erklærede sig enige i § 925-Behandling (som Tilstaalsessag i Underretten uden Domsmand).

Den lige nævnte Adgang til at behandle Sager uden Domsmand kunde derimod snarere benyttes i nogle

Tilfælde, vi havde, hvor de Sigtede havde været ude med Hipofolk eller andre danske i tysk Tjeneste og begaa Røveri. Der var flere Tilfælde, hvor saadanne Folk havde holdt private Razziaer paa Vesterbro i Sortbørskvarteret og havde frtaget hele Publikum i en Beværtning eller tilfældige Passanter paa Gaden Penge og Cigaretter og havde delt Byttet. Naar det tyske Politik fik fat i Røverne, behandlede det selv Sagen mod dem, der var i tysk Tjeneste; men hvis der imellem var Kammerater af Hipoerne, som ikke var i tysk Tjeneste, blev disse overgivet til Strafforfølgning ved de danske Domstole. Disse Folk søgte uvægerlig at paaberaabe sig, at Røverierne tolereredes eller tillodes af de overordnede Tyskere. Dette var næppe rigtigt; men man kunde ikke godt procedere om Spørgsmaalet i en dansk Ret med det store Nævningeapparat — i hvert Fald ikke uden at Forsvaret, der skulde holde paa, at Tyskerne havde tilladt Forholdet, kunde komme i Vanskeligheder. Men Højesteret vilde ikke gaa med til Særbehandling af disse Sager mod Hipoernes Kammerater.

I de fleste Tilfælde endte Sagerne dog, naar de havde hvilet i nogen Tid, med at gaa som Tilstaaelsessager. Herved kan det ogsaa anføres, at det naturligvis havde været uden Betydning for Røveriernes Strafbarhed efter dansk Ret, selvom de virkelig havde været taalt eller tilladt af nogle tyske Officerer eller Underofficerer.

I denne Periode begyndte Pengeafpresning ved anonyme Truselsbreve at blive almindelig. Afpresningen skete ikke sjældent i Frihedsraadets Navn eller i hvert Fald saaledes, at Brevskriverne mere eller mindre direkte angav at tilhøre Frihedsbevægelsen. I Brevene truedes Offeret, hvis han ikke vilde give Penge til den

gode Sag. Der taltes for Eksempel med Rette eller Urette om, at han ikke havde vist sig national nok, og det nævntes, at han maatte tage Følgerne, hvis han ikke nu viste sig som en god, dansk Mand, der fortjente at være med i det nye Danmark. Vi gjorde, hvad vi kunde, for at fange disse Folk, selvom Chancen ikke var stor, naar Kriminalpolitiet manglede. Men man forsøgte at stille Vagtværnsmænd paa Lur ved de Steder, hvor den truede skulde anbringe den forlangte Sum Penge. Og et Par enkelte Gange fik man da ogsaa fat i en Person, der afhentede Pakken. Men herved var man ikke altid ved Bunden af Sagen. Thi der forekom Tilfælde, hvor den, der hentede Pakken, maatte antages at være i fuldkommen god Tro og havde ment, at han bistod Svindleren med et Stykke nationalt Arbejde for en Gruppe Frihedskæmpere, hvorfor vi i Stilhed maatte løslade ham. Og den egentlige Bagmand, som antagelig havde givet falsk Navn til den godtroende Hjælper, forsvandt og kunde ikke findes med det begrænsede Mandskab, vi raadede over.

Jeg husker et særligt raat Tilfælde af Afpresning. Der var en mere kendt Mand i Byen, som en Aften var blevet skudt i sit Hjem af maskinpistolbevæbnede Mænd. Der forelaa vistnok et af de almindelige Clearing-Mord; men hans Kone, som var en ældre Dame, modtog noget senere et Brev, hvori hun opfordredes til at betale en større Sum. Hvis ikke hun betalte, vilde hendes Søn blive skudt lige som Manden. Der anførtes bl. a. i Brevet: »De ved, at vi kan slaa haardt«.

Det lykkedes her at paagribe den skyldige ved en lidt senere Lejlighed, da han vilde hente en anden Pakke med Penge, som skulde afleveres i Henhold til et andet Truselsbrev. Han nægtede ganske vist at kende nær-

mere til Sagen, men nogle karakteristiske Stavefejl, som han begik ved Afgivelsen af Skriftprøve (Vagtværnet fik iøvrigt Vrøvl, fordi de havde taget Skriftprøve, da det var Efterforskningsarbejde!) var fældende for ham, idet det var de samme Fejl, som forekom i begge Afpresningsbrevene. Fuldmægtig Nissen, der behandlede Sagen, meddelte mig, efter nogen Tids Forløb, at det var en »giftig« Sag, som han udtrykte sig; Fyren syntes at have Forbindelse med Hipofolk el. lign. paa Shellhuset og gjorde fra Fængslet Forsøg paa at komme i Kontakt med dem. Vi maatte derfor behandle Sagen med nogen Forsigtighed.

Den Usikkerhed, det gav ved Behandlingen af en Mængde alvorligere Sager, at der paa en eller anden Maade var et politisk Skær ved dem, drøftede jeg ogsaa med Landsretssagfører Nielse Andersen. Selvom en Del af Publikum var villig til at godkende, at Frihedsbevægelsen skaffede sig fornødne Kontanter ved at tage dem fra Posthuse og offentlige Kontorer etc., maatte det dog være klart, at den ikke i det lange Løb kunde være tjent med, at alle grovere Forbrydere, som fangedes — Indbrudstyre, Røvere, Pengeafpressere etc. — paaberaabte sig Tilknytning til Bevægelsen, og at de havde lavet deres Forbrydelser til dens Fordel. Der kom da ogsaa i December en offentlig Erklæring fra Frihedsraadet, som gentoges i en Række illegale Blade, og hvori det bl. a. udtaltes: »Danmarks Frihedsraad ønsker at udtale, at Frihedskampen selvfølgelig ikke finansieres ved Ran og Røverier, at der indenfor de væbnede Styrker haandhæves en meget streng Disciplin, samt endelig, at ethvert Forsøg paa at anvende de udleverede Vaaben til andre Formaal end Modstandskampen vil medføre øjeblikkelig

Fratagelse af Vaabnene samt Udstødelse af Modstandsbevægelsens Rækker.«

Denne Erklæring lettede i høj Grad det daglige Arbejde med Sager af denne Art. Naar man under Grundlovsforhøret eller senere under en Sags Behandling mødte den Paastand, at Sigtede havde handlet ud fra politiske Motiver, eller naar Forsvareren havde Betæneligheder, kunde man ved Hjælp af denne hævde, at ingen Mand af Modstandsbevægelsen havde Samtykke til at begaa noget Røveri, hverken for egen Regning eller Bevægelsens, og at der var fuld Enighed mellem Domstolene, Anklagemyndigheden og Frihedsraadet om, at den, der begik Røveri, skulde holdes og fængsles og straffes uden nogen Personsanseelse. Det samme kunde i givet Fald anføres over for Doms mænd. I Reglen lykkedes det dog ved at lade Sagerne vente lidt, at faa de Tiltalte til at frafalde deres næsten altid ganske ugrundede Historier om politisk Baggrund for deres Handlinger.

Det foregaaende vil have bidraget til at vise, hvor stor en Belastning Retten er udsat for i et besat Land under en moderne Krig. Danmark hørte ikke til de Lande, hvor Kamphandlinger havde fundet Sted, og hvor de sociale Forhold som Følge deraf var rystede ved udstrakte Ødelæggelser og Evakueringer. Landet var uden Kamp besat af fjendtligt Magt. Og det kom ikke til egentlige Partisankampe. Landet bevarede i det store og hele den ydre Ro, saa at Samfundet i det daglige for den tilfældige Iagttager tog sig ud som værende i normal rolig Tilstand. Men alligevel blev Retten angrebet dybt i sin Nerve. Jeg tænker ikke saa meget paa den Forringelse i Retstilstanden, som skyldes den større Fattigdom og den større Forraaelse, som Krigen førte med sig, og

heller ikke saa meget paa, at Besættelsesmagten i stort Omfang tog Samfundets daarligste Elementer og Forbrydere i sin Tjeneste og støttede dem, og at disse forbryderiske Elementer paa de senere Stadier af Krigen udøvede aabenlys Terror. Men selve den Form, under hvilken Krigen førtes inden for Landets Grænser, udsatte Retsvæsnet for et uhyre Pres, idet den virkede forvirrende paa selve Retsbevidstheden. Bekæmpelsen af Fjenden organiseredes under Jorden af en »illegal« Bevægelse, der skulde udøve Sabotage og opbygge og organisere en underjordisk væbnet Styrke og et Efterretningsvæsen. Den Virksomhed, som en saadan Modstandsbevægelse udøvede, maatte i stort Omfang i sin Fremtræden bære samme ydre Præg som borgerlige Forbrydelser. Grupperne maatte arbejde med Indbrud, røveriske Overfald, Trusler, Sprængninger og Drab. Dette gjorde allerede Tingene vanskelige for Politiet og senere for Vagtværnet.

Naar Politiet blev alarmeret til et natligt Indbrud og rykkede ud for at fange Tyvene, kunde man umuligt vide, om der forelaa et virkeligt Forsøg paa almindeligt Tyveri eller muligt Røveri, eller om der eventuelt var Tale om en Aktion mod en Virksomhed, der arbejdede for Fjenden, eller over for en Person, der var i dennes Tjeneste. Noget lignende gjaldt røveriske Overfald paa aaben Gade eller Drab. Nogle Gange maatte det altsaa hænde, at Politiet tog nogle Modstandsfolk paa fersk Gerning, og det var ikke altid let at lade dem løbe, naar det var sket. Det forudsatte gensidig Tillid til alle medvidendes Tavshed. Thi lod man de paagældende løbe, risikerede Politifolkene ikke alene deres Person; men de udsatte ogsaa Politiet som saadant for Fjendens Aktion til største Skade for Samfundet.

For mange Uheld af denne Art kunde dels i nogen Grad lamme Politiets Aktionslyst og yderligere afsætte en Animositet hos Publikum, som ikke altid var berettiget, idet den almindelige Mand ikke havde let ved at forstaa den forfærdelige Vanskelighed, Politiet var i. Hertil kom, at jo mere almindeligt det blev, at Modstandsgrupperne gik til Aktion under Form af Indbrud eller Røveri, og jo mere dette blev Almenheden bevidst, jo mindre var ogsaa Publikum tilbøjelig til at reagere over for Forbrydelser, det saa begaaet, ogsaa paa aaben Gade. Under Besættelsens sidste Maaneder kunde ingen regne med at faa Bistand, hvis han blev beskudt paa Gaden, for ingen Tilskuer kunde vide, om den angrebne var en Stikker eller Offer for et Clearingmord.

Det er klart, at saadanne Forhold gav de almindelige Forbrydere særdeles gode Arbejdsvilkaar.

Noget lignende gjorde sig da ogsaa, som vi har set, gældende under Behandlingen af de Straffesager, som man fik saadan oplyst, at de kunde føres. Forbryderen prøvede at camouflere sin Gerning under et politisk Skin og forvirre Dommere og Doms mænd, hvorved Førelsen af Sagerne vanskeliggjordes.

Og endelig kom hertil — og det var det alvorligste — at selve Retsbevidstheden ogsaa forvirredes, idet mange almindelige Mennesker ikke klart saa, hvad der maatte være tilladt som illegal politisk Handling, og hvad ikke. Der var Skalaen: Røveri af Vaaben, anden Udrustning, Benzin, Biler, Skrivemaskiner, Penge fra offentlige Kontorer, Penge fra Værnemagere, Penge fra tyskvenlige, fra private Institutioner og Privatpersoner samt Røveri af Klæde, Tobak el. lign.

Som ovenfor omtalt holdt vi den Linie, at vi betragtede Røverier af Vaaben, Udrustning, Biler, Benzin og

mulig Skrivemaskiner som politiske, medmindre der var særlig Grund til at antage noget andet, mens vi ikke kunde acceptere Røverier af Penge, fra hvem det end maatte være, som politiske. Og det kunde vi gøre med Støtte i Frihedsraadets Erklæring, som fulgtes af flere tilsvarende. Men selvom man nu i Anklagemyndigheden, Retten og Frihedsbevægelsens Top var klar herover, var det et Spørgsmaal, hvor haardt man kunde fare frem mod den, hvis Retsbevidsthed havde trukket Linien et andet Sted, og som af politiske Motiver f. Eks. havde røvet Penge. Dette Spørgsmaal var navnlig egnet til at forvirre Publikum og Læggdommere.

Hertil kom, at man nogle Gange mødte det Forhold, at de »legitime« Røverier virkede skadeligt paa de ganske unge Modstandsfolks Psyke. Naar man vænner sig til med Revolveren i Haanden at tage en Bil, naar man skal bruge den til Gruppens Formaal, tager man den maaske ogsaa, naar man skal bruge den til privat Formaal, eller man tager maaske i sjældnere Tilfælde Penge. — Naar det skete — naar det altsaa oplystes, at en Mand, som havde røvet Penge til egen Fordel, tidligere havde udført udmærket Arbejde i en Gruppe — var der hyppigt en Del Mennesker, som ikke gerne saa, at Gerningsmanden skulde straffes paa sædvanlig Maade. Ofte kunde det f. Eks. være vanskeligt at forstaa for Kammeraterne. Men dog maa jeg sige, at en Drøftelse med Grupperne og deres Ledere næsten altid resulterede i, at de accepterede eller var enige i det Standpunkt, som Retshaandhævelsen maatte holde paa, at selvom man har gjort sig fortjent af Fædrelandet, kan man ikke ustraffet lave Forbrydelser, navnlig ikke grove Forbrydelser. Iøvrigt var det karakteristisk nok, at Modstandsgrupper ofte saa strengere paa Forholdet end den almindelige

Mand, idet de mere følte den Fare, der var for, at disse Brud paa Ordenen i Bevægelsen skulde bringe den i Miskredit.

Det, som det rolige Samfund er forankret i, er Retsbevidstheden, og det er navnlig vigtigt, at denne i det store og hele er ens hos de allerfleste Mennesker. Men de Forhold, som vi gennemlevede, forvirrede Retsbevidstheden og skabte Divergenser i den. Derved rystedes den Grundvold, som Samfundets Retshaandhævelse hvilede paa.

Allerede i Slutningen af November var det Spørgsmaal begyndt at trænge sig paa, hvordan vi skulde forholde os med de forskellige Skydevaaben, som begyndte at komme ind paa Kontoret. Som før omtalt hændte det ikke sjældent, at Vagtværnet afvæbnede Røvere med Revolvere. Disse Revolvere afleverede de til os, idet det, for at ikke Tyskerne skulde opløse ogsaa Vagtværnet, var dette strengt forbudt at have Vaaben. Det maa huskes, at det paa det Tidspunkt var med Dødsstraf forbudt at have Skydevaaben, og det fortæltes — hvad jeg ganske vist betvivler — at Folk, som blev truffet af Tyskerne med Vaaben, risikerede at blive skudt paa Stedet.

Afleveringen af disse Skydevaaben skete enten direkte til mit Kontor eller til Fængslet samtidig med Indbringelsen af Arrestanten, og den skete altid omgaaende, vistnok fordi Vagtværnet ikke vilde risikere at komme til at aflevere Vaabnene til Tyskerne. Derfor maatte man hellere hurtigst lade dem gaa videre til os. Man kunde dengang simpelthen ikke uden at tabe sit Ansigt aflevere Vaaben til Fjenden uden under direkte Tvang. Mange af de Revolvere, som Røverne benyttede, var gan-

ske vist Legetøjspistoler eller Løsskudspistoler, og en Del var defekte, ubrugelige eller forældede. Men en Del brugbare Vaaben af højst forskellig Art var der iblandt.

Som ovenfor bemærket havde disse Kosterpistoler været en medvirkende Aarsag til, at jeg havde søgt Vaabentilladelse hos Tyskerne for nogle af Fuldmægtigene.

Det var nu for det første klart, at vi ikke vilde aflevere Vaabnene til Tyskerne; i hvert Fald ikke uden at man blev stillet over for et direkte tysk Forlangende. Vi vilde heller ikke gerne lade dem ligge i Fængslet, hvor Beholdninger af private Vaaben tidligere havde været opbevaret, men var blevet taget af Tyskerne. Helst vilde vi ligge med dem selv og oprette vort eget lille Depot. Thi i en By, som var fuld af væbnede Røvere, og hvor man ikke kunde tilkalde væbnet Bistand i Tilfælde af Overfald — undtagen fra Tyskerne — kunde man jo risikere, at nogle Røvere en Dag vilde gøre op med Anklagemyndigheden, der var indtraadt i en Del af Politiets Funktioner over for dem. Hertil kom, at det nogle Gange hændte, at Vagtværnet skulde ud og tage en farlig Forbryder, som mentes at have Skydevaaben. Ved enkelte saadanne Lejligheder tog en eller to Fuldmægtige med med Revolver, og de medbragte da hver et Par Revolvere, som inden Aktionen blev fordelt til Vagtværnsmænd eller en medfølgende haandfast Kontormand fra mit Kontor.

Det var derfor rart at have lidt flere Skydevaaben end de fem, vi havde faaet af Tyskerne. Men vi maatte ikke ligge med flere Vaaben, end vi havde Tilladelser til; og vi kunde ikke risikere at blive taget af Tyskerne for Overtrædelse af Vaabenbestemmelserne, da det vilde være en saa stor Ulykke for Samfundet, at det intet vilde betyde herimod, om Tyskerne blev forholdt nogle

Pistoler. Nogen Tilladelse til at ligge med disse Koster-vaaben, kunde vi ikke mere faa hos Justitsministeriet, og til Tyskerne kunde vi ikke gaa, da det uvægerligt vilde resultere i, at de forlangte Vaabnene og vilde føre Kontrol. Efter at have overvejet Sagen, kom jeg da til det Resultat, at der ikke var andet at gøre, end at jeg selv gav mig den fornødne Autorisation. Jeg skrev — efter underhaanden at have faaet Tilslutning dertil i Justitsministeriet — en Skrivelse til Københavns Magistrat, hvori jeg meddelte, at Vagtværnet som hidtil kunde aflevere alle Skydevaaben, som udgjorde Bevismidler i Retssager, med tilhørende Ammunition til mit Kontor. Samtidig gav jeg efter Aftale med Brandvæsnet Anvisning paa, at visse Brandbomber o.l., som blev fundet, kunde afleveres dertil, samt Oplysning om, hvad man skulde gøre med fundne Sprængblyanter, Haandbomber o.l. Der blev nemlig af og til fundet saadanne paa tilfældige Steder. Og det havde kostet mig en Række Forhandlinger, inden vi fik en Ordning vedrørende disse farlige Ting. Vagtværnet og mit Kontor havde ikke Forstand derpaa. Til Tyskerne kunde vi ikke gaa, og Luftværnets Folk, som vi bad om Bistand, maatte kun tage sig af Bomber, der kom fra Luften og vilde ikke tage sig af disse Ting for ikke at faa Skin af at modarbejde Sabotørerne. Det hjalp ikke, at man forestillede dem, at enkelte efterladte Bomber intet havde med Sabotage at gøre, og at man jo af Hensyn til Publikum ikke kunde lade dem ligge til evig Tid, hvor de blev fundet. Luftværnet maatte ikke hjælpe. Til sidst fik jeg ved Krigsministeriets Bistand Forbindelse med en militær Sagkyndig, som levede under Jorden, og som kunde tilkaldes i paakommende Fald. — Denne Skrivelse med disse forskellige Anvisninger afsendtes saa ganske offi-

cielt. Og derhos sendte jeg saa Genparter til forskellige danske Myndigheder — Vestre Fængsel, Brandvæsenet, to Kontorer i Justitsministeriet etc.

Hvis Tyskerne saa erfarede, at vi laa med Vaaben og gjorde Vrøvl derover, vilde vi hævde, at det var den naturligste Sag af Verden, og at vi i hvert Fald ikke havde gjort nogen Hemmelighed deraf, da alle Myndighederne var underrettet derom. Vi mente saa ikke, at vi kunde risikere andet end mindre Ubehageligheder. I Konsekvens heraf ordnede vi saa yderligere Forholdene saaledes, at de Vaaben, som hørte til Sager, fik hæftet en Seddel paa med Journalnummer. De blev saa fordelt i Skuffen hos forskellige Medarbejdere, som ikke havde Vaabentilladelse, indtil Kontoret var »mættet«. Resten blev — ligeledes med Seddel paa — anbragt i et Rum, som vi indrettede dertil i Landsrettens Kælder. Yderligere blev der ført en Liste over disse Vaaben. Thi hvis Tyskerne skulde komme paa en Razzia eller forlange en Opgørelse, kunde vi ikke risikere Embedets Position ved ikke at have Orden i Tingene.

Derimod var vi enige om, at vi ikke foreløbigt burde lade disse Vaaben gaa videre til Modstandsgrupper, og vi holdt strengt herpaa, thi Nyttens for Modstandsbevægelsen ved at faa et Par Skydevaaben var for intet at regne mod den Skade, det vilde være for Samfundet, om vi risikerede Embedets fortsatte Virksomhed.

Dette Spørgsmaal udskød man foreløbig, idet vi haabede, at Tyskerne ikke vilde tænke paa Spørgsmaalet, saaledes at vi, naar Krigen nærmede sig noget mere til sin Afslutning, kunde faa Vaabnene anbragt der, hvor de burde være. Det lykkedes ogsaa; der blev ikke spurgt til vore Kostervaaben, og efter nogle Maaneders Forløb udleverede vi meget forsigtigt nogle af de Pistoler, som

stammede fra Sager, som var afsluttet, saaledes at Listen blev tilintetgjort og skrevet om hver Gang. I den sidste Tid inden Kapitulationen, da vi følte os mere trygge for tysk Nysgerrighed, og man med større Sikkerhed kunde forudse, at Krigen snart vilde være forbi, kom alle Vaaben, som vi ikke selv havde Brug for, paa rette Vej.

Denne Plan var imidlertid nær blevet ødelagt af en ubehagelig Begivenhed i Begyndelsen af December. Det begyndte med, at jeg en af de sidste Dage i November om Morgenens kom fredeligt gaaende til mit Kontor. Da jeg kom ind i Porten i Fredericiagade, stod et Par af mine Folk paa den lille Græsplæne i Gaarden ved nogle store, brune Papæsker, der laa paa Græsset. Paa Forespørgsel forklarede de mig, at det var 60 kg Dynamit. Tidligt om Morgenens maatte en Gruppe Frihedskæmpere være blevet forstyrret i en Aktion og havde trukket sig tilbage; men paa en Byggeplads havde de efterladt denne Beholdning af Sprængstof samt en splinterny svensk Maskinpistol (Husqvarna) med et Par Reservemagasiner og en Brandbombe. De omliggende Beboere havde faaet Vagtværnet til at fjerne Tingene. Det var før Vagtværnet havde faaet min ovennævnte Skrivelse angaaende Vaaben og Sprængstoffer. Da Vagtværnet ikke vilde aflevere Tingene til Tyskerne og iøvrigt havde Besked om at aflevere Koster til mit Kontor, havde de været der Kl. 8 $\frac{1}{2}$ med Partiet. Paa det Tidspunkt var der ganske vist kun en Rengøringskone til Stede; men de anbragte alligevel uden videre Tingene i Kontorchef Leyssac's Kontor, saaledes at Dynamitten, som var blevet fugtig, laa lige op ad Radiatoren, og Maskinpistolen sættes i Paraplystativet. Og der forefandtes de, da mit Personale kom ved Aabningstid. Dynamitten blev saa hurtigst muligt bragt ned i Gaarden.

Vi havde saa en travl Formiddag. Først fik vi tilkaldt Justitsministeriets Sprængstofsagkyndige, der oplyste, at det ikke var Dynamit, men Gelatine-Donarit, der er et Sikkerhedssprængstof. Men det maatte hurtigst muligt væk. I de Dage var et Parti Sprængstof af den nævnte Størrelse som et Stykke Sukker i Nærheden af en Bistade. Der vilde hastigt sværme nogen om det. Og mange maatte være vidende om, at Partiet var bragt hertil. Man kunde derfor vente, at der hurtigt kunde komme enten Tyskere eller bevæbnede Folk af den ene eller den anden Slags, der vilde afhente det med Magt. Og et Overfald paa Landsretsbygningen og Statsadvokatens Kontor maatte for enhver Pris undgaas. Vi havde jo ingen Magtmidler til at forsvare os; Landsretten ejede ikke et Skydevaaben, og det maatte i en By, der var fuld af Røvere, og hvor Krigen og Politiløsheden kunde vare ubestemt længe, ikke blive kendt, at det kunde lade sig gøre at overfalde Retterne og Anklagemyndigheden; saa kunde vi let fuldstændig blive prisgivet Røvere og Tyve, der var misfornøjede med vor Behandling af fangne Kammeraters Sager. Efter forskellig Telefoneren lykkedes det i Løbet af et Par Timer at faa et privat Sprængstof-firma til at købe og afhente Partiet. Brandbomben fik Brandvæsnet, og Maskinpistolen blev gemt i vort Kælderrum, hvor der iøvrigt i Forvejen laa et Par Maskinpistolmagasiner, som var blevet efterladt af Sabotørerne, da Folkeregistret blev ødelagt.

Hændelsen satte Fart i vore ovenfor omtalte Overvejelser om, hvordan vi skulde forholde os med de Vaaben og den Ammunition, vi efterhaanden fik.

Næste Formiddag fik jeg Besøg af en yngre Landsretssagfører. Han forklarede, at han kom fra de underjordiske Officersgrupper, og at det var en af disse, som

havde mistet Tingene, og bad om de kunde faa dem igen. Det skulde naturligvis ske uden nogen ydre Blamage for Statsadvokaturen — ogsaa over for Tyskerne — og derfor kunde det ordnes ved et Hold-up. Vi talte sammen om Tingene. Jeg fortalte, at Sprængstoffet var solgt, og fremhævede iøvrigt, at vi ikke under de nuværende Forhold vilde gaa med til noget Hold-up. Thi dels kunde vi ikke tage Risikoen for, at Tyskerne hørte om Sagen og fik Mistanke om, at Overfaldet var arrangeret, saa at Embedets borgerlige neutrale Stilling blev rokket, og dels kunde vi som ovenfor omtalt af Hensyn til Myn-dighedernes Prestige over for Forbryderverdenen ikke have, at der blev foretaget Hold-up i Retsbygningen. Herimod var den Nytte, Modstandsbevægelsen kunde have af den Maskinpistol, jeg havde, af liden Værdi. Hvis jeg paa et senere Tidspunkt mente, at Risikoen for Embedet var tilstrækkelig lille, skulde jeg udlevere den til ham, men ikke nu, hvor man maatte regne med Muligheden af, at der vilde blive spurgt til den. Han var ganske enig i disse Betragtninger og vilde sørge for, at der ikke blev foretaget noget.

En Uges Tid senere sad jeg om Formiddagen og dikterede til en af mine Damer en Skrivelse til Maskinen — iøvrigt den ovenfor omtalte Skrivelse til Vagtværnet om Vaaben og Sprængstoffer — da Døren pludselig gik op, og to Mænd uanmeldt masede ind. De havde Revolvere i Haanden, og ud af deres Vindjakkelommer stak Skæftet af yderligere en Revolver. De saa blege og determinerede og ikke synderlig tillidvækkende ud.

Inden jeg fik rigtig Tid til at tænke over, om jeg var ved at blive gjort til Genstand for et Clearing-Drab, styrede den ene lige hen imod mig og forlangte at faa det Sprængstof, jeg havde faaet i forrige Uge. Jeg sva-

rede, at det var solgt samme Dag, jeg fik det. Han sagde, at han saa skulde have Maskinpistolen og alt, hvad jeg iøvrigt havde af Vaaben. Jeg spurgte saa: »Hvem er De, hvorfra kommer De?« Til Svar viste han mig sin Revolver, paa hvis Løb der var indgraveret: »Hvert Skud er for Danmark« — utvivlsomt en passende og tidsmæssig Form for Visitkort. Jeg forklarede saa ham og den anden Person, at jeg havde truffet Aftale med den Gruppe, som Vaabnene tilhørte, og at man havde lovet mig ikke at foretage noget af Hensyn til Retsvæsnets Prestige. Dertil sagde han, at det kendte han ikke noget til; han havde sine Ordre, og han kunde af Hensyn til sin Prestige ikke gaa uden Resultat, saa jeg maatte give ham, hvad jeg havde. Hvis det var forkert, skulde jeg faa det igen. Jeg svarede, at de Vaaben, jeg havde, brugte jeg i mit Embede, og at han ikke kunde faa dem; men han gentog, at han vilde vide, hvor jeg havde Tingene. Det nægtede jeg saa rentud at oplyse. De to Mænd beklagede, at jeg tog det saadan, og begyndte derefter at gennemsøge mit Skrivebord og mit Kontor. Imedens fik jeg paa Forespørgsel Lov til at diktere Skrivelsen færdig. De fandt ved deres Søgning kun en Revolver fra en Røversag i mit Skab og tog den imod min Protest. Derefter kom de i Tanker om, at det vist ogsaa var bedst at se, om jeg havde Vaaben paa mig, og fratog mig den Revolver, jeg havde i Lommen. Mere fandt de ikke efter Gennemøgning af mit Kontor. Føreren stillede sig derpaa op foran mig og sagde, at han vilde have Maskinpistolen. Jeg sagde paany Nej. Vi skændtes noget om det, og han blev mere og mere ophidset og nervøs. Det var ubehageligt, for jeg vidste ikke, om jeg havde med en regulær Gruppe at gøre. Til sidst raabte han: »Det er uforskammet, at De spilder vores Tid; det er Alvor

dette her!« og saa affyrede han et Skud. Der gik et Sekund, inden jeg realiserede, at han ikke havde skudt mig, men havde skudt ned i Gulvet (der boede en Familie med Børn nedenunder). En af mine Folk, som under den sidste Del af Samtalen var kommet ind, sagde: »Fy, at skyde, naar der en Dame til Stede.« Men de to Fyre raabte igen, at det var Alvor, og da jeg ikke længere var sikker paa, om de ikke i deres Fanatisme og Nervøsitet kunde falde paa at skyde mig, udleverede jeg Maskinpistolen.

Imedens havde hele Kontoret været holdt i Skak af 3—4 Mand med Revolvere og Karabiner. Personalet paa øverste Etage blev fanget ind, efterhaanden som de kom ned for at se, hvorfor Telefonerne ikke svarede. Ialt var 12 Mand posteret paa Gaden og i Kontoret. — Jeg spurgte Anføreren, om han sorterede under Frihedsraadet, hvilket han bekræftede. Jeg sagde, at jeg vilde klage alvorligt over Affæren. Inden de gik, insisterede Anføreren paa at trykke os i Haanden og takkede for god Behandling. Desværre kunde vi jo ikke sige Tak i lige Maade. Jeg fik saa min egen Pistol igen, men ikke Magasinet, der kom med Posten et Par Dage senere.

Paa Kontoret var vi temmelig vrede over Optrinet, som kunde virke meget nedbrydende for Respekten for Retsvæsnet og paaførte os en vis Risiko for tysk Indblanding og Undersøgelse og let kunde hindre, at vi i Fremtiden overhovedet fik Lov at have Vaaben, som vi havde haardt Brug for.

Straks, da Gruppen var gaaet, kaldte jeg hele Personalet sammen og paalagde dem at tie stille med Affæren. Mærkværdigvis lykkedes det at bevare Tavshed om Sagen og selv i juridiske Kredse kendte man ikke Historien. Justitsministeriet og Udenrigsministeriet un-

derrettedes underhaanden, og derefter sørgede jeg for at protestere over for Frihedsbevægelsen, idet jeg henstillede, at vi fik den fra Røverisagen hidrørende Revolver tilbage. Det blev siden meddelt mig, at man i de illegale Kredse stærkt havde beklaget Aktionen, og jeg hørte senere, at Gruppen, som man var længe om at finde frem til, havde faaet en Misbilligelse; efter et Par Maaneders Forløb kom den Landsretssagfører, som jeg havde forhandlet med om Sprængstoffet — stadig medens Besættelsen varede og Vaabenbesiddelse var paa det strengeste forbudt — en Dag op paa mit Kontor og forærede mig til mit personlige Brug en splinterny Revolver, kommet lige frisk fra en Fabrik i Amerika via Sverige.

Lidt senere fik vi endnu en Maskinpistol, denne Gang en amerikansk. Den var efterladt af nogle Sabotører paa en Losseplads, som tilhørte Brandvæsnet, og var taget i Bevaring af dette. Da man ikke vilde aflevere den til Tyskerne, var en Tjenestemand kørt ind til Amalienborg og havde overleveret den til den der tilbageværende uniformerede Politivagt. Derefter blev det meddelt mig underhaanden til Godkendelse. Jeg var først tilbøjelig til at lade det blive ved det skete, men efter nærmere Overvejelse henstillede jeg dog, at Vaabnet blev afleveret til Vestre Fængsel og Kvittering givet mig. Thi jeg mente ikke, at man burde løbe nogen som helst Risiko med Kongens Vagt. Maskinpistolen laa og »modnede« et Stykke Tid. Da stadig ingen spurgte efter den, mente vi det forsvarligt at lade den gaa, idet vi eventuelt kunde hævde, at det var den, der var blevet taget ved Overfaldet. Vi fik den ind fra Vestre Fængsel, og den blev som det første af de Vaaben, vi havde, skaffet bort, idet Fuldmægtig Nissen bragte den til sin Gruppe.

Inden jeg slutter Beretningen om December Maaned, skal jeg kun tilføje, at jeg omkring Maanedens Midte en Dag paa Kontoret blev ringet op af min Kone, der meddelte, at der foran mit Hus, der ligger paa en lille Villavej, i to Timer havde holdt to benzindrevne Personbiler, ved hvilke der stod nogle Mænd og drev. Det var i de Dage, Clearingdrabene foregik fra saadanne Vogne, og der var nylig sket et i vor Nærhed, som var begaaet af Personer i Bil; min Kone blev derfor meget naturligt bange og spurgte dem, hvad de vilde og forlangte, at de skulde køre bort. Hun fik kun et groft Svar; men da hun truede med Vagtværnet, kørte den ene Vogn, og den anden flyttede sig nogle Villaer bort og holdt endnu et Par Timer, medens Mændene gik og holdt Udkig paa Vejen. Ved Mørkets Frembrud kørte den. I alle Vejens Huse blev der naturligvis telefoneret til Ægtemændene i Byen, af hvilke flere kunde være i Fare, som egnede Objekter for Clearingmord, og de fleste af os sov ikke hjemme den Nat. Da der imidlertid ikke skete mere, flyttede jeg hjem næste Aften. Jeg nævner ikke Episoden, fordi jeg tror eller dengang særlig troede, at der var nogen ude efter mig, og heller ikke fordi den var usædvanlig — mange har vel tværtimod oplevet noget lignende. Men jeg synes, at den — navnlig til Gavn for den, som i en senere Fremtid maatte læse denne Bog — skal ind her som et typisk Tidsbillede for Besættelsens sidste Maaneder.

KAPITEL IV

Januar 1945

I Januar Maaned udviklede Kriminaliteten sig ikke til det bedre. Der indgik ligesom i tidligere Maaneder 3000 kriminelle Anmeldelser, som vi ikke kunde behandle. Antallet af Røverier var i første Halvdel af Maaneden 73 og i sidste 133 imod 114 i sidste Halvdel af December. I Antallet er som tidligere antydnet indbefattet en Del Aktioner foretaget af Frihedskæmpere for at skaffe sig Benzin, Vogne o. a., og som anmeldtes til os af den »bestjaalne«, for at Tyskerne ikks skulde kunne bebrejde ham, at der ikke var foretaget noget. Deres Antal er ca. 30, saa der bliver ca. 100 borgerlige Røverier tilbage i Maanedens sidste Halvdel. Bladene var stadig fulde af Meddelelser om Røverier og Indbrud, og det syntes at fremgaa af deres Meddelelser, at almindelige Røvere nu optraadte i Bander paa op til 6 Mand ad Gangen. Folk blev stadig overfaldet om Aftenen og plyndret for deres Værdisager; og det fortaltes, at Folk var blevet frataget ikke blot Frakken, men ogsaa Tøjet, saa de kun havde Undertøjet tilbage — det var i Januar Maaned — men jeg har ingen første Haands Meddelelse af denne Art.

Damerne lod deres Pelse og Smykker blive hjemme, naar de skulde ud om Aftenen, eller gemte i hvert Fald Smykkerne i deres Sko eller Strømpebaand under Hjemturen. Det sidste var naturligvis en lidt betænkelig Prak-

sis, da den i det lange Løb kunde føre til, at Røverne blev ubehageligt energiske i deres Søgen efter Værdisager. — Som Eksempel paa den Fremgangsmaade som lejlighedsvis benyttedes ved Røveri ved høj lys Dag skal jeg belyse den Trafik, som blev drevet af et Kærestepar. Den kvindelige Part henvendte sig i forskellige Villaer i Forstæderne, idet hun angav, at hun søgte Plads som Husassistent. Hvis hun kun traf Fruen eller Husassistenten hjemme, kom Manden frem; de bandt saa Fruen eller Husassistenten paa Hænder og Fødder og puttede hende ind i et Skab, hvorefter Parret plyndrede Villaen og forsvandt.

Der udsendtes nu ved denne Tid efter tidligere Indstilling fra Statsadvokaturen Forbud mod Salg af Skræmepistoler, som benyttedes til en Del af disse Røverier.

Frihedsraadets Udtalelse mod Røverier blev gentagne Gange bragt af de illegale Blade og uddybet og kommenteret. Jeg citerer »Frit Danmarks Kommentar« i Hæftet for Januar:

»Det kan altsaa herefter slaas uomtvistelig fast, at Frihedsbevægelsen ikke har nogen Andel i Røverierne, og at hvis det sker, at en Tyv eller Røver paaberaaber sig at handle efter Ordre fra Frihedsraadet, saa er dette rent Opspind, fordi Modstandsbevægelsen betragter enhver, der benytter sig af de nuværende Tilstandes Lovløshed, som en ussel Medløber for Tyskerne.

At de Tilstande, Tyskerne har skabt i Landet, i høj Grad beforder forbryderiske Elementers Chancer, skal ikke kaste nogen Skygge over Modstandsbevægelsen, hvis Adelsmærke er ubetinget Disciplin, og Modstandsbevægelsens Folk ved dette og vil være paa Vagt over for enhver, der vil forsøge at plette Bevægelsens rene Linie. Naar derfor enhver Stodder, der i Dag staar til-

talt i Retten for Røveri, haaber paa en Chance ved at paaberaabe sig Ordre fra Frihedsbevægelsen, kan man kun ønske, at der af dansk Anklagemyndighed og danske Dommere vil blive taget haardt fat over for saadanne Paastande. De Folk, Frihedsbevægelsen har Brug for, foretager kun Aktioner, som opfylder sit af Frihedskampen bestemte Formaal, der, som Bekendtgørelsen udtaler, selvfølgelig ikke omfatter Ran, Røveri eller formaalsløs Brug af Vaaben, og ingen Frihedskæmper ønsker at forøge vort vaklende Retsmaskineris Vanskeligheder ved at paaberaabe sig Omstændigheder, der i en offentlig Retspleje under de nuværende Forhold maa lades ude af Betragtning.«

De politiske Drab florerede stadig; Antallet af døde indbragt til Retsmedicinsk Institut holdt sig paa een om Dagen. Der fandt et Par borgerlige Mord Sted eller Mord, der i hvert Fald saa ud til at være det. I det ene Tilfælde var en Chauffør blevet myrdet og udplyndret, og Dagen efter blev hans Kæreste, som skulde være Vidne i Sagen, ogsaa dræbt. I et andet Tilfælde blev en gammel Kvinde i Elmegade myrdet og udplyndret. Vi kunde ikke engang fotografere Gerningsstedet, da Retsmedicinsk Instituts Fotograf var syg, og de øvrige Fotografer, som man kunde faa Forbindelse med, var Politifolk, der af organisationsmæssige Grunde ikke vilde medvirke. I et enkelt Tilfælde forekom et Drab, som ved første Blik saa ud til at være politisk, men noget kunde tyde paa, at der forelaa et Opgør af privat Karakter, men vi havde ikke Arbejdskraft til at undersøge Sagen nærmere. — Det fortæltes iøvrigt ved denne Tid, at man for 200 eller 500 Kr. kunde faa slaet et Menneſke ihjel, som man ønskede af Vejen, men nogen Dokumentation for Rigtigheden heraf kunde vi ikke faa.

Et særligt raat Drab fandt Sted i Direktoratet for Vareforsyningen, hvor 3 bevæbnede Mænd brød ind og forlangte Pengeskabets Indhold udleveret. Da Kassereren forsøgte at flygte med Nøglen, blev han skudt ned og dræbt paa Stedet. Hipoerne kom straks til Stedet og foretog en flygtig Undersøgelse, hvorved de medtog en Mappe, som en af Røverne havde efterladt. Nu var det vor Skik ikke at undersøge Sager, som Tyskerne tog sig af, da vi ikke vilde støde paa dem eller samarbejde med dem. Men da vi fik Oplysninger, som kunde tyde paa, at der var Mulighed for at faa Sagen opklaret, og der her forelaa et særligt raat og oprørende Drab, prøvede jeg ved en Samtale med de internerede danske Politifolk paa Politigaarden at faa at vide, om Hipoerne og Tyskerne gjorde mere i Sagen, thi Formodningen var herimod. Da det ikke syntes at være Tilfældet, fik Fuldmægtig Salomonsen Sagen at undersøge. Han havde illegale Forbindelser og maatte derfor være egnet hertil, da der var nogen Vanskelighed ved at faa Vidnerne til at udtale sig, idet de troede, at Drabsmændene tilhørte Modstandsbevægelsen. Ved Undersøgelsen fandt man frem til en Mand, som kunde sigtes. Forsynet med Revolvere rykkede Fuldmægtig Salomonsen og Fuldmægtig Erik Jensen i Forbindelse med nogle Vagtværnsfolk ud og arresterede den paagældende. Ved Konfrontation med flere Vidner fra Vareforsyningsdirektoratet hævdede disse, at han var en af Gerningsmændene. Men han nægtede, og Sagen blev ikke færdigbehandlet før Kapitulationen, idet Undersøgelsen af den var forbundet med Vanskeligheder. Den sigtede havde været Medlem af en illegal Gruppe, som man fik Forbindelse med, men som utvivlsomt intet havde haft med Sagen at gøre. Det tog sin Tid at rede ud, og derefter maatte man se at faa

klaret, om han havde andre Bekendtskaber, hvor de medskyldige eventuelt kunde findes, og det naaedes ikke, før Politiet kom igen.

En anden vanskelig og ubehagelig Sag havde vi ogsaa. Krisepolitiet havde i Foraaret haft en Prislovssag mod en københavnsk Forretningsmand. Denne Mand, som vi kan kalde F., havde været meget vred paa den Revisor, som Politiet havde benyttet, og havde klaget over ham til Justitsministeriet; men Klagen var blevet afvist. I Januar fik en af Revisorens Kunder et Brev, ledsaget af et Nummer af et illegalt Brev, i hvilket han blev truet med, at hans Virksomhed vilde blive sprængt i Luften, hvis han fortsat benyttede den nævnte Revisor. Det kunde godtgøres, at Brevet var skrevet paa F.s Skrivemaskine. F. blev ifølge Retskendelse anholdt. Han erkendte, at Brevet var skrevet hos ham, og at det var sket efter hans Tilskyndelse, idet Revisoren var tyskvenlig. Han blev derefter fængslet, da det naturligvis maatte være underordnet, hvilken Indstilling Revisoren havde — han benægtede iøvrigt Tyskvenlighed og foreviste et Nummer af »Information«, der berigtigede en forkert Meddelelse ham vedrørende. For det første var det en helt anden Mand end Revisoren, som var blevet truet med Attentat, og for det andet maatte det være afgørende, at F. havde prøvet at skade en Mand, som Politiet havde benyttet i en Straffesag imod ham. Men derefter fik vi nogle Gange Besøg af F.s Sagfører, der meddelte, at F. udførte meget illegalt Arbejde — hvad der dog naturligvis ikke kunde hjælpe ham — og at han havde Viden om saa mange Forhold, at det vilde være en stor Ulykke, hvis han blev taget af Tyskerne. Og visse Tegn tydede paa, at de var begyndt at interessere sig for ham, idet det mentes, at Landsretssagfører Over-

land, der var i tysk Sold, vistnok beskæftigede sig med hans Affærer. Men under et af de senere Møder anførte Sagføreren, at han havde haft forskellige Forhanlinger med flere af de Mennesker, som F. havde Kendskab til. De tilhørte sprængte Grupper, der var haardt trængt af Gestapo. De havde udtalt sig om, at de vilde skyde Revisoren, hvis F. blev taget af Tyskerne, og man kunde efter Sagføreren Skøn ikke bortse fra den Mulighed, at de vilde gøre det. Det vilde næppe hjælpe at ræsonnere med disse Mennesker og anføre, at Revisoren var ganske uskyldig i, at F. var blevet anholdt. Sagføreren vilde gerne søge et Forlig med Revisoren, og bad om, at faa F. løsladt, hvis det lykkedes. Det var en vanskelig Affære. Vi kunde ikke selvstændig undersøge, om Sagføreren Formodninger var velbegrundede, og vi kunde heller ikke faa fat i Grupperne, hvilket iøvrigt næppe vilde nytte noget. Vi kunde muligt faa Forbindelse med et højere Sted i Frihedsbevægelsen, hvor man sikkert vilde støtte os ved at forbyde en Aktion, men vi kunde ikke regne med, at man tilstrækkelig hurtigt kunde finde frem til de Grupper, der var Tale om. Egentlig burde Retsvæsenet ikke bøje sig for disse Udsigter og Formodninger i en Sag, hvor der var rettet et saa groft Angreb, som en anonym Trusel under de daværende Forhold var, mod en Mand, der havde bistaaet Myndighederne under en Straffesag. Men paa den anden Side kunde man ikke godt udsætte Revisoren for en Fare, hvis Alvorlighed man ikke kunde bortse fra, fordi en Trediemand var blevet truet. En Forudsætning for, at man kunde gøre det ganske ekstraordinære, som det vilde være, at udsætte Sagen eller lade den falde, maatte det være, at man mente at kunne stole paa, at der ikke var noget om Revisorens paastaaede Tyskvenlighed, saa

at han ikke vilde søge Forbindelse med Tyskerne og blande dem ind i Sagen. Efter forskellige Forhandlinger endte Sagen med, at Parterne forligte sig — uden noget Paatryk over for Revisoren, hvem Truslerne ikke blev meddelt, og som vistnok fik at vide, at Tyskerne mulig var ude efter F. Derefter gik man med til, at F. foreløbig blev løsladt for at tage til Sverrig, saaledes at den kriminelle Sags Behandling blev udsat til bedre Tider.

Midt i al denne kriminelle Elendighed virkede det helt hyggeligt og førkrigsagtigt, at Justitsministeriet i et Cirkulære af 19. Januar 1945 indskærpede det gældende Forbud mod Afholdelse af offentlige hypnotiske og spiritistiske Forestillinger. Der var ganske vist ingen til at passe Overholdelsen af Forbudet eller til i Tilfælde af Overtrædelse at rejse Tiltale, men det kunde jo godt være, at nogen vilde rette sig efter det alligevel.

Sidst i Januar havde vi iøvrigt en lille natlig Episode i Kontorerne i Fredericiagade. En Morgen blev jeg ringet op i mit Hjem af Præsidenten for Østre Landsret, der meddelte, at Gestapo om Natten havde holdt Razzia i Kontorerne, og at Betjent Eriksen, der havde Tjenestebolig under Kontorerne, herunder var blevet saaret af et Skud i Benet. Det passede mig ikke godt. Thi dels var der Akter paa Kontoret, som Tyskerne ikke saa gerne skulde se, selvom de ikke i og for sig var kompromitterende for os, og dels havde Vagtværnet nogle Dage i Forvejen indbragt endnu en Maskinpistol — denne Gang igen en svensk — som var blevet fundet paa en Trappegang et Sted i Byen, og som vi foreløbig havde gemt paa en Arkivhylde bag nogle Sager. Jeg

tog derfor hurtigst muligt ind, men en Undersøgelse syntes at vise, at der var Tale om halvvejs blind Alarm. Sammenhængen syntes at være den, at der den foregaaende Aften ved 22-Tiden havde været en tysk Razzia i Kvarteret, og under denne maa Tyskerne havde faaet Mistanke om, at nogen var flygtet ind i Retsbygningen. I hvert Fald brød nogle uniformerede Folk ind i Bygningen, og da Betjent Eriksen ikke lukkede Døren hurtigt nok op, skød de gennem Døren, saaledes at han fik et Strejfskud i Benet. De trængte derefter ind i Statsadvokaternes Kontorer, hvor de kom ind i den sjællandske Statsadvokatur, hvor et Par Værelser blev grundigt gennemrodet, og en af de Revolvere, vi havde faaet af Tyskerne, blev stjaalet. Men derefter maa Tyskerne være blevet kede af Sagen, for de gik tilsyneladende uden at have været i den københavnske og fynske Statsadvokatur. Statsadvokaten for Sjælland og Præsidenten for Østre Landsret bad Justitsministeriet protestere, og Protesten resulterede tre Maaneder senere i denne lille Skrivelse til Udenrigsministeriet fra det tyske Riges Befuldmægtigede:

»Eine durchgeführte Untersuchung hat ergeben, dass Angehörige der deutschen Polizei bezw. Hilfpolizei die Büroräume der Staatsanwälte in der Fredericiagade in Kopenhagen nicht durchwühlt haben. Als eine Polizeistriefe aus Anlass verdächtiger Umstände das Gebäude betrat, war offensichtlich erkenntlich, das vorher andere Personen die Räume der Staatsanwaltschaft aufgesucht hatten. Es muss angenommen werden, dass diese Personen die fehlenden Briefe und die fehlende Pistole an sich genommen haben.«

Jeg behøver ikke bemærke, at det er udelukket, at andre kan have betraadt Kontorerne, da Betjent Erik-

sen opholdt sig i Lejligheden nedenunder og var oppe, da det skete.

Vagtværnet havde stadig nogle Vanskeligheder. Skønt meget paaskønnet af Befolkningen og vel omtalt i Pressen blev det angrebet fra forskellig Side. Efter de Aftaler, der var truffet ved dets Oprettelse, var dets Opgaver, som tidligere omtalt, Patruljering, men ikke kriminel Efterforskning. Naar man nu ikke kunde og maatte efterforske for at komme paa Sporet efter, hvem der havde foretaget et bestemt Pulterkammertyveri, men alene skulde se efter, hvad der skete paa Gader og Stræder under Runderne og komme dem til Hjælp, der bad derom, kunde det jo nemt hænde, at man kom til at støde paa nogen, der udøvede illegal politisk Virksomhed. I enkelte Tilfælde førte det til tysk Indblanding, og dette fremkaldte igen Kritik i de illegale Blade. Vagtfolkets Opgave var saaledes ikke let: det maatte kun tage, hvad det fandt paa fersk Gerning, og ikke undersøge Sagerne, men man forlangte alligevel, at det ikke maatte tage fejl. Hertil kom, at Politiforbundene stadig var meget nøjeseende med, hvad Vagtværnet foretog sig, og at Vagtværnet i det hele var ude for Vanskeligheder fra enkelte Politifolks Side og modtog mange anonyme Trusler og Beskyldninger for Strejkebryderi.

Jeg anfører til Illustration af Stemningen, som den paa visse Steder gjorde sig gældende, følgende af en Artikel betitlet »Nyt Politi i Provinsen« stammende fra det illegale Blad »Dansk Presse« for 12. Januar 1945:

»Ja, desværre er det ikke vort gamle Politi, der er kommet igen, men derimod de lokale kommunale Provins Vagtværn, der efterhaanden har overtaget al Politi-

tjeneste i Provinsen. Vi skal ikke her fremhæve en enkelt By i Provinsen, for det er overalt, Vagtværnet har indtraadt i det Arbejde, som ene og alene skulde være udført af vore Landsmænd, der sidder i Koncentrationslejre i Tyskland . . .

Man er vist endnu ikke klar over, at den højere Pancke, ham der gav Ordre til, at vore Landsmænd blev ført til Koncentrationslejrene i Tyskland, i Dag triumferer, fordi han med Avisudklip overfor sine Foresatte og for Verden kan dokumentere, at der ingen Skade er sket i Danmark. Kriminaliteten er faldende, og Vagtværnet har overtaget Politiets Arbejde.

Verdens Øjne hviler paa os.

Man maa ogsaa henstille til den danske Presse, der under hele Krigen ikke har vist sig særlig modig, ikke at slaa smaa Vagtværnsnyheder op til sensationelle Artikler. Husk paa, Verdens Øjne hviler i Dag paa Norge og Danmark som de eneste tilbageværende besatte Lande. Vi ønsker ikke, at blot en Brøkdel af den Goodwill, som Danmark har faaet i hele Verden, skal sættes til, fordi Anklagemyndigheder, Provinsvagtværnene og Dagbladene endnu ikke har faaet Øjnene op for, hvad der egentlig foregaar.«

Som det vil ses, ytres der en vis Ængstelse for, at Kriminaliteten skal falde for meget, idet man mener, at dette ikke vil se godt ud i de allierede Lande. Og man mener, at den høje Kriminalitet vil være god Propaganda i disse Lande, uanset at dens Højde skyldes, at man herhjemme ikke bekæmper den, det man kan med de for Haanden værende Midler. — Det maa dog

siges, at denne Artikel ikke var Udtryk for den almindelige Opfattelse i den illegale Presse. Denne var i det store og hele i Overensstemmelse med den Udtalelse af Frihedsraadet fra December 1944, som anbefalede den kraftigst mulige Bekæmpelse af Kriminaliteten, hvilken Udtalelse forøvrigt fandtes i samme Nummer af »Dansk Presse«.

Det tidligere nævnte Spørgsmaal, om Vagtværnet maatte bistaa med at foretage Anholdelser, som var besluttet ved Retskendelse, voldte ogsaa stadig Vanskelighed. Ganske vist var det blevet aftalt mellem Justitsministeriet, Vagtværnet og mig, at saadanne Retsbeslutninger skulde efterkommes, men Politiforbundene var imod det, og de Angreb, som den illegale Presse kom med, fordi man var kommet til at forstyrre Modstandsfolk i deres Aktivitet, afsatte en vis Usikkerhed. For Statsadvokaturen gav den sig praktisk Udslag i, at vi flere Gange var ude for, at Magistraten og Vagtværnet nægtede at efterkomme Anholdelsesbeslutninger. Der maatte føres Forhandlinger for at faa Anholdelsesbeslutningerne iværksat. Noget bistod det Statsadvokaturen, at den illegale Presse støttede vort Standpunkt i dette Spørgsmaal. Saaledes hed det i en Artikel i »Danske Tjenestemænd« for Januar, hvor Vagtværnet iøvrigt kritiseredes, at det skulde holde sig til sine Opgaver »herunder anholde efter forudgaaende Sigtelse, herunder selvfølgelig ogsaa saadanne, der ved Forhør o.l. viser sig at være medskyldige«. Samme Linie angaves iøvrigt ogsaa i den ovenciterede Artikel i »Dansk Presse«.

Jeg kommer nu til en af de mærkeligste Episoder, vi havde under hele Perioden, nemlig Afpresningsbrevene fra »Les Apaches«, som en Overgang grasserede

i Byen og vakte megen Opsigt. Affæren begyndte sidst i Januar. Nogle kendte, velsituerede Forretningsmænd i Byen modtog ved denne Tid nogle meget grove Afspresningsbreve, hvori de under Trusler opfordredes til at betale 25.000 Kr. Et Par af disse Forretningsfolk gik til Vagtværnet og et Par Stykker kom op til os. Jeg tror, at Sagen illustreres bedst ved, at jeg som Prøve indsætter to af Brevene samt et Eksempplar af den næsten enslydende Instruks, som ledsagede Brevene.

Her er Brevene:

Fru
Til Herr
Frøken

Cirkulære Brev Nr. 4,
den i Januar 1945.

Grunden til at De modtager dette Brev er den, at De anses for at være mellem de Personer, der enten under eller før Krigen og til Stadighed har haft og har en for stor (ulovlig) Indtægt.

Vor Organisation fremsætter derfor Krav om en Afgift, der for Deres Vedkommende vil være Kr. 25.000, som De vil være saa god at betale i Henhold til medfølgende Instruks. Denne Instruks vil det være af vital Interesse nøje af gennemlæse.

Da den Mulighed eksisterer, at De vil vælge at negligere denne Skrivelse og eventuelt søge Hjælp mod os, skal vi lige i nedenstaaende nævne nogle af de Forholdsregler, vi i saadanne Tilfælde vil træffe. Det bemærkes, at vi har fuldt moderne Vaaben til vor Raadighed saasom Maskinpistoler, Haandgranater etc. etc.

Ignorering vil medføre i hvert Tilfælde, at Afgiften forhøjes til det dobbelte for at dække vor større Ulejlighed, men endvidere kan følgende f. Eks. ske:

- 1) Deres Villa/Fabrik/Virksomhed sprænges i Luften,
- × 2) Deres Barn/Børn tages som Gidsel,
- ×× 3) Deres Hustru/Mand kan tages som Gidsel. For Hustruens Vedkommende kan hun derved udsættes for at maatte stille sig til Raadighed for vort Mandskab med sit Legeme.
- ××× 4) De selv, Herr/Frue/Frøken vil blive skudt.

De Grupper, udfør hvilke der er sat Kryds, hentyder til de Forholdsregler, der er truffet i Deres Tilfælde.

Enhver Form for Offentliggørelse eller Tilkaldelse af Hjælp før og efter vil medføre, at Repressalierne vil blive bragt i Anvendelse.

Med Hilsen

Les Apaches.

PS. Hvis De uden Vrøvl betaler denne Afgift, vil de Herrer ikke oftere blive ulejliget af os, da vi har en stor Liste at skulde igennem og derfor ikke har saa megen Tid til hver enkelt Tilfælde, *ellers* risikerer d'Herrer at det gaar Dem, som det gik en kendt Flødefabrikant — et af vore første Ofre — som kom til at betale flere store Beløb i Bøde (bl. a. modtog en Del af vore Folk — skarpt bevæbnet — som Gæster i sin Lejlighed, inden han blev føjelig.

og

Cirkulære Brev Nr. 47
den 22. Januar 1945.

Herr

Saafremt De ønsker at undgaa at miste Deres Liv paa en brat Maade, opfordres De herved til at indbetale en Afgift til vor Organisation i Henhold til medfølgende Instruks.

Ignorering af denne Meddelelse og dens Instruks vil medføre de strengeste Repressalier mod Deres Person og mod Deres Bopæl.

Vor Organisation er velbevæbnet og moderne udrustet med Haandgranater, Maskinpistoler, Bombekommando, Pistoler, Karabiner etc. foruden Vognpark.

Da man er klar over, at De eventuelt ikke vil opfatte dette helt paa den Maade, man ønsker, skal man nedestaaende nævne et Par Tilfælde, hvor vi har arbejdet. Direktøren for Baltica maatte skydes, fordi han ignorerede vore Henvendelser, Fabrikant gav sig først, efter at have modtaget Besøg af vore Folk og maatte som Straf betale tre Gange saa stort et Beløb som først afkrævet.

Da vi skal igennem et stort Listemateriale omfattende mange Personer af Deres samfundsskadelige Type, gør man opmærksom paa, at man ikke har Tid til at ofre yderligere Tid paa Dem end den Frist, der er angivet i Instruksen. Forsøg paa ved Baghold eller lignende paa de Steder, Pengene skal afleveres, vil medføre øjeblikkelig Anvendelse af Skydevaaben eller Repressalier af ovenfor skitserede Art de nærmestfølgende Dage. De bliver holdt under Observation fra det Tidspunkt, dette Brev ventes at være modtaget.

Deres Afgift er Kr. 25.000, som bedes afleveret efter vedlagte Instruks. Betaler De uden Vrøvl, vil der ikke blive foretaget yderligere imod Dem.

Les A.

Og her er den ledsagende Instruks.

Instruks til Cirkulære Brev Nr. 8.

Herr

De skal betale Kr. 25.000.00, der fordeles i nedenstaaende Sedler:

500 Kr.:	5.000.00
100 -	10.000.00
50 -	1.000.00
10 -	5.000.00
5 -	3.900.00
Guld:	100.00

og derefter indpakkes: for Sedlernes Vedkommende saaledes at man ved et Kontrolblik kan se Enderne af Sedlerne og for Guldets Vedkommende i en Pose. Hele Summen lægges derefter i en lille, billig Mappe (Drenge-størrelse).

Tirs -dag den 30. Januar 1945 Kl. 20.20 tager De en Taxa og kører ad Nørrebrogade til Kapelvej, hvor de svinger ned og kører videre til Hellig Kors Kirken, hvor De svinger til venstre nedad Korsgade, krydser Griffenfeldtsgade og holder lige paa den anden Side med Anlægget paa højre Haand i Nærheden af Telefon-Buret. Derefter gaar De tilbage, krydser Griffenfeldtsgade, ad Korsgade til Kapelvej, hvor De drejer til højre. Ad Kapelvej fortsætter De indtil den 1. Lygtepæl, under hvilken De letter paa Hatten (af Hensyn til vore Poster), derefter gaar De lige over Gaden, gaar nogle faa Skridt til højre og drejer derefter til venstre ned ad Gangen langs Kirkehaven ned til Enden, hvor der er opstaldet nogle Vejvogne paa Rad og Række og for Enden staar en Trækvogn. I den tredie Vogn fra neden af lægger De Mappen (den trediesidste af Vejvognene) og gaar der-

efter straks tilbage. Det er af Betydning, at De hele Tiden lader, som De skal ind og forrette et nødvendigt Ærinde. Derefter gaar De samme Vej tilbage og kører bort i Taxaen, som De har ladet vente, af Korsgade mod Søerne. Paa Tilbagevejen fra Stedet skal De huske endnu en Gang at lette paa Hatten under Lygten. Forsøg paa at lægge Baghold vil i dette Terræn hurtigt blive opdaget og medføre, at De — som personlig skal udføre Hovedrollen — vil blive anskudt.

De skal aflevere Mappen ved Vognene mellem Kl. 20 og 21.00, da vor Mand umiddelbart efter vil afhente den, under Dækning af andre.

Samme Dags Morgen skal De under »Personlige Meddelelser« indrykke nedenstaaende Annonce i Dagbladet »*Polniken*«. Les A. i fremhævede Typer. Accept. Eventuelle andre Meddelelser kan gives, naar de er kortfattede og benytter Tal i Stedet for Bogstaver, f. Eks. 1 for a, 2 for b, 3 for c, 4 for d etc. og Bogstaver for Tal, f. Eks. a for 1, b for 2, c for 3 etc. Dette kan dog kun ske, hvis man ønsker en forlænget Frist, idet der derefter omgaaende vil blive ændret Dato. Annoncen skal slutte med Deres Initialer. For Deres Vedkommende vil Annoncen se saaledes ud:

LES A.: Accept. H. F.

Man gør Dem til Slut opmærksom paa de Eksempler, vi i vort Cirkulærebrev har givet paa, at det ikke er tomme Ord, men *dødelig* Alvor, der er bag denne Opfordring, idet Deres Liv anses ligegyldigt i en fremtidig Nyordning af Landet.

*Les Apaches,
Gruppe 4.*

Det vil anses for klogt, om De ved Dagslys tager ud og besigtiger Stedet, saaledes at De vil være i Stand til at orientere Dem om Aftenen.

Indtræder der Luftalarm, skal De senest 1 Time efter dennes Ophør aflevere Pengene efter ovenstaaende Instruks.

Skulde Vognene mod Forventning være flyttet, skal Mappen lægges under Porten for Enden af Gangen (til venstre for neden).

Som det vil ses, angiver Brevene, at de hidrører fra meget stærke bevæbnede Grupper. Dette var nu ikke i sig selv foruroligende, for saadanne Angivelser var ikke noget ualmindeligt i Afpresningsbreve paa den Tid. Og endnu havde der ikke — bortset fra en enkelt Sag, og i hvilken Sporene pegede tilbage mod danske Politifolk paa Shellhuset — vist sig Tegn til, at der laa nogen Realitet bagved. Saa angav Brevene derhos, at Banden havde skudt Direktør Hansen i Baltica, fordi han ikke havde villet betale, og i et andet ikke gengivet Brev anførtes det tillige, at Banden ogsaa af samme Grund havde skudt Direktør Havemann fra Havemanns Magasin. Begge disse Drab havde staaet omtalt i Bladene, og vi mente at vide — eller ogsaa mente Brevenes Modtagere at vide — at ingen af disse to Forretningsmænd havde været Genstand for Pengeafpresning, inden de blev skudt, men det saa ud, som om der forelaa Clearingmord af den sædvanlige Type. Men det var et ubehageligt Moment, at den Fabrikant, som nævnes i et Par af Brevene, efter de Oplysninger, som vi fik, virkelig syntes at have været truet af flere bevæbnede Mænd og have ment sig nødsaget til at betale. Vi søgte Forbindelse med ham; til at begynde med var han noget ængstelig ved at

udtale sig, da han var blevet stærkt truet, men efter nogle Forhandlinger fik Fuldmægtig Malte Mikkelsen, som i det hele bistod mig med denne Sag, en Forklaring af ham, hvorefter han nogen Tid forinden nogle Gange var blevet opsøgt i og ved sin Virksomhed af nogle bevæbnede Mænd, — som ogsaa havde telefoneret gentagne Gange til ham, og som havde afpresset ham et ikke helt ubetydeligt Beløb. Selvom hele Foretagendet efter denne Forklaring ikke saa slet saa stort ud, som efter Brevene, var det jo alvorligt nok. Paa Kontoret havde vi flere Gange talt om, at den fuldstændige Afskaffelse af Politiet, og den Omstændighed, at Vagtværnet var ubevæbnet, let kunde medføre meget betænkkelige Situationer. Hvis der dannede sig en Røver- eller Pengeafpresserbande paa blot en 10—20 bevæbnede Folk, vilde vi staa temmelig hjælpeløse over for den, og den vilde i Virkeligheden kunde gøre det temmelig problematisk, om vi kunde fortsætte vor Virksomhed, navnlig hvis den gik til direkte Aktion mod os selv. At drive Retspleje uden at have Magt bag ved Retten, vilde kun kunne gaa en Tid. I Realiteten havde Domstolene, Vagtværnet og vi nu i nogle Maaneder ved Pressens Hjælp levet paa en Slags Bluff. Det daglige Liv og Retsplejen gik tilsyneladende videre i nogenlunde normale Former. Man læste nok om mange Forbrydelser i Aviserne, men ogsaa om paagrebne Forbrydere, og om at de blev dømt. Det maatte derfor tage nogen Tid, inden man udfandt, hvor svagt Retfærdigheden i Virkeligheden var kørende, og at den vilde komme tilkort over for selv et lille Antal tilstrækkelig hensynsløse og beslutsomme Forbrydere. Og det store Spørgsmaal var, hvor længe det vilde vare, inden dette skete, og Forholdet traadte frem i den klare Dag for Almenheden, og endvidere hvilke Følger dette saa igen vilde faa.

Spørgsmaalet var derfor ogsaa her ligesom i andre Afpresningssager, hvor langt vi kunde vove os frem i Sagen; vi burde paa den ene Side ikke lade os dupere af det rene Bluff, men maatte paa den anden Side føle os saa meget for, at vi, hvis Sagen var alvorlig, i Tide kunde stoppe med vore Forsøg paa Efterforskning for ikke at lide et aabenlyst Nederlag, som kunde have meget vidtrækkende Følger.

Vi orienterede os ved Samtaler med de truede, hvem vi meddelte, at man ikke havde tilstrækkelige Magtmidler til at beskytte dem mod Efterstræbelser af en Bande, der var saa stærk, som Brevene angav. Og i Betragtning af, at den tidligere omtalte Person virkelig havde været ude for Revolvermænd, tilraadede vi Forsigtighed. De truede burde ikke betale, men holde sig skjult, f. Eks. tage paa Landet.

Imidlertid passerede der videre følgende: Et af Ofrene skulde den 25. Januar om Aftenen aflevere det forlangte Beløb paa Kirkegaarden. Der blev afleveret en tom Pakke, og nogle Vagtværnsfolk blev stillet paa Lur for at se, hvad der skete. Men den afpressede havde imidlertid ogsaa faaet Forbindelse med Modstandsbevægelsen. Og dette havde foranlediget, at en Gruppe Frihedskæmpere vistnok i et Antal af ca. 75 Mand rykkede ud, idet man mente effektivt at burde tilintetgøre Banden, som jo i sine Skrivelser halvvejs havde givet sig Udseende af at tilhøre Frihedsbevægelsen. Ved det anførte Tidspunkt, da Pakken skulde afhentes, og Frihedsfolkene var stillet op i Kvarteret, kom imidlertid uniformerede Folk fra Sommers Vagtkorps talstærkt til Stede, og det kom til et regulært Slag, som varede et Par Timer, mellem Sommerfolkene og Frihedskæmperne. Under Kampen blev flere Sommerfolk dræbt, og nogle Frihedskæmpere blev

fanget, men undkom senere. Vagtværnet var slemt i Klemme. En Vagtmester blev standset og Vagtfolkene »holdt op«, mens Kampen varede. Efter at Frihedskæmperne havde trukket sig tilbage, blev hele Kvarteret holdt afspærret Resten af Aftenen af Sommerfolkene.

Den 27. bragte »Information« en længere Skildring af Kampen, i hvilken det hævdedes, at det maatte være Sommerfolkene, der stod bag ved Pengeafpresningerne. Og i Nummeret for den 29. bragtes et Interview med et Par af de Frihedskæmpere, som havde deltaget i Kampene.

Efter Indløbet af disse Nyheder holdtes et Møde hos Højesteretssagfører Ejvind Møller, der var Sagfører for et Par af de truede Personer. Foruden Vagtværnsfolkene og mig var der Repræsentanter til Stede for de fleste af de truede, ialt en 7—8 Stykker. Forinden Mødet havde jeg haft en Samtale med Kriminalassistent Ove Knudsen paa Politigaarden for at faa at vide, om de internerede Politifolk skulde have hørt noget til Sagen inde paa Gaarden, og om de vidste, om det tyske Kriminalpoliti, blandt hvis Personale der var nogle, der var ivrige efter at forfølge Forbrydelser begaaet af Sommer- eller Hipo-folk, skulde interessere sig for Sagen; men man kendte intet til den der.

Under en Pause i Mødet havde jeg Lejlighed til i Enrum at tale med en ung Frihedskæmper, der havde deltaget i Kampen paa Kapelvej, og af ham fik jeg baade en mundtlig og skriftlig Beretning om, hvad der var passeret.

Paa Mødet blev Situationen iøvrigt opgjort saaledes, at der maatte være stærk Formodning for, at Sommerfolkene stod bagved Afpresningsbrevene. Dette kunde stemme med Brevenes Angivelser. Men navnlig tydede

den Omstændighed derpaa, at Sommerfolk paa det afgørende Tidspunkt kom til Stede netop paa det Sted, hvor Pakken skulde afleveres. Og hertil kom, at der Dagen efter Slaget var kommet et Brev til en af de truede ganske lignende de første Breve, og hvori der gaves en Skildring af Kampen og fortaltes, at der var blevet afleveret en Pakke uden Penge. Og da Sommerfolkene efter Kampen havde afspærret Kvarteret, syntes det lidet tænkeligt, at nogen anden end en Sommermand skulde kunne have hentet Pakken og i det hele kunde skildre Kampen, idet »Information«s Artikel, som før anført, først kom efter Afsendelsen af dette Brev. — Disse Indici var efter min Formening saa stærke, at det ikke vilde være forsvarligt at risikere at sende det ubevæbnede Vagtværn ud for at søge at paagribe dem, der i de følgende Dage, hvor nogle af de andre truede skulde aflevere deres Penge, vilde komme for at hente dem. Men paa den anden Side var Beviserne for Sommerfolkenes Skyld ikke stærke nok til, at jeg kunde henvende mig til Udenrigsministeriet for at bede dette anmode Tyskerne om at undersøge Sommerkorpsets Forhold, idet en saadan Anmodning sikkert vilde blive afvist. Vi kunde jo heller ikke benytte den Viden, jeg havde fra de Frihedskæmpere, der havde været med i Kampen. — I Virkeligheden var der altsaa ikke andet at gøre for Myndighederne end at forholde sig rent observerende og til eventuelt senere Brug samle saadant Materiale sammen, som man kunde faa. Og navnlig maatte man holde sig udenfor, hvis Frihedsraadets Folk vilde fortsætte med Sagen, idet vi ikke direkte kunde samvirke med disse uden meget hurtigt at risikere, at vor fortsatte Eksistens som Anklagemyndighed blev sat paa Spil.

Imidlertid var der tre Dage efter »Slaget« og efter

»Information«s første Artikel af en anden af de truede, som skulde betale sine Penge disse tre Dage senere, blevet afleveret en tom Pakke ude paa Kirkegaarden. En forklædt Vagtmand havde iagttaget, at denne Pakke overhovedet ikke var blevet hentet. Man kunde derfor haabe, at de fleste af de egentlig skyldige var blevet dræbt i Kampen, eller at de illegale Blades Omtale af Sagen havde gjort dem bange for en tysk Indgriben og derfor skræmt dem fra at fortsætte.

Jeg fik derfor Tilsagn om, at Frihedsfolkene ikke foreløbig skulde røre Sagen, og de følgende Dage sendtes et Par forklædte Vagtfolk ud, for at se, hvad der skete. — Og mærkværdigvis skete der intet som helst ved disse Lejligheder. Ingen kom for at hente Pakkerne. Efter en Uges Forløb begyndte vi derfor at tro, at Affæren var helt afsluttet, men vi tilraadede fortsat de truede Forsigtighed.

Efter ca. 14 Dages Forløb dukkede imidlertid et nyt Brev op hos os, denne Gang bærende Nr. 17. Det var skrevet til en noget mindre kendt Forretningsmand og krævede 10.000 Kr. af ham. Og efter endnu ca. 14 Dages Forløb fik vi et Par Stykker af en yderligere Serie, hvoraf jeg indsætter et:

Cirkulære Brev Nr. 24,
Sag Nr. 22.

Restauratør

Saa er det Deres Tur. Saafremt De ikke vil have, at vi skal aflægge et Besøg i Bulen — med et Par Bomber i Lommerne — og smadre den til Atomer — betaler De os Kr. 5.000 for at lade Dem slippe med Skrækken. Ellers refererer vi bare til vore andre genstridige Kunder: Café Luna, Jagtvej, der røg i Luften forleden, i Dag ærgrer

han sig sikkert over, at han ikke betalte. Apollo-Teatret, Allers Etablissement, Vennelyst Teater i Aarhus, Aarhushallens Restaurant etc. etc. der alle røg ad Helvede til, ligesom Deres lille Biks vil — med samt dens Beholdning af Luddere. Betaler De godvilligt og uden Vrøvl, hører De ikke mere fra os. Som Tegn paa at De accepterer, indrykker De følgende Annonce i *Politiken* senest den 17. Februar d. A. under Rubrikken: »Frem- og Efterlysninger«.

Umiddelbart efter at Deres Accept i Form af Annoncen har staaet i Bladet, modtager De Instruks om, hvordan og hvornaar og hvorledes De skal aflevere Pengene. De har altsaa 3 Dage til at skaffe Pengene.

Paa Genhør

Les Apaches.

Brevene var nu stilet til Indehavere af kendte, mere folkelige Restauranter; det fordrede Beløb var nu kun 5.000 Kr.; de indeholdt ikke længere Henvisninger til begaaede Drab, men til forskellige Restauranter o. l. Virksomheder, som var blevet sprængt i Luften af Kredse inden for Hipokorpsen og de andre Korps. Og det vil yderligere ses, at det store Apparat fra de første Breve er forenklet. Nu maa det bemærkes, at »Information« i Mellemtiden havde bragt Ordlyden af et af de første Apachebreve, hvorfor man maatte regne med, at de ogsaa var blevet aftrykt i forskellige illegale Blade. Der forelaa derfor den Mulighed, at andre havde taget Ideen op, saa at de nye Breve ikke hidrørte fra de samme, som havde skrevet de første. Og den Omstændighed, at Ofrene søgtes i et helt andet Milieu, og at Brevenes ydre Fremtræden var en helt anden, kunde tyde derpaa. Hvis

der er udsendt lige saa mange Breve, som Løbenumrene angaar, modtog vi kun nogle faa af denne nye Serie. Og hvad Ofrene gjorde, tør jeg ikke sige. Vagtværnet gik i nogle Tilfælde ud og tilsaa de Steder, hvor Pengene krævedes afleveret, men man konstaterede ikke, at der indfandt sig nogen for at hente dem, og ej heller at der skete nogen noget, naar de ikke blev betalt.

Omtrent ved samme Tid fik jeg Besøg af Kriminalassistent H. C. Andersen. Politiet var nu blevet organiseret under Jorden, og han var Leder af Efterretnings-tjenesten. Hans Afdeling interesserede sig for denne Sag og vilde gerne skaffe Bevis for, at det var Hipofolk paa Politigaarden, der stod bagved, hvilket de illegale Blade nu almindeligt fortalte. Han fik de originale Breve, vi havde, og et Eksempplar af vore Rapporter. Ved en senere Lejlighed talte jeg med Kriminalassistenten om Sagen. Politiet havde ikke faaet noget yderligere Bevis, men var tilbøjelig til at mene, at Brevene kom fra Hipoerne.

Omkring Midten af Marts foretog Apacherne igen et større Fremstød. Der sendtes en ny Serie Breve — man var nu oppe paa ca. Nr. 40 — til en Del kendte Forretningsfolk med store Krav. Afleveringen skulde i de fleste Tilfælde ske paa Nørrebro, men i et Par Tilfælde krævedes Pengene ogsaa anbragt i Holte og Birkerød. Vi meddelte de truede, der raadspurgte os, at vi ganske vist ikke kendte et eneste Tilfælde, hvor Truslerne var blevet realiseret, men vi turde ikke undlade at regne med den Mulighed, at Hipoerne stod bagved og raadede derfor for en Sikkerheds Skyld til et Landophold paa en Maanedes Tid. Iøvrigt kunde vi ikke yde anden Hjælp end at stille en Vagtværnsmand, der frivilligt og privat vilde paatage sig det — officielt maatte de ikke gøre det — paa Lur paa Stedet. Desuden fortalte vi, at vi

kendte Tilfælde, hvor de afpressede havde faaet Hjælp af Frihedskæmperne, men det kunde vi ikke formidle og have med at gøre. I de fleste Tilfælde tog Ofrene paa Landet, og vi stillede Vagt paa Stedet, men i intet Tilfælde kom der nogen for at hente den udlagte »Pengepakke«; vi begyndte derfor at hælde til den Opfattelse, at Historien oprindelig var startet af Sommerfolk, men at de havde opgivet den, og at den senere var blevet genoptaget og videreført af nogle andre, mere uskadelige Personer.

Kort efter kom en Del Breve skrevet med Blokbogstaver og med Blækstiftblyant ogsaa fra »Les Apaches« til en Del Forretningsfolk i Gentofte.

Vi forhandlede paany med Vagtværnet, og ved Aftale mellem Fuldmægtig Jacobsen og Vagtværnet besluttedes det, at man skulde gøre endnu et Forsøg. Tidligere havde man iagttaget Stederne i nogle Timer, efter at man havde anbragt en Pakke i Overensstemmelse med Kravet i Brevene. Nu besluttede man at blive ved, til der viste sig noget. Og saa lykkedes det. Efter at man havde holdt Vagt i to Døgn, fangede man den 19. April en Person, som kom og hentede Pakken. Det viste sig, at det var en Kontorist fra Birkerød Kommunekontor. Han blev ransaget paa sin Person, og man foretog en Ransagning i hans Hjem og paa Kommunekontoret, og det viste sig hurtigt, at i hvert Fald en Del af Brevene var skrevet paa den Skrivemaskine, han benyttede paa Kommunekontoret. Desuden, saa det ud til, at enkelte Kuverter til Truselsbreve, som var skrevet i Haanden, var skrevet med hans Haandskrift. Han blev derefter taget i nøje Forhør, og han tilstod, at han havde skrevet Brevene. Til lige erkendte han, at han havde været til Stede under Kampen paa Kapelvej og var blevet »holdt op« sammen

med Vagtværnet. Han forklarede nærmere, at han havde alarmeret Hipoerne, for at det kunde komme til et Slag mellem dem og Frihedskæmperne, og sagde yderligere herom, at han tænkte sig, at den Mand, som den Dag skulde betale, vilde mobilisere Modstandsgrupperne, og derfor havde han alarmeret Hipoerne, for at der kunde blive skudt nogen af dem. Senere fragik han denne Forklaring og angav, at Sommerfolkene kom tilfældig til Stede, antagelig fordi det er meddelt dem, at der var set Frihedskæmpere paa Stedet. Nogen nærmere Forbindelse mellem ham og Sommer- eller Hipofolkene har man ikke kunnet spore. Personen er i høj Grad ejendommelig og overspændt, en Fantast, der gør Indtryk af at være noget til en Side, saa en psykiatrisk Observation af ham bliver nok nødvendig.

Hvis det her anførte er den fulde Sandhed, hvilket man endnu ikke kan have nogen afgjort Mening om, er hele Historien i høj Grad ejendommelig. Det er mærkeligt, at en enkelt Mand ved at skrive disse fantasifulde Breve har forstaaet at sprede saa megen Uro; men hele Sagen illustrerer den Stemning, som raadede i Byen paa det Tidspunkt. Under normale Omstændigheder vilde Breve af den nævnte Art være gaaet direkte i Papirkurven. Men Bevidstheden om, at Tyskerne underholdt Sommer- og Hipokorpset, der væsentligt var rekrutteret blandt de daarligste Elementer, og at der intet effektivt gjordes for at holde Justits iblandt dem, gjorde alt muligt. Og hertil kom saa, at man manglede Politi, baade Ordenspoliti med dets fysiske Magt og Kriminalpolitiet, hvis Efterforskning gør det muligt at faa klaret, hvad der er Bluff, og hvad der er reelle Trusler.

Alligevel maa det siges, at forbavsende faa har betalt, og at den Uro, som forvoldtes, væsentligt skyldtes, at

der oprindelig har foreligget et virkeligt Tilfælde af Afpresning mod en Forretningsmand, og navnlig, at Brevene straks i Starten blev Aarsagen til Slaget mellem Frihedskæmperne og Hipoerne paa Kapelvej. Det sidste er det besynderligste ved Sagen. Om Kontoristens første noget fantastiske Forklaring om, at han mobiliserede Hipoerne, kan staa til Troende, eller om hans senere Forklaringer om, at Hipoerne kom tilfældigt til Stede, er rigtig, er vel ikke helt sikkert. Det eneste, som synes sikkert, er, at han selv har været til Stede under Kampen, da han som tidligere nævnt Dagen efter og inden noget kom frem om den, har skildret den i et Brev til et af Ofrene. Men hvad enten Forklaringen er rigtig eller ikke, illustrerer hele Affæren tydeligt, i hvilket Omfang Tilfældigheder kunde drive deres Spil under den »Retstilstand«, som Tyskerne opretholdt i Besættelsens sidste Tid.

Sidst i Januar Maaned begyndte vi at faa en ny Vanskelighed med Tyskerne. Der havde været en lille Sag, under hvilken to Vognmænd, Fader og Søn, havde anmeldt deres Chauffør for Tyveri. Under den retlige Afhøring viste det sig imidlertid, at Sigtelsen var meget tynd. Derimod var det givet, at de to Vognmænd havde truet Chaufføren med Revolver for at faa ham til at erkende det formentlige Tyveri. Disse Revolvere var overladt dem af Tyskerne, som de havde udført meget store Kørsler for. Truslerne var saa grove, at Fuldmægtig Erik Jensen havde faaet dem fængslet, og de sad alt saa i Vestre Fængsel. Imidlertid fik vi en Dag Meddelelse fra Fængslet, at der havde indfundet sig en tysk Løjtnant med en Afdeling paa ca. 20 Mand med Maskinpistoler og havde forlangt at faa dem udleveret. Løjt-

nanten havde angivet, at de var sigtet for Mord og skulde skydes straks. Fængselsinspektøren protesterede og henviste Tyskerne til at gaa frem ad den sædvanlige diplomatiske Vej, d. v. s. henvende sig gennem Udenrigsministeriet og Justitsministeriet. Men Løjtnanten erklærede, at han vidste nok, at det var den sædvanlige Fremgangsmaade, men det var der ikke Tid til i dette Tilfælde. Han maatte have Fangerne udleveret straks og vilde om fornødent bruge Magt — hvorved han henviste til sine maskinpistolbevæbnede Folk. Saa var der jo ikke noget at gøre. Fangerne blev udleveret, hvorefter Patruljen tog videre til Blegdamsvejens Arresthus, hvor den paa lignende Maade fik endnu en Arrestant overgivet.

Nu havde vore Fængsler ogsaa efter den 19. September været intakte i den Forstand, at det — i hvert Fald saa vidt jeg ved — ikke var passeret før, at Tyskerne uden videre trængte ind i dem og hentede vore Fanger, hvis det passede dem. Hvis Tyskerne ønskede en Fange udleveret eller udlaant, skete der en Henvendelse fra de tyske Myndigheder til Udenrigsministeriet, som sendte den videre til Justitsministeriet, saaledes at der altid blev Lejlighed til at fremsætte Protester og forhandle om Spørgsmaalet. Før 19. September havde jeg ikke haft med disse Ting at gøre, som alle henhørte under Statsadvokaten for særlige Anliggender. Og efter at dette Embede var bortfaldet ved den 19. September, havde vi kun haft een Henvendelse fra Tyskerne, om hvilken der er fortalt oven for i Slutningen af Kap. 2. Den gav som der anført Anledning til Forhandlinger, der i første Omgang bevirkede, at Spørgsmaalet hvilede i 2—3 Maaneder, hvorefter det helt faldt bort.

Tyske Anmodninger om at »laane« Fanger, som vi havde, for at de kunde afhøres som Vidner, maatte og-

saa ske ad diplomatisk Vej. Og hvis Fængslet eller vi modtog en saadan Anmodning, henviste vi til Udenrigsministeriet og Justitsministeriet. Det var nødvendigt, for at man kunde faa en ensartet Praksis med Hensyn til, om Afhøringen skulde ske hos os eller hos Tyskerne, om Fangen skulde bringes af de danske eller hentes af de tyske Myndigheder, og for at man kunde forhandle om, at han kun maatte spørges om selve den Sag, der gav Anledning til Henvendelsen etc. Jeg havde kun ved en enkelt Lejlighed gjort en Undtagelse herfra efter Telefonaftale med Justitsministeriet. Jeg var dengang blevet ringet op af den tyske Krigsret, der gerne vilde have fremstillet en Fange næste Dag. Det drejede sig om en Arrestant, som var blevet fanget af Tyskerne og derefter overgivet til os som en borgerlig Forbryder, men som forinden var blevet pryglet af nogle Politifolk i tysk Tjeneste. Men nu skulde der være Krigsretssag imod Voldsmændene, og Fangen skulde være Vidne. Under disse Omstændigheder var det uden Betæneligheder at laane ham ud, og derfor ordnedes Spørgsmaalet under Haanden og pr. Telefon.

Men nu havde Tyskerne altsaa uden videre brudt ind og havde taget Fanger fra os og endda tilkendegivet, at de agtede at skyde dem hurtigt. Sagen blev meddelt Udenrigsministeriet, som straks protesterede kraftigt. Saadanne Aktioner kunde man jo ikke have, og man kunde iøvrigt ikke med Sikkerhed vide, om de var autoriseret paa højere Sted, eller om det drejede sig om egenmægtig Optræden fra underordnede tyske Instanser.

Dagen efter erfarede vi, at de to Vognmænd imidlertid samme Eftermiddag, som de var blevet taget af Tyskerne, var blevet sat paa fri Fod. Det forvoldte en Del Forvirring i Betragtning af, at Tyskerne, da de fik

dem udleveret, havde sagt, at de skulde skydes. Udgangen paa Historien var jo saadan set meget lykkelig, men Tyskerne burde have afleveret Fangerne igen til vort Fængsel, naar de ikke selv havde Brug for dem. Vi overvejede, om vi skulde sætte dem fast igen, men da vi begyndte at faa Mistanke om, at det slet ikke havde været sandt, at de skulde skydes, men at Sammenhængen var den, at Tyskerne kun havde foretaget en Hjælpeaktion over for de to Herrer, der var store Værnemagere, vilde vi ikke anholde dem for ikke at risikere en ny Befrielsesaktion, der kun kunde volde unødigt Uro. Vi underrettede derfor blot Udenrigsministeriet og bad det paaskynde sine Protester, saa vi snart kunde faa Klarhed. Jeg kan lige saa godt med det samme fortælle, at der en god Maanedes Tid senere kom Svar fra Tyskerne, som gik ud paa, at de to Vognmænds Sag hørte under tysk Paatale, da Forseelsen var begaaet med Vaaben, som de havde faaet udleveret af Tyskerne (!!). De havde derfor overtaget Fangerne og anmodede om at faa deres Revolvere udleveret, som vi havde taget i Bevaring. Det er overflødigt at sige, at vi svarede, at vi ikke kendte den Form for Ekstorialitet, som blev paaberaabt. Derhos anførtes det med Hensyn til Pistolerne, at de to Herrer tyske Waffenschein var udløbet ved deres Arrestation, og derefter hørte vi ikke mere om Sagen i de sidste Par Maaneder inden Kapitulationen. Men det er mig stadig uforstaaeligt, hvorfor den Løjtnant, som hentedede Fangerne, sagde til de danske Fængselsmyndigheder, at Fangerne var sigtet for Mord! Da han alligevel tog dem fra os med Magt, kunde han lige saa godt have sagt Sagen, som den var, og det havde voldt os mindre Vanskelighed.

Men jeg vender tilbage til den Tid, da vi blot havde

erfare, at Vognmændene var sat paa fri Fod. Et Par Dage senere hentede Tyskerne paany paa samme Maade som første Gang og ved samme Løjtnant endnu 3 Fanger i Fængslet. Den ene havde oprindeligt været arresteret af Tyskerne selv, som havde givet ham videre til os, idet han havde begaaet en Række grove, borgerlige Forseelser — Overfald, Tyveri og Røveri — som han iøvrigt uden Grund paastod var politiske Forseelser. Den anden var en Røver, der nylig var blevet arresteret, og den tredje var en Mand, der var dømt for et Par Røverier af Penge fra Virksomheder, men om hvem vi vidste, at han tillige havde deltaget i illegalt Arbejde.

Ved samme Tid hentede Tyskerne ogsaa fra et af Birkerkes Arresthuse et Par Fyre, som havde gjort sig skyldige i en Mængde Røverier, og som man mente at vide tillige var Stikkere.

Der blev selvfølgelig protesteret kraftigt igen, men saa længe vi ikke havde faaet Svar fra Tyskerne — og der kunde godt gaa temmelig lang Tid hermed — var Situationen noget forvirret og foruroligende. Det saa nærmest ud, som om de tyske Aktioner havde et blandet Formaal. Nogle Fanger havde de antagelig taget, fordi de havde udøvet illegal Virksomhed. Dette var meget ubehageligt for Retsvæsenet, selvom vi — de danske Myndigheder — saadan set ikke kunde gøre for det, og Arrestanterne havde siddet arresteret eller var dømt med Rette for grove Forbrydelser. Men andre af Fangerne syntes Tyskerne at have taget med det Formaal, at de skulde befries, fordi de havde Forbindelse med Tyskerne og havde arbejdet for dem. Dette var endnu mere alvorligt end det første. Thi vi kunde jo ikke vide, hvor farlige Forbrydere Tyskerne kunde finde paa at slippe løs, og hvilke Konsekvenser det kunde faa. Og Syste-

met, hvorefter det skete — hvis der var noget — kunde vi ikke se. Et Par Dage senere bekræftedes vore Formodninger, idet vi erfarede, at et Par af Fangerne, umiddelbart efter at de var blevet afhentet af Tyskerne, havde foretaget Opringning fra Politigaarden til den Vagtchef, der havde fanget dem, og havde truet ham paa det groveste. — Det viste sig altsaa, at de tyske Aktionær havde det dobbelte Formaål dels at hente Fangerne, for at Tyskerne kunde afhøre og straffe dem selv, og dels for at befri nogle af dem, der var i tysk Sold. Vi fik senere officiel Meddelelse om, at en af Fangerne, der havde faaet en dansk Dom paa 10 Aar for Røveri, var blevet deporteret til en Lejr i Tyskland, uanset at man skulde synes, at den danske Straf var tilstrækkelig. Og andre, antagelig Stikkere og Hjælpere, blev sat paa fri Fod. Jeg citerer fra »Information« en Artikel, som kom kort efter, idet jeg bemærker, at jeg ikke har første Haands Kendskab til Enkelthederne:

»Tyskernes frigivne danske Forbrydere er allerede traadt i Funktion.

»..... en nylig løsladt Forbryder ved Navn William Brorsen, eller muligt Brorson, der ved tysk Magtbud slap ud fra det danske Fængsel. Brorson og hans Ledsager kom ved godt 15-Tiden ind paa Kaffebaren »Lynet« i Blaagaardsgade, hvor de straks styrede deres Skridt hen imod 3 Mænd, som de erklærede for anholdt — i det tyske Riges Navn. Mændene tog det først fra den humoristiske Side, idet de alt for vel kendte de 2 Forbryderes Meritter, men Brorsen og hans Medhjælper tog baade sig selv og Situationen alvorligt. De trak deres Pistoler (udleveret af Tyskerne) og under det paa-

følgende Skyderi blev en af de 3 Mænd, der skulde anholdes, skudt ned. Paa Kaffebaren er han kendt under Navnet Poul Kaas.

Brorsen og hans Medhjælper trak sig imidlertid ud paa Gaden, og her var de saa heldige at støde paa en tysk Patrulje — tre tyske Politisoldater. De to Forbrydere gestikulerede ivrigt for at faa dem gjort forstaaeligt, hvad det drejede sig om, men Tyskerne var ikke særlig villige. Saa trak Forbryderne Panckes Velsignelse op af Lommen, og meget modvilligt fulgte Patruljen Stikkerne ind i Baren. Her blev de 3 Mænd paany erklæret for anholdt i det tyske Riges Navn, og i en tilkaldt Ambulance blev saavel den haardtsaarede Mand som de to andre kørt bort under Stikkernes Ledsagelse. . . .«

Faa Dage efter at Tyskerne for anden Gang havde afhentet Fanger hos os, fik jeg den 29. Januar om Formiddagen Meddelelse om, at Tyskerne paany havde besøgt Vestre Fængsel og havde hentet 3 Fanger, deriblandt en ung Mand ved Navn Danielsen, som var Medlem af »Tosca-Banden«.

Det var en alvorlig Meddelelse. Denne Bande lededes af en vis Edvard Anker Aage Petersen, kld. Due eller Due Petersen (ikke at forveksle med 2 kendte Værnemagere ved Navn Due-Petersen, som blev skudt under Besættelsen). Hans Øgenavn var »den lille Banan«. Det var en overordentlig farlig, tidligere straffet Forbryder, der var blevet arresteret, mens vi endnu havde Politiet. Han havde begaaet Clearing-Mordet paa Redaktør Thomsen ved Social-Demokraten, og han havde ogsaa myrdet Politibetjent Caspersen, der, som det vil erindres, blev skudt paa Højbroplads tilsyneladende uden nogen Anledning og blot som en ren Terrorhandling. Denne

Due Petersen stod i Spidsen for en større Bande paa et Dusin mest unge Mennesker, der holdt til i den berygtede Tysker-Café »Tosca« — deraf Navnet paa Banden. De var ogsaa alle arresteret i Politiets Tid, og de havde forskelligt paa Samvittigheden.

Da Politiet i sin Tid under Arbejdet med at opklare Redaktør Thomsens Mord, der, saavidt jeg erindrer, var et af de første opsigtsvækkende Terromord efter Kaj Munks Drab, havde anholdt Due Petersen, havde Tyskerne henvendt sig og forlangt ham udleveret som værende i Tjeneste hos dem. Dette havde det danske Politimidlertid afslaaet, og man havde bl. a. oplyst, at han var en mange Gange straffet Forbryder, idet man gav dem hans overordentlig righoldige Registerblad, der spændte fra Blodskam til Berigelsesforbrydelser. Samtidig begik Due Petersen den Fejl, at han, der tilstod de to omtalte Mord, som han var sigtet for, fortalte Politiet, at han havde begaaet sine Handlinger efter Ordre fra »den kompetente Myndighed«. Politiet fik opklaret, at han havde Forbindelse med fhv. Kaptajnløjtnant i Hæren Birkedal Hansen, der var en Slags Stikkerchef paa Dagmarhus. Efter at have siddet ca. 14 Dage fortalte han temmelig meget herom — antagelig for at intimidere Politiet og derved komme fri. Men det, han havde sagt, var antagelig for meget. Tyskerne kunde ikke ved at vise nogen som helst Interesse for ham vedgaa Rigtigheden af hans Udsagn om, at han havde Tilknytning til dem og havde handlet efter deres Ordre. Sagen — som efter min Erindring blev kortelig omtalt i den svenske og engelske Radio — blev derefter viderebehandlet af det danske Politi, men var ikke færdig, da Tyskerne den 19. September skred til Aktion mod Politiet.

Due Petersen sad da i Politigaardens Fængsel, og det

forlød straks efter Aktionen, at »den lille Banan« var kommet paa fri Fod. I Statsadvokaturen, hvor vi dengang ikke kendte synderligt til Sagen, modtog vi i den Anledning flere Forespørgsler fra forskellige Politimænd, der havde haft med Sagerne Behandling at gøre, idet han ansaas for en overordentlig farlig Person. Rygterne om, at han var kommet paa fri Fod, var imidlertid ikke rigtige. Fangerne i Politigaardens Arrest blev, hvor de var, og førtes siden til Vestre Fængsel. Der havde vi altsaa Banden siddende. Sagens Akter, som laa hos Overlæge Max Schmidt, der havde den psykiatriske Undersøgelse, blev af Overlægen reddet ud af Politigaarden sammen med hans Instrumenter, Møbler og andre Ting.

I Vestre Fængsel var de Tiltalte noget besværlige; de forsøgte under Gaardture eller gennem Breve at komme i Forbindelse med Tyskerne, idet de paaaberaabte sig deres nazistiske Sympatier, og de skrev Breve med Bønner og Trusler til Fængselsmyndigheder, Domstole og Anklagemyndighed, fordi man nægtede dem Besøg. Jeg kunde ikke afse Arbejdskraft til Viderebehandling af denne store Sag, som iøvrigt ogsaa var af en saadan Beskaffenhed, at den ikke under de daværende Forhold kunde føres for Retten. Vi maatte derfor foreløbig lade den bero paa Fortsættelsen af den lægelige Observation. Dette gav efterhaanden Anledning til nogen yderligere Uro, idet enkelte af de Sigtede ymtede om, at vi trak Sagen ud for at kunne faa dem skudt efter Krigen. Vi havde lejlighedsvis talt om, hvorvidt der kunde gøres noget for at hindre, at Tyskerne overtog Due-Petersen, som vi regnede for den farligste af de Aarrestanter, vi havde siddende, og havde bl. a. drøftet det et Par Uger i Forvejen, da vi havde hørt Forlydender fra Fængslet

om, at forskellige Fanger — bl. a. fire Personer, som for tysk Regning havde klæbet provokerende Plakater op under Generalstrejken — ventede at blive befriede af Tyskerne. Men vi var kommet til, at vi ikke kunde gøre noget, men maatte se Tiden an og se ved Protester at trække Tiden ud, hvis der kom et tysk Forlangende. Da Tyskerne nu imidlertid i de sidste Dage var begyndt at foretage direkte Afhentninger af vore Fanger, uden at der gaves Lejlighed til Forhandling eller Protest — ja, uden at vi i Anklagemyndigheden fik noget at vide, før de paagældende var hentet — havde vi tænkt med noget Ubehag paa »Tosca-Banden« og paa, at dens Medlemmer mulig i Løbet af faa Dage kunde blive afhentet og sluppet løs.

Derfor var Nyheden om, at Tyskerne havde hentet et af Bandens Medlemmer — selvom det var et af de yngre og mindre farlige — foruroligende; thi vi maatte nu regne med den Mulighed, at Due-Petersen ogsaa kunde blive hentet og løsladt, mulig i Løbet af et Par Dage eller kortere Tid. Sagen blev drøftet og vi talte om, at en Person som Due-Petersen egentlig ikke burde slippe levende ud af Fængslet. Men det var vanskeligt at se, hvordan det kunde lade sig gøre. Vi talte paany om hans Farlighed. Efter de foreliggende Lægeerklæringer var han Psykopat af alvorligste Art. Det maatte antages, at han, hvis han kom paa fri Fod, vilde skyde flere Mennesker; og de Fængselsfolk og det Retspersonale, som havde haft med hans Sag at gøre, kunde ikke være sikre. Derefter rejstes Spørgsmaalet, om man ikke kunde faa ham transporteret illegalt til Sverige, hvis vi kunde faa Forbindelse med en Politigruppe; men vi kunde ikke finde ud af, hvordan vi skulde faa ham bortført fra Fængslet eller fra en Fangevogn, uden at der opstod

nogen Mistanke paa Fængselet eller os. Vi talte derefter om at indlægge ham paa et Sindssygehospital, hvad hans Tilstand og Psyke maaske kunde hævdes at berettigede, men det vilde ikke være nogen Nytte til, hvis Tyskerne vilde hente ham. Men muligt kunde han fra et Hospital bortføres til Sverige.

Enden paa Sagen blev, at vi talte med Overlæge Max Schmidt, der bekræftede, at Manden hørte til den allerfarligste Type. Efter Aftale med ham besluttedes det, at vi vilde lade Due-Petersen indlægge paa Kommunehospital og derefter skulde vi skaffe os Forbindelse med en Politigruppe, saa at han kunde blive bortført fra Hospital og om muligt ført til Sverige.

Samme Dag — jeg nævner for at vise, hvor uroligt Statsadvokaturen havde det, at det var samme Dag som det store Møde i Apachesagen — blev Indlæggelsen og Bortførelsen ordnet, og Indlæggelsen fandt Sted næste Morgen. Det viste sig imidlertid under de Forhandlinger, som vi gennem Mellemmænd førte, at det vistnok vilde blive noget vanskeligt at overføre Due-Petersen til Sverige. Det meddeltes nemlig, at han vilde blive bortført og kørt ud et Sted og skudt, hvis Transporten til Sverige ikke kunde finde Sted. Herefter var det temmeligt klart, at Sandsynligheden var imod, at han kunde føres til Sverige. Jeg erklærede mig indforstaaet med, at Gruppen handlede efter Konduite.

To Dage senere fik vi officiel Meddelelse om, at Due-Petersen efter sin Indlæggelse paa Hospitalet var blevet bortført af revolverbevæbnede Mænd, og senere meddeltes det mig underhaanden, at han var blevet skudt. Gruppen — som efter hvad jeg senere erfarede gennem Dagspressen, lededes af Politibetjent Sinding — havde ikke kunnet køre ham ud i en Skov i Omegnen, hvor

han kunde begravnes, for det blev den 30. og 31. Januar 1945 10 Graders Frost med Sne. Saa han var i Stedet for blevet kørt ud til Sydhavnen og skudt, hvorefter Liget var sænket i Havnen. Han havde, da han skulde køres fra Fængslet til Hospitalet, været lige ved at undvige ind i den tyske Afdeling af Fængslet. Da han blev afhentet i Hospitalet var han angst, men da det blev fortalt ham, at Russerne var landet paa Sjælland, og at han skulde bistaa ved Forsvaret af København, troede han herpaa. Men senere da han blev taget ud af Byen, anede han Uraad og var lige ved at undvige; men han blev indhentet og skudt.

Vi drog et Lettelsens Suk, da Sagen var vel overstaaet. Due-Petersen var dog en alt for kendt Person, til at det kunde undgaas, at det i de følgende Dage rygtedes, at Due-Petersen var blevet bortført fra Kommunehospitalet, men det blev almindeligt troet — og saaledes fremstillede de illegale Blade Sagen — at det var Tyskerne, der havde hentet ham for at sætte ham paa fri Fod.

Jeg tilføjer som Vidnesbyrd om den Interesse, der næredes for hans Person, at der et Par Dage senere, og inden det endnu var rigtig kendt, at han var bortført, kom endnu et Hold Revolvermænd op paa Hospitalet for at faa fat i ham. Ogsaa i Fængslet skal man blandt Personalet have været meget urolig ved hans Hospitalsindlæggelse og Forsvinden, idet han under sit Fængselsophold havde udstedt Trusler mod Fængslets Personale. Saa vidt jeg ved, havde ogsaa en Fængselsgruppe, der ikke kendte Formaalet med hans Hospitalsindlæggelse, paatænkt en Bortførelse, men de naaede at afblæse Aktionen.

Et Stykke Tid senere kom Tyskerne ud paa Retsmedicinsk Institut og gennemgik alle Ligene. De sagde ikke

deres Ærinde, men havde et Billede med af Due-Petersen, og der kan ikke være Tvivl om, at det var ham, de søgte efter.

I Løbet af de 3 første Maaneder efter Politiaktionen var Statsadvokaturens Personale stadig vokset; der gik praktisk set ikke en Uge, uden at den fik Tilskud af nye Fuldmægtige, Damer, Kontorfolk eller Halvdagsmedhjælpere. Dette voksende Personale stillede Krav om øget Plads, som ikke kunde fyldestgøres i de gamle Kontorer i Fredericiagade, som jeg havde fælles med Statsadvokaterne for Sjælland og Fyn, og hvor der kun var et lille Antal Lokaler til min Raadighed. En Tid laante vi et Værelse i Landsretsbygningen og et Par Stykker i en Ejendom i Toldbodgade, men det slog ikke til, og det var heller ikke praktisk at have Kontorerne spredt paa flere Steder. Ved denne Tid var Tyskerne imidlertid begyndt at rømme nogle af de københavnske Politistationer, som de havde besat den 19. September, blandt dem Politistation 1 i Stueetagen i Domhusets Anneksbygning — det gamle Kvindefængsel. Denne Station havde flere Lokaler, end der var i Fredericiagade. Og de laa lige ved Siden af Byretten, hvad der var praktisk for Statsadvokaturen, saa længe man havde overtaget Politiets sædvanlige Funktioner med at give Møde for denne Ret, og Landsretssagernes Antal samtidig var dalende. Ved Forhandling med de forskellige interesserede Myndigheder blev det derfor aftalt, at Statsadvokaturen midlertidigt skulde overtage Stations 1's Lokaler, idet man samtidig fik overladt et yderligere Antal Værelser i de andre Etager i Bygningen, der ellers benyttedes af Byretten. Indflytningen i Slutterigade skete derefter i Begyndelsen af Februar Maaned.

Samtidig med disse Drøftelser rejste jeg et andet Spørgsmaal, som var direkte foranlediget af den i forrige Kapitel fortalte ubehagelige Episode, hvor Kontoret blev overfaldet af bevæbnede Folk. Vi mente, at der maatte træffes nogenlunde effektive Beskyttelsesforanstaltninger baade for vore Kontorer og for de Retter, som vi mødte for i Straffesagerne, saa at man ikke risikerede noget lignende en Gang til. Det lyder maaske utroligt, men sandt er det alligevel, at samtlige københavnske Retter ganske som i de fredelige Tider før Krigen var uden nogen som helst effektiv Beskyttelse mod Overfald. Portene var aabne, og enhver Passage ind og ud af Sagførere, Sigtede, Vidner og Tilhørere foregik ganske frit og uden nogen som helst Kontrol. Ingen særlig Retsbetjent passede Indgangen, og Betjentene i de forskellige Afdelinger var uden Vaaben og havde end ikke en Gummiknippel. Inde i Bygningerne var Dørene til Retssalene uaflaasede. Skulde en Sag foregaa for lukkede Døre, skete Lukningen som Regel kun ved, at et Skilt med Paatryk »Retsmøde for lukkede Døre« blev hængt uden paa Døren. Anklagemyndighedens Kontorer var ligeledes ganske ubeskyttede; der var aabne Døre og ukontrolleret Adgang for enhver Besøgende af Publikum, som havde Ærinde hos os. For at man ikke ved et Overfald skulde kunne tvinge os til at give Besked om Løsladelse af Fanger fra Fængslet, havde man da ogsaa aftalt, at ingen telefonisk eller skriftlig Løsladelsesordre skulde efterkommes før efter 4 Timers Forløb, medmindre jeg eller en af mine ældste Fuldmægtige personlig indfandt os i Fængslet og gav Besked. Transporten af Fanger, som skulde fremstilles i Retsmøderne, foregik med Fængslets Vogne; men Fængselsbetjentene var baade under Kørslen i Vognene og under Fremstil-

lingen af Arrestanterne i Retsmødet ubevæbnede, idet Fængselsdirektoratet havde fortolket en Skrivelse fra de tyske Myndigheder om Fængselspersonalets Bevæbning saaledes, at man kun væbnede dem inden for selve Fængslets Mure.*) Disse Uskyldstilstande stammede som nævnt fra Fredens Dage og fra de Tider, hvor man i Tilfælde af Uro kunde tilkalde Politiet, og hvor man ved Behandlingen af farlige Sager lod Retsbygningerne besætte af en Politistyrke, større eller mindre efter Behov.

Efter den 19. September blev ganske vist de farligste Sager behandlet i Vestre Fængsels Bibliotek, men efter vort Skøn var det alligevel ikke betryggende, at det store Flertal af almindelige Sager, hvoriblandt mange Røverisager, behandledes i Retslokaler, hvor en eller to Revolvermænd kunde gaa ind og befri Fangerne og skyde Dommeren, Anklagemyndigheden eller Forsvareren, hvis de lystede. Da Sagerne under Politiets Fraværelse næsten ikke var undersøgt, før de foretoges i Retten, kunde man i mange Tilfælde ikke paa Forhaand have nogen som helst Mening, om Sagen var farlig eller ikke. I Virkeligheden var det forbavsende, at der ikke allerede var sket Uheld. Antagelig skyldes det, at den danske Befolkning af Vane er rolig og lovlydig. Og naar der sker en saadan Katastrofe, som det er, at Politiet fuldstændig afskaffes, maa der nødvendigvis gaa nogen Tid, inden Folk i alle Enkeltheder indser, hvilke Muligheder, der i den Anledning aabner sig paa en Række forskellige Omraader. Det var altsaa ikke hidtil faldet

*) Efter Ordlyden kunde Personalet godt bære Vaaben udenfor Fængselet, naar de var i Tjeneste og iført Uniform.

nogen ind, at man kunde overfalde en Ret, mulig fordi ingen har drømt om, at de var saa forsvarsløse, som faktisk var Tilfældet.

Fra Statsadvokaturens Side foreslog man derfor, at Indgangen til Retsbygningen i Slutterigade, hvor vore Kontorer og Byrettens kriminelle Afdelinger var, skulde spærres med en Sluse og bevogtes af bevæbnet Mandskab, der kunde kontrollere og eventuelt visitere alle, der skulde ind i Retsbygningen. Vi mente, at man maatte kunne skaffe den fornødne tyske Tilladelse til Bevæbning af et mindre Vagtkorps. Der førtes temmelig langvarige Forhandlinger mellem de forskellige interesserede, Byretten, Justitsministeriet, Sagførerne og os, og Meningerne var temmelig delte, idet der fra nogle Sider var Modstand mod Planen. Det var ganske interessant, at Meningerne om dette Forsvarsspørgsmaal i lille Format, begrundedes paa tilsvarende Maade som i tidligere Tider de delte Meninger under Diskussionerne af Spørgsmaalet om Landets Forsvar. Modstanderne anførte først, at saadanne Foranstaltninger ikke vilde nytte noget og kunde naturligvis let opstille Tanken om Overfald af en saa stor Styrke, at man ikke kunde forsvare sig. Og yderligere anførtes det, at en saadan Forsvarsforanstaltning og Tilstedeværelsen af Vaaben kunde fremkalde et Overfald — enten fra Røvere eller illegale Grupper eller mulig en Aktion fra Tyskerne. Fra vor Side anførte vi, at man naturligvis ikke kunde tage en Kamp med en større Styrke — være sig af Hipo'er eller Modstandsfolk, men at man paa den anden Side maatte være garderet imod et Overfald af nogle tilfældige Røvere, og vi mente, at alene Synet af Slusen og selve Visitationen, som skulde foregaa i denne, maatte virke betydeligt forebyggende.

Mens Forhandlingerne herom var vel igang, blev Retten i Nordre Birk den 6. Januar 1945 overfaldet af nogle bevæbnede Mænd. De trængte ind i Retssalen under Behandlingen af en Straffesag, holdt Dommer, Anklager og samtlige tilstedeværende i Skak med Revolvere og bortgik med to Arrestanter. Sammenhængen var, saa vidt jeg husker den, at de var Medlemmer af en illegal Gruppe og var blevet fanget af Vagtværnet, som var blevet tilkaldt, da de var ved at begaa Røveri af noget C. B.-Udstyr, som vistnok iøvrigt tilhørte en anden Gruppe af Modstandsbevægelsen. Den ene af Fangerne havde desforuden et Par borgerlige Forbrydelser paa Samvittigheden. Nu blev de altsaa befriet af de øvrige i Gruppen. Et Par Dage senere kom Personalet i Vestre Fængsel under Vejr med, at en Bande paa 5 Røvere, som skulde fremstilles i Byretten i et Retsmøde for at have deres Dom, havde aftalt at slaa Fængselsbetjentene ned og stikke af. Man maatte derfor fremstille dem til Domsafsigelsen en ad Gangen.

Disse to Hændelser indvirkede egentlig ikke paa Meningsforskellighederne i Diskussionen om Bevogtningen af Retsbygningerne, idet Parterne beholdt deres Anskuelser, men der insisteredes nu saa stærkt fra vor Side paa, at der skulde træffes Foranstaltninger, at det til sidst blev vedtaget. Samtidig med, at mine Kontorer flyttede ind i Slutterigade, paabegyndtes derfor Bygning af en Sluse med dobbelt Jerndør imellem to Taarne med Skydeskaar, men der gik nogen Tid, inden den blev færdig. Jeg henvendte mig i Shellhuset hos Dr. Zechenter, der tidligere havde skaffet os Politiets Akter ud fra Politigaarden og Vaabentilladelse til mine Fuldmægtige, og ved hans Bistand fik vi Vaabentilladelse til et Vagthold af 15 Mand fra Holmens Politi, der saa kunde

fungere med 5 Mand ad Gangen; senere øgedes Vagten med en halv Snes Mand. Desuden fik vi 5 Pistoler og supplerede iøvrigt op med vore konfiskerede Vaaben. Samtidig fik jeg Vaabentilladelse til endnu 3 af mine Fuldmægtige, deriblandt to yngre Politifuldmægtige, som havde svært Brug for dem, da de uden for Kontortiden var Medlemmer af illegale Grupper. — Jeg siger uden for Kontortiden, idet der under hele Perioden stedse var Enighed om, at illegal Virksomhed saa vidt mulig ikke maatte sammenblandes med Kontorets Virksomhed. Den Forbindelse, som Sagernes Behandling af og til nødvendiggjorde med forskellige Grupper kunde være risikabel nok. — Ved samme Lejlighed ventilerede jeg efter Underhaandsaftale med Justitsministeriet det Spørgsmaal for Tyskerne, om vi kunde faa Fingeraftryksamlingen ud fra Politigaarden eller eventuelt faa den fotograferet, da vi var bange for, at dette værdifulde Materiale skulde gaa til Grunde ved et eventuelt Angreb paa Politigaarden.

Bevogtningen af Bygningen traadte altsaa i Kraft og det lige i rette Tid at dømme efter en Episode, som hændte den sidste Dag, forinden det skete. En af de Betjente, der virkede paa Kontoret som Kontormedhjælper, kom ind til mig og meddelte, at Gestapo holdt uden for i Gaden, og at han og hans Kollega i den Anledning vilde gaa en lille Tur. De gik derfor ud via Domhuset. Der holdt ogsaa to Biler og der gik nogle maskinpistolbevæbnede Folk omkring. Men der skete ikke videre og senere forsvandt Bilerne. Næste Dag meddelte imidlertid Fuldmægtig H. P. Christensen, at han havde været ude for en Episode. Fuldmægtigen, der før Politiets Opløsning fra Justitsministeriet havde været udstationeret i Middelfart som Politifuldmægtig, hvor han havde del-

taget i Frihedsbevægelsen, berettede følgende: Han havde i en af Byrettens Afdelinger procederet en Sag imod en Person, der idømtes 1 Aars Fængsel for Indbrudstyveri. Som Vidne skulde Tiltaltes Broder have været indkaldt, idet han skulde melde sig til Forsvareren, men han udeblev. Efter at Sagen var optaget, og medens Voteringen fandt Sted, gik Fuldmægtigen ud paa Gangen, hvor en Person tiltalte ham, trak ham hen til Vinduet og spurgte, om han kunde se to Biler nede paa Gaden. Det var Biler fra de Frie Danske, sagde han, og Personerne fra Bilerne havde spredt sig rundt i Bygningen. Paa Forespørgsel, om man vilde befri den tiltalte, svarede Personen benægtende og sagde, at man blot vilde orientere sig om Sagen. Personen gik derefter ned ad Trappen og udstødte forskellige Fløjtesignaler. Fuldmægtig Christensen fulgte bagefter og saa paa Bilerne, den ene var en grøn, snavset, generatordreven Bil med ulæselig Nummerplade. Den anden var en rød, benzindreven Personvogn, hvis Nummer svarede til et af Politiets Biler. Fuldmægtig Christensen bemærkede en Person i lange, sorte Støvler staa og tale med Generatorvognens Chauffør; det viste sig senere, at denne Person var Sigtedes Broder. Fuldmægtig H. P. Christensen gik derefter op i Retssalen, hvor der afsagdes Dom over Tiltalte (1 Aars Fængsel). Han forlod derefter Retssalen og meddelte lige uden for Salen til den fornævnte Person Dommens Resultat, hvorover denne blev meget fortørnet og udtalte, at det vilde blive indberettet til Frihedsraadet. Fuldmægtig H. P. Christensen fulgtes derefter ned med Personen, som erklærede, at han var Broder til Tiltalte. Fuldmægtig Christensen bebrejdede ham, at han ikke havde indfundet sig for at vidne, og opfordrede ham til at gaa med over paa sit Kontor for at afgive Forklaring. Under denne Samtale

fulgtes de ud i Slutterigade. Inden Personen fulgte med over til Domhuset trak han staaende paa Trappen i Slutterigade en stor Revolver op af Inderlommen og overrakte den til en anden Person, for at denne kunde opbevare den, medens han selv gik over paa Domhuset, hvor han afgav Forklaring — der forøvrigt var fældende for Broderen — til Fuldmægtigen. Medens dette stod paa, blev Døren aabnet og en Person — mulig den Person, der havde modtaget Revolveren — stak Hovedet ind og opfordrede ham til at skynde sig, da Kammeraterne var ved at blive utaalmodige. For Fuldstændighedens Skyld bemærkes, at den Forklaring, som den paagældende Person afgav til Fuldmægtigen, fremkaldte en Bemærkning fra dennes Side om, at han antagelig var blevet fængslet, hvis han havde afgivet den i Retten. Men hertil svarede Personen blot, at det havde været værst for den Dommer, der afsagde Kendelsen, saa Fuldmægtig H. P. Christensen maatte spørge ham, om han ikke respekterede dansk Ret og danske Dommere. Bortset herfra havde den paagældende iøvrigt optraadt høfligt og havde gjort et kultiveret Indtryk.

Denne Gang var det altsaa ikke Gestapo. Men da der iblandt Personalet var Folk, der tidligere havde været i Politiet, og da der maatte regnes med, at et vist Antal lavede illegalt Arbejde, og da man endelig aldrig kunde være sikker paa, hvad der kunde falde Tyskerne ind, maatte man være forberedt paa Muligheden af et Besøg en skønne Dag. Straks ved Indflytningen aftaltes det derfor med Arkitekten, der stod for Istandsættelsen af Lokalerne, at der maatte etableres en Retræte ud af Bygningen. Der blev derfor dels et Sted i Kælderen lavet en Murgennembrydning, som dækkedes med Tagpap. Gennem denne kunde man komme ind i Naboejen-

dommen og derfra ud i Kompagnistræde. Og oppe paa et af Lofterne blev der anbragt et Tov i en solid Jernkrog, hvorfra Tovet kunde kastes ud over Taget og ned i en Naboejendoms Gaard, saaledes at man ved at klatre ned ad Tovet kunde undslippe fra Ejendommen.

KAPITEL V

Februar 1945

I Februar Maaned konstaterede vi ikke i Statsadvokaturen nogen Forandring, for saa vidt som Kriminaliteten ikke syntes at være vokset fra Januar; men den var alligevel slem nok. Vi modtog stadig ca. 3000 Anmeldelser om begaaede Forbrydelser, som man ikke kunde gøre andet ved end at udstede Løfte om, at vi til sin Tid vilde bede Politiet se paa Sagerne. Antallet af begaaede Røverier holdt sig i Forhold til Januar, idet det var 84 i Maanedens første Halvdel og 135 i den sidste Halvdel imod ca. 130 i sidste Halvdel af Januar. I de to Tal for Februar er inkluderet henholdsvis de 25 og 20 Røverier, som vedrører Automobiler, Vaaben, Duplikatorer etc., og som altsaa klart var Aktioner fra Modstandsbevægelsens Side. Men mellem de øvrige er adskillige grove Røverier. Jeg nævner saaledes i Flæng: Røveri af 10.000 Kr. fra en af Handelsbankens Filialer, 12.000—13.000 Kr. fra et privat Firma, samt et Røveri af Tobak for 16.000 Kr. Hertil kommer et andet Røveri af 16.500 Kr. fra de danske Bomuldsspinderier og et af 80.000 Cigaretter fra en Cigaretfabrik — forøvet af 7 Mand, hvoraf en med Maskinpistol. Senere kom yderligere et Røveri af 25.000 Kr. fra et Bud, der havde hævet Arbejdslønninger i en Bank. Og i sidste Halvdel af

Maaneden brød 4—5 Røvere ind til en Tobakshandler og forlangte hans Lager af Cigaretter. Da han raabte om Hjælp, affyredes flere Skud imod ham, hvorved han blev dræbt. Røverne tog derefter 10.000—12.000 Cigaretter.

I enkelte Tilfælde syntes man at kunne spore, at Medlemmer af Modstandsgrupper var blandet ind i Røveri-sager. Forholdet fordømtes paa det skarpeste af Ledelsen, og der udsendtes fra Frihedsraadet en Erklæring herom af 24. 2. 1945, hvori det bl. a. hedder:

»Frihedsbevægelsen og den øvrige Del af det danske Folk er ganske enige om, at skal man bekæmpe nazistiske Tyve og Mordere, da kan man ikke benytte sig af samme forbryderiske Fremgangsmaader som disse, men maa i alle Tider forvalte vor Retsarv.

Saa meget desto mere beklageligt er det, at Frihedsbevægelsen i den sidste Tid har konstateret to Tilfælde af Røveri, foretaget af organiserede Medlemmer af Modstandsbevægelsen. Hvad enten det sker af misforstaaet Patriotisme eller i privat Berigelseshensigt, er saadanne Handlinger absolut uforenelige med Deltagelse i Frihedsbevægelsen, og der vil derfor blive taget hurtigt og skaanselsløst fat i saadanne Tilfælde. Gerningsmændene til saadanne Røvier vil omgaaende blive skudt.

Det vil ikke være nogen formildende Omstændighed, at de paagældende eventuelt har foretaget Røveriet til Fordel for Frihedsbevægelsen. For det første kan vi ikke anvende den Slags Metoder, og for det andet har vi modtaget saa mange og store frivillige Bidrag, at vore Grupper aldrig behøver at savne Penge til den nødvendige Kamp.«

Visse Politigrupper, som var organiseret under Jorden under Ledelse af Kriminalassistent H. C. Andersen,

var iøvrigt som tidligere berørt beskæftiget med at efterspore og opklare Forbrydelser, som var begaaet af Medlemmer af Modstandsgrupper. Jeg havde i den Anledning forskellige Besøg af Kriminalassistent H. C. Andersen og Overbtjent Hans Christensen, med hvem vi udvekslede Viden og Oplysninger om forskellige Røverier, om hvilke man vidste eller antog, at de kunde være begaaet af Modstandsgrupper. Ved disse Besøg maatte der udvises en vis Forsigtighed, da enkelte Sagførere havde genkendt H. C. Andersen under hans Besøg hos mig. Vi ordnede os derfor saadan, at Meddelelser udveksledes gennem Overlæge Max Schmidt, der i Almindelighed ogsaa etablerede Forbindelsen. Da han boede i Nytorvs Arrestbygning Dør om Dør med mit Kontor, kunde vi ogsaa, om fornødent, mødes hos Overlægen i dennes Kontor, idet man blot behøvede at gaa over Fængselsgaarden uden at passere Gaden.

Men som tidligere anført kunde vi ikke gøre noget ved det store Flertal af Røverierne. Et særligt Tilfælde, hvor der var Spørgsmaal om, hvilken Bistand vi kunde yde, kom vi ud for, da et privat Vagtselskab underrettede os om, at det havde bragt i Erfaring, at der til den følgende Dag var planlagt et Revolveroverfald af 4—5 Mand mod et Fagforeningskontor, og vi i den Anledning skulde bestemme, hvad vi kunde gøre. Vagtværnet var ikke meget værd over for Revolvermænd, og laane Vagtfolkene Pistoler turde vi ikke. Hvis man virkelig i et lille Lokale skulde overraske bevæbnede Røvere, maatte man være sikker paa at være den Part, der skød først. Og et Skyderi i Kontoret vilde vække megen Opsigt, og Vagtværnets Ledelse og Magistraten vilde absolut ikke godkende, at Vagtfolkene laante Vaaben. Dertil kom, at der antagelig vilde blive Vrøvl med Tyskerne.

Mine yngre Fuldmægtige var temmelig ivrige for, at 3—4 af dem skulde tage derud med Pistoler og se at fange Røverne; men jeg satte mig imod det. Vi havde kun alt i alt en halv Snese tyske Vaabentilladelser og kun til mine Fuldmægtige. Og jeg kunde ikke risikere deres Liv og Førlighed under et muligt Skyderi med Røvere i et lille Rum. Vi kunde ikke komme ind paa, at de juridiske Fuldmægtige skulde fungere som et Slags Udrykningshold i farlige Sager, thi det vilde i Længden betyde en stor Risiko for dem. Og man kunde ikke overse, hvilke Konsekvenser det vilde have i Retning af, at de kunde blive udsat for Hævnaktioner eller lignende, hvis det blev almindeligt bekendt, at de tog ud og skød paa Røvere. Vi indskrænkede os derfor til at underrette Fagforeningen og sagde, at vi ikke kunde gøre noget, men raadede iøvrigt til at se at finde nogle hæderlige Folk med tysk Vaabentilladelse, f. Eks. Sabotagevagter ved Gas-, Elektricitets- eller Vandværker, for at man kunde faa dem til at hjælpe sig. Det anmeldte Besøg blev imidlertid ikke til noget, uvist af hvilken Grund.

Til yderligere Illustration af Tilstandene nævner jeg, at vi begyndte at have Vanskeligheder i Anledning af Pressens Omtale af vore Sager. Pressen var jo under hele Besættelsen vanskeligt stillet. Det politiske Stof og Krigsnyhederne interesserede ikke Publikum, da det serveredes i den af Tyskerne fordrede Anretning. Derfor blev Kriminalreportagen praktisk set det eneste frie Omraade, hvis Stof interesserede Publikum. Mange Folk var meget bange for at afgive Vidneforklaring og navnlig bange for, at deres Forklaring skulde blive omtalt i Pressen. Og det var ikke uden Grund. Vi havde en Sag mod en Person — forøvrigt ham, som Tyskerne i November vilde have udleveret — som var sigtet for Pengeafpresning.

Han havde været noget inde i illegalt Arbejde ved Transporter til Sverige og havde benyttet den Viden, han derigennem havde faaet, til at afpresse Penge af nogle af de Folk, som havde bistaet Jøder med at flygte. I den korte Presseomtale, som Dommen i Sagen fik, nævntes det, at den paagældende bl. a. havde presset Penge af en Baadebygger; men dennes Navn opgaves ikke. Imidlertid var der ikke flere Baadebyggere i København, end at det maa have været temmelig nemt at konstatere, hvem det drejede sig om, for Resultatet af Presseomtalen blev i hvert Fald, at Baadebyggeren blev gjort til Genstand for nye Pengeafpresningsforsøg. Jeg henstillede derfor til Bladenes Folk, at de ikke nævnte Navne paa Vidner og Anmeldere og i det hele saa vidt muligt skjulte deres Identitet. Thi ældre Damer, som var blevet bestjaalet for noget Sølvtoj el. lign., kunde, hvis Forholdet blev omtalt i Bladene under Navn, risikere Pengeafpresning eller nyt Besøg af Tyve, der haabede, at de første Tyve havde efterladt noget i Lejligheden ud over Sølvtojet.

Til Illustration af dette Forhold nævner jeg, at Chefen for Maskinistskolen, Gille, i denne Maaned blev dræbt ved et Clearingmord, som blev omtalt paa fremtrædende Plads i Bladene. Resultatet af, at enhver saaledes vidste, at han var død, var, at hans Lejlighed en af de følgende Nætter blev plyndret af Tyve og fuldstændig raseret.

Ved samme Lejlighed maatte vi tale med Pressen om, at Omtale af nogle Forbryderes Identitet maatte undgaas. Sommetider kunde Presseomtale paa et tidligt Stadium af en Sag virke uheldigt, nemlig hvis det viste sig, at der slet ikke forelaa en Forbrydelse, men en illegal politisk Aktion. Og iøvrigt kunde en Omtale senere af en Sag eller af Dommen i denne være farlig,

hvis den Sigtede, der havde begaaet borgerlige Forbrydelser, tillige viste sig at være eftersøgt af Gestapo, idet en Del Forbrydere ogsaa paa egen Haand lavede Sabotage el. lign. Vi vidste jo nu, at vi risikerede, at Tyskerne uden videre hentede, hvem de vilde. Og vi havde Eksempler paa, at der var blevet omtalt Forbrydere med Navns Nævnelser, som var eftersøgt. Pressen mente ikke, at den kunde gaa med til som almindeligt Princip at undlade at nævne Navne i Straffesager; thi dels vilde Folk i saa Fald let tro, at der var noget forkert ved Retsplejen, hvis der aldrig omtaltes Navne, og dels gør præventive Hensyn det meget ønskeligt, at nogle Forbrydere nævnes ved Navn. Vi ordnede os derfor saaledes, at man gav Pressen et Vink, naar det ikke var ønskeligt, at en bestemt Sag blev omtalt i Bladene.

Tyskernes Afhentning af Fanger fortsattes nemlig. I de første Dage af Maaneden hentedes endnu et Par Stykker, og derefter var der en Pause. Sidst i Maaneden blev en Fange taget af dem under et Retsmøde i Sønderborg, og i København hentede de en Person, som havde gjort sig skyldig i Underslæb over for Organisation Todt. Om de havde yderligere udestaaende med ham, eller om de vilde redde ham, er mig ikke bekendt. Omtrent samtidig fik vi Meddelelse fra dem om, at en af de Personer, de havde taget fra os i Slutningen af Januar, var ført til Lejren i Dachau. Han var her i Landet idømt 10 Aars Fængsel for almindeligt Røveri. Jeg bad Udenrigsministeriet gøre gældende, at det var uden fornuftigt Formaal at føre ham til Tyskland, da han blev straffet her, og der efter den Linie, Frihedsraadet fulgte, ikke var ringeste Udsigt til, at han vilde slippe væsentligt billigere efter Krigen, medmindre netop Tyskerne gjorde ham den Tjeneste at deportere ham.

Jeg nævnede ovenfor, at det kunde ske, at vi havde Arrestanter, som var sigtet for almindelige Forbrydelser, og som var eftersøgt af Tyskerne. En enkelt Gang hændte det ogsaa, at vi af en Fejltagelse fik fat i Folk, som ikke havde borgerlige Forseelser paa Samvittigheden, men alene havde handlet rent politisk. Ved denne Tid skete det saaledes, at vi fik en Sag mod en Mand, som var arresteret af Vagtværnet sigtet for Røveri. Der havde en Dag været Indbrud hos en Biografejer i en af Forstæderne, foretaget af et Par pistolbevæbnede Mænd, der havde gennemrodet Skriveborde etc., men var gaaet uden at tage noget med sig. Nogle Dage senere gendelte Biografejeren den ene af Røverne, der kom i Billethullet for at købe Billet til Teatret, og han alarmede Vagtværnet, der kom til og anholdt Manden. Inden Grundlovsforhøret fortalte den anholdte, at han var Medlem af en Gruppe og efter Ordre havde foretaget en Ransagning efter Materiale hos Biografejeren, som man mistænkte for Forbindelse med Tyskerne, idet han var set i Selskab med tyske Soldater.

Efter alt at dømme var dette vistnok rigtigt. Vi stod altsaa overhovedet ikke over for en borgerlig Forseelse, og Spørgsmaalet var, hvad vi saa skulde gøre. Jeg drøftede Sagen med et Par af mine Fuldmægtige. Meget kunde anføres for, at man sagde til ham, at han maatte holde Mund og blive siddende som sigtet for Røveri — og eventuelt tage en Dom. Thi hvis vi løslod ham og ikke fremmede Sagen, var det nærliggende at tænke sig, at Biografejeren gik til Tyskerne, og det kunde ikke overses, hvad Følgen kunde blive, hvis de konstaterede, at vi løslod Sabotører, som var sat fast paa Grund af Indbrud. Paa den anden Side havde vi holdt paa, at vi kun vilde straffe Folk, der havde gjort sig skyldige i noget,

som virkelig var strafbart som en borgerlig Forseelse. Og vi kunde vel nok regne med, at der var Mulighed for, at man kunde klare Situationen, hvis Tyskerne rodede op i Sagen, idet et Bevis' Tilstrækkelighed altid kan diskuteres. Vi kunde næppe undgaa at blive mistænkt; men det kunde maaske blive derved.

Enden paa Drøftelsen blev derfor, at vi bestemte os til at løslade ham. I Grundlovsforhøret — hvor Dommeren var underrettet — søgte man derfor at svække Biografejerens Genkendelse af Sigtede, der — som naturligt var — var ganske sikker. Derefter løslod man ham efter Forhørets Slutning, og efter at Anmelderen havde forladt Retssalen. Imidlertid var der ikke gaaet to Timer, før Anmelderens Sagfører ringede op og bad om en Samtale, da han havde erfaret, at Røveren var løsladt, og Anmelderen i den Anledning følte sig noget urolig.

Vi var ikke særlig vel til Mode herved; men det blev besluttet, at Fuldmægtig Erik Jensen, der var den, der havde behandlet Sagen, skulde søge at pacificere Anmelderen og hans Sagfører. Hvis han ikke lod sig stille tilfreds, maatte han henvises til at klage til mig. Fuldmægtig Jensen havde saa en Samtale med Sagføreren. Den havde det overraskende Udfald, at Fuldmægtig Jensen og Sagføreren efterhaanden forsigtigt kom hinanden saa meget nærmere, at det viste sig, at Anmelderen paa ingen Maade havde Forbindelse med Tyskerne, men tværtimod selv hørte til Modstandsbevægelsen og kun var set i Forbindelse med tyske Soldater, fordi han havde skullet skaffe nogle Oplysninger. Han havde troet, at der forelaa et virkeligt Røveri og var fuldtud indforstaaet med det skete, da han fik Sagens Sammenhæng at vide, og at »Røveren« havde handlet paa en anden Modstandsgruppes Vegne.

Antallet af dræbte var i denne Maaned stigende. I den første Halvdel holdt Retsmedicinsk Instituts Liste sig som hidtil paa ca. 1 om Dagen; men i Maanedens sidste 12 Dage var der 23 døde, altsaa næsten 2 daglig. Det var naturligvis ganske overvejende politiske Mord, og det er som anført sandsynligt, at det virkelige Tal er væsentligt større.

Men der var ogsaa borgerlige Mord iblandt. Jeg har nævnt, at en Cigarhandler blev skudt af Røvere. Desuden blev en Vagtværnsmand en Nat skudt i Istedgade, umiddelbart efter, at han havde foretaget en Anholdelse og ledsagede den anholdte til Stationen.

Man havde denne Gang relativt gode Spor, og Vagtværnspersonalet var, som naturligt var, saa interesseret i at faa Sagen opklaret, at man vilde bryde med Sædvanen og i videst muligt Omfang bistaa med alle Efterforskningsskridt for at faa Sagen opklaret. Fuldmægtig Jacobsen tog derfor ud paa Vagtværnsstationen, hvor han sammen med Vagtfolkene i nogle Dage havde et anstrengende Arbejde, der varede til langt ud paa Natten. Men saa blev Sagen ogsaa opklaret, idet man anholdt en Mand, som havde været Medlem af Sommers Vagtkorps til faa Dage forinden Drabet, og som havde fulgtes med Vagtmanden, da denne gik med den anholdte, som var hans Søn. Han paastod imidlertid, at Vagtmanden var blevet skudt fra et Hus, de passerede forbi; men dette kunde ikke være rigtigt, da det ikke kunde passe med Skudretningen og de Vinduer, der var i Huset. Paa Vagtværnsstationen havde man lidt Vanskeligheder, idet Sommerkorpset vilde blande sig i Sagen, men det blev afvist med Henviisning til, at Arrestanten var udtraadt af Korpset.

Kort efter blev en ældre Mand fundet kvalt og plynd-

ret i sin Lejlighed. Han var homoseksuel og mentes at være dræbt af nogle unge Mennesker, som havde besøgt ham om Eftermiddagen, inden han blev fundet død om Aftenen. Ogsaa denne Gang rykkede Fuldmægtig Jacobsen ud og samarbejdede med nogle Vagtfolk paa en af Stationerne; efter ihærdige Afhøringer og Eftersporinger lykkedes det i Løbet af et Par Dage at faa fat i de unge Mennesker, som tilstod Drabet.

I et andet Tilfælde — der var ved denne Tid 3—4 borgerlige Mord inden for ganske kort Tid — blev en Kvinde fundet død i sit Hjem i Krystalgade. Hun var slaaet i Hovedet med en Hammer og derefter stranguleret med et Bælte. De illegale Blade omtalte Sagen som et politisk Drab, men vi kunde hurtigt skønne, at det næppe var rigtigt. Fuldmægtig Jacobsen, der efterhaanden fungerede som vor Drabskommission, foretog derfor nogle Afhøringer af Husbeboerne. De pegede meget stærkt mod Kvindens Mand, som derefter blev anholdt og hurtigt tilstod, at han havde begaaet Drabet. Endnu en Mordsag, som var af særlig kilden Art, havde vi i denne Tid. Paa en Arbejdsplads i Byen var en Mand blevet forgiftet med Stryknin, der var blevet fyldt i hans private Saltbøsse. Takket være ualmindelig besindig Optræden fra den forgiftede, der indtog store Mængder Absorptionskul og forholdt sig aldeles roligt, blev han kun syg, men døde ikke, skønt man senere konstaterede, at han havde fortæret mere end normal dødelig Dosis. Gerningen maatte formodes at være gjort af en stedkendt Mand, og man havde en vis Mistanke mod en Person, som stod meget daarligt med den angrebne. Fuldmægtig Nissen tog derud og foretog Afhøringer af et Par af de vigtigste Vidner og den mistænkte; der bragtes ikke noget afgørende Bevis frem. Vi var ganske uden Mand-

skab, der kunde foretage de mange Afhøringer af den Mistænkte og Vidner, som var nødvendige, og maatte derfor lade Sagen falde.

Paa denne Tid naaede Vagtværnet sin højeste Styrke, men i Begyndelsen af Februar udsendtes der et Cirkulære fra Justitsministeriet, hvori det meddeltes, at Tyskerne havde forlangt at faa Navnene paa alle nye Folk, der blev optaget i Vagtværnene. Det var Resultatet af Forhandlinger, som havde paagaet længe, og under hvilke Tyskerne oprindelig havde stillet meget vidtgaaende Krav om Indsigt og Kontrol med Vagtværnets Arbejde og Personel. Resultatet blev naturligvis, at Tilgangen praktisk set ophørte, da ingen vilde have sit Navn noteret hos Tyskerne.

Samtidig paalagdes det efter tysk Forlangende Vagtværnet, at alle Vaaben, som de kom i Besiddelse af, omgaaende skulde afleveres til Arresthusene, hvorfra de vilde blive givet videre til Tyskerne. I København syntes dette Cirkulære ikke at have væsentlig Betydning. I de første Dage efter dets Udsendelse fik vi fra Vagtværnet adskillige Vaaben, som var frataget Røvere, og dem modtog vi, idet vi enedes om, at Cirkulæret endnu ikke var helt bekendt. Og derefter fortsatte Vagtværnet med Aflevering til os, og vi modtog vedblivende Pisto-lerne, idet vi fortolkede det saadan, at det ikke kunde omfatte Vaaben, der var Bevismidler i Straffesager — hvilket jo praktisk set gjaldt alle Skydevaaben, som Vagtværnet fik. I København blev Cirkulæret derfor i det Omfang, vi fra Statsadvokaturen kunde følge Tingene, uden Virkning, idet man ganske stille fortsatte med den hidtidige Praksis.

Kontorets Arbejde var stadigt voksende, som naturligt var, i Betragtning af, at der kun kunde udføres en Brøkdels af det Arbejde, som normalt skulde gøres. Dels maatte man, som før omtalt, lade det største Antal Sager ubehandlede, og dels kunde man i de Sager, som førtes, kun gøre det Arbejde, som var det mest nødtørftige. I Virkeligheden var det noget af et Problem, hvor man skulde sætte Grænsen for, hvad man vilde og kunde gøre. Ved denne Tid begyndte dette Forhold af og til at give Anledning til mindre Vanskeligheder, idet adskillige Mennesker nu havde vænnet sig saa meget til den Situation, at der intet Politi var, at de ikke mere forstod eller glemte Betydningen heraf. Naar de i nogle Maanedre havde set, at S-Tog og Sporvogne kørte normalt, og at Morgenmælken og Aviserne daglig kom, og at disse sidste berettede om Paagribelse af Tyve eller Røvere ganske som sædvanligt, tænkte mange maaske ikke nærmere over, at Forholdene var unormale. Dette kunde til Tider bevirke, at Publikum eller Myndigheder stillede Krav om, at vort Kontor med dets 10—15 Jurister — hvoraf Flertallet var ganske unge og uden større Erfaring — kunde udføre væsentligt det samme som Politiet. Det kunde føre til en Kritik af, at vi maatte afvise at tage os af Sager, som kun vilde koste et ringe Arbejde og maaske var relativt betydningsfulde eller af, at vi i den enkelte Sag ikke vilde skaffe en Oplysning, som kun kostede ringe Ulejlighed. Hertil maatte vi sige, at skulde vi tage os alle de smaa Ting paa, som hver for sig kostede en ringe Ulejlighed, maatte vi mangedoble vort Mandskab. Disse Spørgsmaal kunde af og til give Anledning til en Meningsforskel, men som Helhed maa det dog siges, at Publikum og Myndigheder viste den største Forstaaelse og ydede den Bistand, man kunde.

Ved denne Tid omtalte Bladene meget og paa fremtrædende Plads nogle nye Overtrædelser af veterinære Forskrifter, som var sket paa Houlbergs Fabrikker. Og man forlangte Forholdet undersøgt til Bunds, uden at nogen tænkte nærmere over, at en saadan Undersøgelse kunde være et meget stort Stykke Arbejde, der kunde tage lang Tid for mange Folk, og at vi derfor slet ikke kunde gøre det — vi, der kun kunde give Mordsager en overfladisk Behandling. Nu var Affæren ikke saa stor, som den gjordes til, saa man klarede sig med en Undersøgelse af Veterinærmyndighederne og en Afhøring i Retten af nogle Funktionærer. Men havde Sagen krævet en større Undersøgelse, havde der ikke været noget at gøre. Noget lignende gjaldt en større Prislovs-sag, som Prisdirektoratet paa denne Tid ønskede indledet mod Firmaet Hector. Her maatte man lade Prisdirektoratet foretage Afhøringen og skaffe Oplysninger frem, derefter lade et Revisionsfirma se paa Sagen, idet Statsadvokaturen kun kunde yde den nødvendige Bistand under de Retsmøder, hvor der skulde beslattes Anholdelse, Beslaglæggelse og Ransagning og høres Vidner.

Indenfor beskedne Rammer udvidedes Personalet stadig lidt, og vi fik i denne Tid yderligere et Par unge Fuldmægtige. Efterhaanden medgik der en Del Tid med Fuldmægtigenes Ekspeditioner ud i Byen. Der skulde mødes i Landsretten og ikke sjældent i Vestre Fængsel, og af og til maatte en Fuldmægtig tage ud for at skaffe en absolut nødvendig Oplysning i en Sag, eller som før omtalt, for at se nærmere paa en Mordsag. Under normale Forhold havde de kunnet cykle, men de fleste havde ikke Gummi hertil; og ved denne Tid kunde man ab-

solut ikke regne med at faa en Taxa, og Sporvognene var tit saa fulde, at man ikke kunde komme med dem. Da vi mente, at det vilde tage for lang Tid at skaffe fat i en Vogn og faa de nødvendige Køretilladelser i Orden, maatte vi nøjes med at anskaffe en Vognpark bestaaende af to Cykler, som blev lejet hos Politiets Cykelhandler, indstillet i middel Herrehøjde og forsynet med Laas med Nøgle. Disse Nøgler hang saa paa Kontoret, saa at Fuldmægtigene kunde tage og benytte Cyklerne efter Behov.

Ved Midten af Februar fik vi en Sag, hvor vi havde nærmere Samarbejde med Grupper af Modstandsbevægelsen. Det civile Luftværn anmeldte til os, at der var blevet stjaalet en Check paa 50.000 Kr., og man havde en bestemt Person mistænkt. Det aftaltes først, at Luftværnet selv skulde foretage Anholdelsen af den Sigtede, men samme Eftermiddag bortførtes Kaptajn Schrøder i Luftværnet af Revolvermænd, da han vilde stige ind i sin Bil. Og da man ikke vidste, om Bortførelsen havde noget med Tyveriet at gøre, besluttede man i Stedet at tage en Retskendelse og lade Vagtværnet foretage Anholdelsen. (Senere viste det sig, at Bortførelsen ikke havde noget med Tyveriet at gøre).

Fuldmægtig Erik Jensen, der behandlede Sagen for mig, fik den Sigtede til at tilstaa, og han angav samtidig, at han var i Kompagniskab med en Person, som vi vil kalde B, som skulde have Raadighed over store Mængder Vaaben. Han antoges saaledes at have Vaaben i sin Lejlighed, som var forsynet med Jerndør. Efter den Besked ventede vi med Ransagning i hans Lejlighed, da en saadan vilde være for risikabel med de Magtmidler, vi havde, og vi desuden ikke ønskede at finde Vaaben. Samtidig fik vi oplyst, at B. var i Jylland og ventedes til

Aarhus. Vagtværnet blev alarmeret, og det lykkedes at arrestere ham. Han skulde saa sendes til København, men mens Storebæltsfærgen lagde til i Korsør, rømte han igennem et Koøje og forsvandt. I Mellemtiden havde en Modstandsgruppe, som han tilhørte, sat sig i Forbindelse med os. Vi havde nogle Forhandlinger med Gruppen og Afsnitsledelsen. Efter det oplyste var B en haard Negl, en dristig og beslutsom Mand, der havde udført fremragende Arbejde i Modstandsbevægelsens Tjeneste og havde været med til adskillige vanskelige Aktioner. Nu havde han altsaa desværre lavet dette Tyveri paa egen Haand. Fra Gruppens Side var man meget interesseret i at faa fat paa ham, da man frygtede for, at han enten kunde blive taget af Tyskerne eller i sin nuværende Situation selv kunde gaa til dem og udlevere de andre. Vi fik at vide, hvor han havde Bankbox og lod den bore op; herved fandt vi en væsentlig Del af de stjaalne Penge. Der blev derefter sat Vagt ved Boxen, og man fangede en Person, der var tidligere straffet, som B havde sendt derhen, men ikke ham selv. Samtidig ledte Gruppen efter ham. Hans Muligheder for at komme til Sverige, havde Gruppen sørget for at bremse. Vi holdtes gennem underhaands Meddelser à jour med Sagens Gang. Paa et vist Tidspunkt fik man at vide, at han havde aftalt et Møde med en anden Person til bestemt Tid. Men vi turde ikke prøve at lade Vagtværnet eller Gruppen selv tage ham ved den Lejlighed. Thi han var bevæbnet og havde udtalt, at han i givet Fald vilde skyde, og man maatte antage, at han vilde gøre det. Og Mødet var paa et meget befærdet Sted i Byen, hvorfor et eventuelt Skyderi vilde være for farligt og vække for meget Opsigt. Imidlertid fik Gruppen Forbindelse med ham og gav ham frit Lejde til en Sammenkomst, hvor

han kunde faa Lejlighed til at forsvare sig. Fuldmægtig Jensen blev spurgt, om han ønskede at være med, men vi sagde nej, da vi mente, at det vilde være for risikabelt, hvis B senere kom i Forbindelse med Tyskerne. Paa Mødet gjorde han gældende, at han havde villet bruge Pengene til et Fond, der skulde anvendes til Bestikkelse paa Shellhuset for at faa Fanger ud, men han kunde ikke paavise, at der laa noget reelt bag ved. Gruppen afviste derfor hans Forklaringer og opfordrede ham til at melde sig som Arrestant hos os. Men han kom ikke. Derefter blev han paany ivrigt eftersøgt af Gruppen i Forbindelse med Vagtværnets Station 4, der var stærkt illegal. Til sidst fik man — vistnok gennem en Telefonaflytning — at vide, at han skulde komme i en bestemt Lejlighed. Der blev stillet et Par Vagtværnsfolk op dækket af et Par Frihedskæmpere med Maskinpistoler, og saa blev han anholdt. Efter Anholdelsen tilstod han og fortalte alt om sin illegale Virksomhed — derunder ogsaa Dæknavnene og rigtige Navne paa sine Kammerater, saa det var heldigt, at han ikke var faldet i Hænderne paa Tyskerne. Senere meldte en af hans Medskyldige sig frivilligt til os. Det viste sig, at B i Forbindelse med en anden ogsaa i Efteraaret havde røvet for 30.000 Kr. Pelsværk — efter sin Paastand fordi Indehaveren havde udtalt sig tyskvenligt. Og senere havde han medvirket til et Indbrud, hvor der blev stjaalet Checks og Kontanter for henved 30.000 Kr.

Sagen blev behandlet som Tilstaaelsessag, og han fik en streng Fængselsstraf, som han efter Kapitulationen har forlangt prøvet paany, idet han vil søge at godtgøre, at de Penge, han har tilegnet sig, virkelig skulde have været anvendt, som han angav.

Vor Forbindelse med Modstandsbevægelsen havde været en Kvinde, som gjorde Ordonnanstjenste. Hun kaldte sig Fru Krogh, og hendes virkelige Navn var Fru Stockholm Borresen. Ca. en Maaned senere blev hun en Morgenstund skudt paa Sct. Annæ Plads. Det hed sig straks, at hun var blevet skudt som Stikker, men det dementeredes senere. Her paa Kontoret forhandlede vi med hende flere Gange og stolede fuldtud paa hende. Efter Kapitulationen er der i Bladene fremkommet Meddelelser fra Frihedsbevægelsen om, at hun i 2 Aar havde deltaget i Modstandsbevægelsens Arbejde, og at der ikke er Grundlag for Rygter om, at hun skulde have gaaet Fjendens Ærinde.

I denne Sag havde vi altsaa Samarbejde med illegale Grupper, men i andre Tilfælde maatte vi afvise noget saadant. En Dag havde jeg saaledes Besøg af en Modstandsgruppe, som blev introduceret af en Sagfører, vi kendte. De meddelte, at en Mand en Dag havde faaet et Pengeafpresningsbrev, der iøvrigt i sin Formulering mindede noget om Apache-Brevene. Han havde søgt Bistand hos Gruppen, der havde stillet Poster op ved den Kiosk, hvor Pengene var forlangt afleveret. Og man havde saa fanget nogle Mænd, som man i Øjeblikket havde siddende gemt ude i Byen. De havde tilstaaet Pengeafpresningen og havde erkendt, at de var fhv. Hipofolk. Man spurgte mig om, hvorvidt jeg var villig til at overtage dem og forfølge Sagen imod dem. Det syntes jeg imidlertid ikke, at vi kunde gøre. For det første var der den Mulighed, at de ikke blot var fhv. Hipofolk, men stadig var det, i hvilket Fald jeg ikke kunde behandle Sagen, men maatte aflevere dem til Tyskerne (at holde dem skjult i Fængslet var haabløst). Men selvom de efter de af Tyskerne hævdede Regler var un-

dergivet dansk Jurisdiktion, kunde vi ikke behandle Sagen imod dem. Thi Beviset imod dem maatte, hvis de nægtede — og hvorfor skulde de ikke tage Chancen og nægte, saa snart de var afleveret til os — føres ved Vidneafhøring af de Frihedskæmpere, der havde fanget dem. Og vi kunde ikke godt lade dem afgive Forklaring til Retsbogen under deres rigtige Navne. Og vilde en Domstol acceptere en Forklaring afgivet under Dæknavn, naar det var usikkert, om man senere til enhver Tid kunde efterspore Vidnernes virkelige Identitet? Hertil kom, at hvis Fangerne fra Fængslet skulde faa Forbindelse til Tyskerne og meddele, at de var taget af bevæbnede Folk og afleveret til os, vilde Embedet let blive kompromitteret. Og som ofte tidligere omtalt turde vi kun i Nødsfald tage en Risiko for en Aktion mod Anklagemyndigheden, som var det eneste Bolværk mellem ordnede Tilstande og de rent kaotiske. I Forhold til denne Risiko var Nyttens ved at faa dømt en Bande Pengeafpressere ikke stor. — Disse Overvejelser forklarede jeg Gruppen og sagde, at de selv maatte klare Sagen. Det gjorde de ogsaa — saavidt jeg ved, ved at sende Fyrene til Sverige.

KAPITEL VI

Fra Marts til 4. Maj 1945

Da Politiet blev taget, mistede Samfundet saa at sige sine Øjne og Øren. Ingen kunde nøjagtig vide, hvad der foregik, og navnlig ikke hvor stor Kriminaliteten var. Af de foregaaende Kapitler vil det dog vel have fremgaaet, at den, der kunde føle det syge Samfund paa Puls, ikke havde kunnet undgaa at mærke, at Feberkurven var stadigt stigende, selvom det daglige Liv stort set gik sin vante Gang. Det skyldtes naturligvis i vid Udstrækning den stadig tiltagende Spænding, der var en Følge af Udviklingen paa Fronterne, men ogsaa den tiltagende Opløsning, som kom med det stadige Savn af en kraftig Retshaandhævelse. I Besættelsens to sidste Maaneder gjorde dette Forhold sig som venteligt gældende i ganske særlig Grad. Nogle ganske enkelte Tal vil vise det.

Jeg har tidligere omtalt, at vi i de foregaaende Maaneder modtog ca. 3000 kriminelle Anmeldelser maanedlig. I Marts var Antallet 3600 og i April steg det til 5000. Antallet af dræbte var i de første Maaneder ca. 1 om Dagen for i Februars sidste Halvdel at stige til næsten 2 gennemsnitlig. I den første Uge af Marts var der igen kun 7 døde, altsaa 1 daglig, men i den anden Uge 14 og i den tredje 17. Derefter har jeg en samlet Opgørelse for

Tiden 23. Marts til 9. April d. v. s. for 18 Dage: der er 40 dræbte, altsaa stadig godt 2 om Dagen. Men saa følger 37 døde i de 10 Dage fra 10. til 19. April og 45 i Dagene 20. til 30. April, altsaa 4—4½ om Dagen.

Mærkeligt nok viser Røverierne ikke en tilsvarende Stigning, men tværtimod Nedgang efter Kulminationen i Februars sidste Halvdel, hvor der var ialt over 170, hvoraf dog ca. 60 politiske Aktioner. I hele Marts anmeldtes 151 Røverier, heraf ca. 50 politiske, og i April 99, hvoraf ca. 40 politiske. Blandt de større Røverier var der navnlig en Del fra Tobaksfabrikker, hvor Byttet havde været store Partier Cigaretter m. v. Det er vanskeligt at udtale sig om Grundene til denne Nedgang i Røveriernes Antal. Det er muligt, at Aarsagen maa søges i den voksende politiske Spænding. Store politiske Begivenheder medfører ofte en midlertidig Nedgang i Kriminaliteten. Der var saaledes et væsentligt Fald i Forbrydelsernes Antal i Tiden efter den 9. April 1940. Men hvis den stærke politiske Spænding virkelig har været Grunden, skulde man vel have ventet, at ogsaa de andre Forbrydelser havde vist Nedgang, og her var Anmeldelsernes Antal tværtimod stærkt stigende. Man kan tænke sig den Mulighed, at det efterhaanden var lykkedes Vagtværnet at fange saa mange Røvere, at Nedgangen ligefrem havde sin Aarsag heri, men det synes mindre troligt. En Del Røverier er sikkert blevet begaaet af Folk i tysk Tjeneste, og disse er maaske enten blevet likvideret eller har haft andet at gøre. Men muligt er det ogsaa, at Folk har vænnet sig saa meget til Tilstandene, at man affandt sig med dem og ikke anmeldte Røverier i samme Omfang som tidligere. Selv er jeg mest tilbøjelig til at tro, at Forholdet er det, at der i en rolig By som København med velordnede Forhold vil finde en kraftig Stig-

ning Sted i de grove Forbrydelsers Antal, naar der sker en saa afgørende Begivenhed som Politiets Afskaffelse, idet en Mængde daarlige Elementer udnytter den derved skabte Chance. Denne Stigning bliver i sig selv Aarsag til en yderligere kraftig Stigning, idet endnu et Antal svage Sjæle bliver lokket med ved at se, at det lader sig gøre at udføre Røveri. Men naar nogen Tid er gaaet, og de nye Forhold bliver Vane, falder den Del af Forbrydelserne bort, som skyldes Mode og direkte har sit Udspring i Bevidstheden om Afskaffelsen af Politiet. Jeg er derfor tilbøjelig til at tro, at Røverierne, hvis Situationen havde fortsat i endnu nogen Tid, havde holdt sig omtrent paa det i Forhold til normale Tider voldsomt høje Niveau, som de var i Maanederne Marts—April, men altsaa dog i et Plan, som var lavere end ved Kulminationen nogle Maaneder efter Aktionen mod Politiet.

Blandt de anmeldte Røверier var nogle særdeles grove Tilfælde, hvor flere Mand i Forening med Pistoler havde tvunget Ofret til at følge med til en Bank og der hæve et større Beløb, som de derefter tilegnede sig. Vi modtog saaledes en Anmeldelse om, at en Forretningsmand en Morgen i Marts paa sin Bopæl fik Besøg af to Revolvermænd, som vilde have, at han skulde udfærdige en Check til dem paa 15.000 Kr. Da han sagde, at han ikke havde nogen Checkkonto, blev han tvunget til at cykle ind til sit Kontor med de to Røvere, hvor de saa efter, at det var rigtigt. De fratog ham derefter det kontante Beløb, han havde paa sig, men den Røver, der tog det, maa have været nervøs, for han stak det ved Siden af sin Lomme, saa at Pengene faldt paa Gulvet, hvor de siden blev fundet. Røverne gik saa og sagde, at de vilde komme efter Checken Kl. 14. Ved denne Tid mødte to

andre Personer op og spurgte efter Checken, men traf ikke den bestjaalne hjemme. Derefter anbragtes en Vagtværnskommando i Kontoret. Fem Dage senere blev Forretningsmanden antastet af to Mand med Pistoler, da han forlod sit Kontor, og tvunget til at gaa med over paa en Restaurant, hvor de sigtede ham for Stikkervirksomhed og forlangte en Check. Da Manden oplyste, at en anden maatte skrive med under paa hans Firmas Checks, for at disse var gyldige, blev han tvunget ind i en Taxa, hvorefter man kørte ud til den anden Mand, og begge maatte underskrive to Checks. Næste Dag indfandt Røverne sig igen og afhentede Forretningsmanden, der maatte køre til Banken og medvirke ved Hævningen af Checkene.

Men ved disse Sager kunde vi lige saa lidt gøre noget som ved de fleste Røverier. I et enkelt Tilfælde, hvor det kunde se ud, som om en illegal Gruppe imod Frihedsraadets Parole havde søgt at finansiere sit Arbejde ved et større Pengerøveri, overgav vi Sagen til Modstandsbevægelsens Politigrupper, som arbejdede med nogle Sager af denne Art. I denne Forbindelse kan fortælles, at Vagtværnet havde fanget en enkelt Mand, som havde deltaget i et Røveriforsøg mod en Bankfilial i de ydre Bydistrikter. Han paaberaabte sig, at han havde handlet efter Ordre fra sin Gruppe, og Kriminalassistent H. C. Andersen, som kom for at spørge til Sagen, hældede til den Mening, at det var rigtigt, og tilbød at undersøge Sagen, idet man som før nævnt var interesseret i at skride ind overfor enhver Aktion af denne Art. Den anholdte blev bragt til psykiatrisk Undersøgelse hos Overlæge Max Schmidt, og hos ham afhørt af Politiet, som derefter gik i Gang med at efterspore Sagen i Mar-ken. Det viste sig da, at det virkelig var rigtigt, at han

havde handlet efter Anvisning af en Leder, som havde overskredet sine Beføjelser. Det var herefter ikke tiltalende at lade ham dømme som almindelig Røver, idet han maatte have en vis Pligt til at adlyde de Befalinger, han fik, og han ikke selv kunde vide, om hans Førere eventuelt havde truffet de fornødne Aftaler med Banken om Arrangement af Kuppet. Sagen havde ikke vakt nogen Opsigt, og vi mente derfor at kunne løslade ham uden nogen væsentlig Risiko, og Politiet gik saa videre med Sagen for at finde den egentlige ansvarlige, for at han kunde blive draget til Ansvar. Efter Kapitulationen er Sagen nu ved at blive helt opklaret.

Vi blev ogsaa i et vist Omfang holdt à jour med, hvilke Sager, Politiet paa denne Maade tog sig af, saa at vi ikke behøvede at beskæftige os med dem og eventuelt kunde give Oplysninger videre. Antallet af disse Sager var ret begrænset. Som Eksempel kan jeg nævne, hvad der ogsaa efter Kapitulationen er blevet bekendt gennem Omtale i Dagspressen, et Røveri af 200.000 Kr. fra Burmeister & Wain, som var blevet begaaet nogen Tid før det her omhandlede Tidspunkt, af nogle Personer tilhørende Modstandsbevægelsen. Sagen blev forfulgt ved dennes Foranstaltning.

Iøvrigt kan af de Sager, som vi overgav til Politiet, nævnes et Mord, som vi selv havde begyndt at undersøge. Det var en Handlende, der var blevet bortført af pistolbevæbnede Mænd og kørt ud i Utterslev Mose og skudt. Drabsmændene havde samtidig medtaget en hel Del Penge og hans Sparekassebog, som de havde forsøgt at hæve, men det var ikke lykkedes. Sagen kunde altsaa se ud som et Rovmord, og vi foretog nogle Afhøringer. Af de Oplysninger, som man fik, syntes det imidlertid at fremgaa, at han var Stikker for Tyskerne, men

man kunde ikke finde sikkert Holdepunkt for, om han var dræbt af Frihedsfolk eller Hipo'er, idet noget kunde tyde paa begge Dele. I begge Tilfælde var Sagen for farlig for os til at gaa videre med. Paa den anden Side burde Spørgsmaalet helst undersøges, Thi hvis det første var Tilfældet — altsaa at det var en Stikkerlikvidation, foretaget af Frihedsfolk — var det uheldigt, at man havde taget hans Sparekassebøger, selvom det var Stikkerpenge, der stod paa dem. Thi selv om Stikkerpenge senere burde hjemfalde til Staten, vilde Tilstandene blive for kaotiske, hvis man kom ind paa at tage Stikkernes Penge samtidig med Likvidationen. Saa vilde man ikke mere have ydre Holdepunkter for at skelne mellem Modstandsbevægelsens Aktioner og almindelige Rovmord eller Hipoernes Drab. Vi overgav derfor Sagen til Kriminalassistent H. C. Andersen, der var enig i vore Synspunkter, til nærmere Undersøgelse ved de underjordiske Politigrupper.

Ved en anden Lejlighed fik vi Besøg af to Personer, som angav at komme fra sjællandske Efterretningstjeneste. De forklarede, at tre Arrestanter, som jeg havde siddende fængslet for Røveri, havde været med i en Gruppe. Man havde faaet Mistanke om, at de ikke var hæderlige, og havde faaet Mistanken bekræftet. De var derfor blevet ekskluderet af Modstandsbevægelsen, og det var med Rette, at de sad fængslet. Men den ene af dem vidste, hvor Gruppens Vaabenbeholdning opbevaredes, og det maatte man nødvendigvis have Oplysning om. De vilde derfor gerne have en Samtale med ham. Det var en Fejl, at de ikke havde nogen Introduktion og kun henviste til, at den ene af dem var Reservepolitibetjent og nævnede Navnet paa en Overbetjent, de kendte. For selve det at spørge dem nærmere ud for at

konstatere deres »Ægthed«, vilde i sig selv være kompromitterende, hvis de var Stikkere. Hvis de var kommet i Efteraaret, vilde jeg blankt have afvist dem, ogsaa fordi det kunde være usikkert, om Fangen vilde holde tæt om sin Samtale med dem; men det var i sidste Halvdel af April, og Krigen syntes at staa nær sin Afslutning. Jeg tilkaldte derfor en af mine Fuldmægtige, der havde nærmere Kendskab til Personforhold inden for Politiet, og han spurgte dem ud. Da vi derigennem mente at konstatere, at den ene virkelig var Betjent, tog vi Risikoen og fik Fangen ind, saa at de to Mænd kunde tale med ham. De havde derefter 2 Samtaler med ham — efter deres Udsagn med tilfredsstillende Resultat.

Iøvrigt havde vi stadig den Vanskelighed i en Række Sager, at Forbryderne søgte at dække sig ved at give deres Handlinger et politisk Skær. Et særligt grelt Eksempel forekom, da vi skulde have en Nævningesag for i Tinget i April Maaned. Sagen var mod en Røver, der havde lokket sit Offer til at komme til Stede med en Del Penge paa sig under Foregivende af, at han kunde købe Sortbørsvarer. Men i Stedet blev han overfaldet og frataget Pengene. Et Par Dage, før Sagen skulde for i Nævningetinget, kom Kronvidnet og meddelte, at han havde haft Besøg af et Par Revolvermænd, der havde truet ham til ikke at give Vidneforklaring i Nævningetinget, da den Tiltalte var en af Landets bedste illegale Mænd. Vi tog en Forklaring herom af Vidnet til Retsbogen i Byretten, som var beskyttet, men vi turde ikke føre ham i Nævningeretten og maatte udsætte Nævningesagen, da vi var ganske uden Midler til at afværge et Overfald paa Nævningeretten af mere eller mindre ægte illegale Grupper. Sagen blev derefter overgivet til Kri-

minalassistent H. C. Andersen for, at Politiet kunde se at finde ud af, om den havde nogen Forbindelse med Modstandsbevægelsen. Efter et Par Ugers Forløb fik vi Besked, at det næppe var Tilfældet, men Sagen maatte alligevel udsættes, til man havde faaet tilendebragt Foranstaltninger, som man var igang med for at sikre Landsretten effektivt mod Overfald.

I Begyndelsen af Marts blev de sidste af de paa Politigaarden internerede danske Kriminalpolitimænd ført til Frøslev. Halvdelen af dem var allerede blevet sendt af Sted i December, da man paa tysk Side opdagede, at de ikke vilde og kunde udrette noget, og nu kom altsaa Turen til anden Halvdel. Lige inden deres Afrejse lykkedes det dem at bringe et Billedkartotek over det københavnske Opdagelsespolitets Personale ned til vort Kontor. Det skulde nødigt falde i Tyskernes Hænder, da det vilde være risikabelt for Politiet under Jagten paa Betjentene. Vi turde ikke gemme det paa Kontoret af Hensyn til en eventuel Razzia, og jeg fik det derefter anbragt paa et stille Sted ude i Byen. Derefter var vi oppe og tage Afsked med Kriminalassistent Ove Knudsen inden Afrejsen. Han havde haft en meget vanskelig Stilling som Leder af de internerede Politifolk, en Stilling, som han efter vort Skøn havde klaret med stor Dygtighed; og han havde ved flere Lejligheder været os til Nytte.

De internerede Politifolk havde gjort væsentlig Gavn ved at holde Hævd over en hel Del af Politigaardens uerstattelige Ting, idet de med Støtte af de tyske Kriminalpolitifolk havde kunnet afværge, at der bragtes Uorden i Kartotekerne, og at Apparatsamlinger o. l. øde-

lagdes. Faren for, at Hipoer o. l. skulde anrette ubodelig Skade, var nu væsentlig større. I første Omgang var der Fare for Opdagelsespolitiets Bibliotek, som indeholdt en Række sjældne Bøger og Værker, thi Hipoerne skulde have Vagtstue i de Lokaler, hvor det fandtes. Jeg rettede derfor Henvendelse til Chefen for det tyske Kriminalpoliti, Dr. Maly, og fik Lov til at flytte Biblioteket ned til mig. Samtidig fik vi udleveret endnu et Par Dusin Skrivemaskiner fra Politigaardens Beholdning. Efter Aftale med Justitsministeriet berørte jeg ogsaa et Spørgsmaal, som tidligere havde været paa Tale, nemlig om man kunde faa fjernet Kartoteket med Fingeraftryk, som var Resultatet af 40 Aars Arbejde, eller om man eventuelt kunde faa det fotograferet. Thi det skulde ikke gerne gaa til Grunde ved et Luftangreb eller ved Brand. Tyskene vilde imidlertid ikke udlevere det, og Behandlingen af Spørgsmaalet om Fotografering trak ud, da der krævedes forskellige tekniske Undersøgelser. Og iøvrigt er det mit Indtryk, at de tyske Kriminalpolitifolk paa det Tidspunkt var saa sløvede, at de ikke kunde tage sig sammen til at interessere sig for Sagen. De forsikrede, at de nok skulde staa inde for, at Hipoerne ikke bragte Tingene i Uorden, og det tror jeg, at de holdt, for de var selv Folk af Faget. Efterhaanden som Tiden gik, interesserede vi os mindre for Spørgsmaalet, da vi efterhaanden regnede med, at Krigen vilde slutte før Fotograferingen kunde tilendebringes. Hertil kom efter Bombardementet af Shellhuset, at man ikke kunde vente, at man kunde formaa noget Fotograf-Firmas Personale til at arbejde daglig med Fotografering paa Politigaarden, som kunde ventes at være næste Maal for et Bombardement. Saa vi opgav helt Spørgsmaalet efter et Par enkelte Samtaler.

Derimod rettede de tyske Kriminalpolitifolk selv Henvendelse til os i de sidste Dage af April for at faa os til at fjerne en Del af teknisk Afdelings Apparater. De forklarede os, at de danske Politifolk inden Afrejsen til Frøslev, efter Aftale med dem, havde gemt disse kostbare Apparater paa Politigaarden paa et Sted, som det tyske Kriminalpoliti ikke kendte — for at ikke Hipoerne skulde stjæle eller sælge Tingene. Men Tyskerne mente nu at have konstateret, at Hipoerne havde fundet noget af det og taget det. Vi fik fat paa Kriminalassistent Ove Knudsen, som paa det Tidspunkt var blevet løsladt helt, og fik at vide, hvor Tingene var. De blev saa pakket ind og kørt hen til os.

Da de sidste danske Politifolk forlod Politigaarden, opstod der et lille Spørgsmaal, som de tyske Kriminalpolitifolk, Dr. Maly og Kriminalrat d'Heill, berørte overfor mig under Forhandlingerne om Opdagelsespolitiets Bibliotek, nemlig om vi fortsat vilde behandle Sager med Forbrydere, som Tyskerne havde fanget. Det tyske Kriminalpoliti behandlede borgerlige Forbrydelser begaaet mod tyske Interesser (Tyveri fra Soldater etc.) og Forbrydelser begaaet af Folk i tysk Tjeneste (Hipoer etc.), men de vilde ikke straffe Danske, som de tog, og som f. Eks. alene havde begaaet Røveri over for andre Danske. De maatte enten deportere dem til Tyskland, nemlig hvis de mente, at de var Vaneforbrydere, som igen vilde forse sig, eller slippe dem løs, hvis vi ikke vilde tage dem. Mit Indtryk af den Maade, Udtalelserne kom paa, var nu, at dette sidste vistnok ikke var Alvor; thi d'Heill, som rejste Spørgsmaalet under Samtalen, nævnte kun Deportation, men Dr. Maly kom med et Blik til den anden med Tilføjelsen om Muligheden for Løsladelse. Jeg svarede, at jeg ikke selv kunde afgøre Spørgsmaalet,

men at jeg gik ud fra, at vi i Konsekvens af det Standpunkt, vi hidtil havde taget, vilde behandle Sagerne. De henstillede, at jeg skulde fremsætte et Forslag herom, men jeg forklarede, at der ikke fra dansk Side kunde tages Initiativ til noget, der lignede Forhandlinger, men hvis de sendte os Fangerne som hidtil, vilde de danske Myndigheder antagelig uden at være bundet til noget, tage sig af dem. Dette Standpunkt forstod de, og vi fik et Par Sager af denne Art, som blev behandlet efter Forelæggelse for Rigsadvokaten.

I Begyndelsen af Marts blev Fuldmægtig Reventlow arresteret af Tyskerne. Han var blevet ansat hos os temmelig hurtigt efter den 19. September. Vi havde ikke kunnet undgaa at bemærke, at han deltog i noget illegalt Arbejde og havde Forbindelse med Modstandskredse. Han sørgede bl. a. for, at vi fik tilsendt »Information«, som det i det daglige Arbejde var ganske nødvendigt at have Kendskab til. I mange Sager var det ønskeligt, at vi i videst muligt Omfang vidste, f. Eks. om et Drab eller lignende maatte antages at være af politisk Art. Tyskerne havde et Par Dage før Fuldmægtig Reventlows Arrestation søgt ham paa hans Bopæl, men han syntes ikke at være synderlig bekymret og kom i de følgende Dage paa Kontoret omend til uregelmæssige Tider og ad Omveje. Men han blev saa anholdt ude i Byen. I Begyndelsen var vi ikke særlig ængstede, men efter en halv Snes Dages Forløb bragte vi gennem det tyske Kriminalpoliti, med hvilket vi holdt Forhandlingerne om Fotograferingen af Fingeraftrykkene i Gang for af og til at kunne spørge til Fuldmægtig Reventlows Sag, i Erfaring, at han var sigtet for Transport af Vaaben, Meddelelser og Personer. Det lød noget forurolig-

gende, og vi bad om nærmere Besked. Den 21. Marts skulde Fuldmægtig Jacobsen og jeg om Eftermiddagen have været til Møde herom paa Shellhuset, men om Formiddagen blev det bombarderet. Derefter mente vi ikke at kunne røre paa os over for Tyskerne i de første Par Uger, idet Forholdene hos dem var temmelig forvirrede efter Shellhusets Brand. Vi hørte derfor ikke noget, før vi den 6. April om Morgenens erfarede, at han den 4. var blevet dømt til Døden, og at Udenrigsministeriet havde søgt Benaadning. Jeg søgte straks Forbindelse med de tyske Kriminalpolitifolk for at se, om der kunde udrettes noget gennem dem, men der var intet at gøre. Da jeg om Eftermiddagen kom tilbage til mit Kontor, fik jeg at vide, at Eksekutionen allerede havde fundet Sted i de tidlige Morgentimer.

Fuldmægtig Reventlows Død gjorde et dybt Indtryk paa Kontoret. Hans Beskedenhed og noble Fremtræden i Forbindelse med hans Humor og Menneskelighed havde gjort ham almindelig afholdt; og hans saglige Dygtighed og betydelige Arbejdskraft blev respekteret af hans Kolleger. Han efterlod derfor et Savn i den lille Kreds, som fra forskellige Steder og Virksomheder havde fundet sammen i Statsadvokaturen i disse Maaneder.

Arbejdsvilkaarene for Vagtværnet blev i denne Besættelsens sidste Tid stadig vanskeligere, idet de tyske Myndigheder og deres Haandlangere respekterede det mindre og mindre. Jeg har ovenfor ved Omtalen af Drabet paa en Vagtværnsmand, som var begaaet af et tidligere Medlem af Sommers Vagtkorps, nævnet, at Hipoerne prøvede at blande sig i Sagen. Men jeg kan i Forbindelse med et Par andre — ganske dagligdags Episoder fra Vagtværnets Liv fortælle, hvordan Henvendelsen

skete til den paagældende Vagtmester. Han blev ringet op fra Politigaarden af en Mand ved Navn Birk, som var ansat i Hipo. Den paagældende befalede Vagtmesteren at indfinde sig paa Politigaarden for at aflægge Beretning om Sagen. Vagtmesteren lovede at ringe ham op og telefonerede derefter til Fuldmægtig Jacobsen, der forbød ham at afgive nogen Meddelelse til Hipo om Sagen, men bad ham henvise den paagældende til at gaa frem ad sædvanlig diplomatisk Vej, altsaa gennem Udenrigsministeriet. Da Vagtmesteren havde givet denne Meddelelse videre, blev han desuagtet beodret til at indfinde sig paa Politigaarden, og da han nægtede dette, blev han afhentet med Magt i en af Hipo's Udrykningsvogne, og idet han blev truet af flere Hipofolk med Maskinpistoler. Han blev bragt til Politigaarden, hvor han over for Hr. Birk protesterede mod den Behandling, han var Genstand for, og paany henviste til sin Instruks. Han blev imidlertid tvunget til at afgive Forklaring, idet man affejede hans Indvendinger med en Bemærkning om, at der ikke var Tale om, at man kunde vente paa Udenrigsministeriets Afgørelse af Sagen. Som Begrundelse blev det anført, at Hipo interesserede sig for Sagen, fordi den fængslede var fhv. SS-Mand og hans Sønner Medlemmer af Sommerkorpset. Han blev spurgt, om han var sikker paa, at den fængslede var Morderen, hvilket han bekræftede. Hr. Birk bemærkede derefter: »Saa interesserer jeg mig slet ikke mere for Sagen, men hvis De vil, kan De blot udlevere Manden til os, saa skyder vi ham.« Vagtmesteren modsatte sig dette og fik derefter Lov til at gaa.

En anden Dag havde nogle Vagtfolk anholdt to revolverbevæbnede Røvere, vistnok paa Vesterbro. Under Anholdelsen blev Røverne ret alvorligt læderet ved Knip-

pelslag, da de truede Vagtfolkene med Pistol. Under senere Afhøring paa Stationen tilstod Røverne. Men under denne Afhøring af de paagældende kom der en Del Hipofolk til Stede paa Stationen og anmodede om at faa Røverne udleveret. Vagtfolkene protesterede, men Hipoerne truede med Maskinpistol og kørte bort med Røverne. Nogen Tid efter blev Vagtmesteren ringet op fra Politigaarden og skældt meget ubehersket ud af en Hipomand, som paastod, dels at Vagtfolkene havde pryglet Røverne, saa de var mere døde end levende — »vi prygler dem selv,« sagde han, »men det er ingenting mod, hvad De har lavet.« Endvidere paastod han, at man havde paaduttet Røverne, at de var Hipofolk eller havde Forbindelse med Hipo for at have Paaskud til at prygle dem endnu mere, og man forlangte en Undersøgelse af Sagen. Vagtmesteren blev derefter afhentet med Magt og maatte paa Politigaarden afgive Forklaring om Sagen, og det blev betydet ham, at man krævede en alvorlig Afstraffelse af de paagældende Vagtværnsfolk, i modsat Fald skulde man nok selv tage Sagen i sin egen Haand. De Røvere, som Hipo havde taget fra Vagtværnet, blev ikke tilbageleveret.

Ved en tredje Lejlighed var der blevet sendt en Patrulje paa 3 Mand ud i Vesterbrokvarteret for at anholde nogle Sortbørshandlere. Da Patruljen kom til Stedet, var de paagældende forsvundet, men der stod en Del Subjekter paa Gaden, som gav ondt af sig over for Vagtværnet og benyttede forskellige Skældsord overfor dem. En af disse var særlig aggressiv og opfordrede de andre til at overfalde Vagtfolkene. Som Følge heraf paagreb disse den paagældende Mand og satte ham ind i Vagtværnets Bil for at køre ham til Stationen. I det samme kom der en Udrykningsvogn med Hipofolk, der spurgte,

hvad der var paa Færde. Vagtværnsfolkene satte dem ind i Situationen, og de fik derefter Lov til at køre, men i samme Øjeblik raabte den anholdte til en af Hipofolkene, som han var Dus med, om at hjælpe ham ud. Herefter blev han taget ud af Bilen og ført over i Hipobilen, ligesom to af Vagtværnsfolkene blev paagrebet og med Magt sat ind i denne Bil. Den tredie undkom. De blev ført til Politigaarden, hvor de uden nogen Undersøgelse af Sagen blev skældt ud paa det groveste af flere Hipofolk, som pryglede dem. Bl. a. fik den ene af dem to Tænder slaaet ud af Munden. Der blev derefter fra Hiporinget til Vagtmesteren og stillet Krav om øjeblikkelig Udlevering af den tredie Byvagt, som havde deltaget. Man nægtede dette og satte sig i Forbindelse med det tyske Politi, og det blev sagt telefonisk fra Dr. Hoffmann hos Dr. Best, at den tredie Vagtmand naturligvis ikke skulde give Møde paa Politigaarden. Vagtmesteren overbragte denne Besked til Hipofolkene, som desuagtet kort efter stillede paa Station 9, hvor de under Trusel med Maskinpistoler forlangte og fik den paagældende Byvagt udleveret. Han blev derefter ført til Politigaarden, hvor han blev afhørt sammen med de andre, hvorefter de alle fik Lov at gaa. Den af Vagtværnet anholdte Person fik de ikke udleveret.

En Dag i sidste Halvdel af Marts kom Fuldmægtig Jensen og meddelte mig, at nu havde vi vistnok faaet anholdt en Frihedskæmper. Det viste sig, at der var rigtigt nok. Der var ifølge de Oplysninger, vi fik, sket følgende: Fire Frihedskæmpere var blevet sendt ud for at likvidere en Stikker og havde rigtigt antruffet ham paa en temmelig befærdet Gade. Den ene af dem — en ung Mand paa 19 Aar — havde holdt ham op med

Pistol, mens de tre andre holdt sig i Nærheden for at være til Assistance. Frihedskæmperen havde affordret Stikkeren hans Tegnebog og Papirer for at konstatere, om han havde tyske Papirer. Da dette ikke var Tilfældet, vilde han ikke skyde, men saa nærmere paa Papirerne. Hermed gik nogen Tid, og forbipasserende blev opmærksomme og tilkaldte Vagtværnet, da de troede, at der foregik et Røveri. Vagtfolkene kom til Stede, og Frihedskæmperne tog Flugten, men Vagtfolkene fangede den unge Mand, som havde foretaget Visitationen, og bragte baade ham og Stikkeren paa Stationen, hvor der blev optaget en kort Rapport; den unge Mand erkendte sig skyldig i Forsøg paa Røveri, og Stikkeren var klog nok til i sin Forklaring ogsaa at fremstille Sagen som almindeligt Røveri. Den anholdte blev saa kørt til Vestre Fængsel og derefter fremstillet i Grundlovsforhør og fængslet. Kort efter Anholdelsen kom Gruppen til Vagtværnsstationen og forklarede Sagen, men da var han allerede bragt til Vestre Fængsel. Gruppen henvendte sig derefter til mig gennem en yngre Sagfører og forklarede Sagen og bad om at faa ham fri. Det var — for at bruge et moderne Udtryk — et tornefyldt Problem. Efter hvad der oplystes for os, var der ikke Tvivl om, at Sagens Sammenhæng var som beskrevet. Man maatte regne med, at Stikkeren hurtigt kunde gaa til Tyskerne, og at disse derefter vilde hente Fangen fra os. Om hans videre Skæbne kunde saa ikke være Tvivl. Naar det ikke allerede var sket, maatte det skyldes, at det passerende foregik Dagen efter Shellhusets Bombardement, og der derfor herskede adskilligt Forvirring blandt Tyskerne. Sagen hastede altsaa. Men vi kunde ikke godt løslade Fangen uden videre. De afgivne Forklaringer, som forelaa i skriftlige Rapporter, og Stikkerens egne Forklaringer

rummede ikke nogen Mulighed for at tale om Svaghed i Beviset. Og risikere en tysk Aktion mod Embedet ved at løslade ham uden videre, under Angivelse af, at der forelaa en politisk Handling og ikke Røveri, gik heller ikke an. Gruppen tilbød at foretage en Befrielsesaktion, men en saadan kunde ikke arrangeres hverken mod Fængslet eller vor godt bevogtede Bygning. Der kunde kun være Tale om en Aktion mod en Vogn, der transporterede ham. Det lyder maaske saa let, naar man taler om et Hold-op over for en Fængselsbil, men i Praksis er det en alvorlig Ting at have med at gøre. Jeg var ikke glad ved at komme i Ledtog med en hel Gruppe, som jeg ikke vidste nærmere om, saaledes at Embedet vilde blive afhængigt af de forskellige Gruppemedlemmers Discretion. Saa maatte vi næsten hellere selv skaffe en Politigruppe frem, som vi kunde faa noget at vide om. Vi satte os derfor i Forbindelse med Overlæge Max Schmidt for at faa en Politigruppe, der kunde befri ham fra Fængslets Vogn. Det var i sig selv kedeligt at arrangere et Overfald paa en saadan Vogn, og det kunde i hvert Fald ikke ske uden at Fængselsbetjentene var indviet i Planen. Thi da vore Fanger alle var almindelige Forbrydere, maatte det fordres af Fængselsbetjentene, at de vilde modsætte sig Forsøg paa Befrielse; og da det maatte forventes, at de ogsaa vilde gøre det, kunde der blive en farlig Situation. Det viste sig imidlertid hurtigt, at det var forbundet med Vanskelighed at faa ordnet et Arrangement med en Fængselsvogn og Fængselspersonalet. Vi saa os derfor nødsaget til at prøve selv at ordne Sagen ved Hjælp af Vagtværnet og besluttede at gøre det, ikke i Form af et Hold-op, men som en Undvigelse. Vi fik efter et Par forgæves Forsøg — disse Ting kunde jo ikke aftales pr. Telefon, saa vi maatte forskellige

Ekspeditioner ud i Byen — Forbindelse med Overvagt-mester Petersen, som vi vidste var illegal, og satte ham ind i Sagen, og han erklærede sig villig til at hjælpe. Fangen blev derefter rekvireret ind paa Domhuset til Afhøring og sad i Skabene, hvor han forblev til om Aftenen, da det var blevet mørkt. Fuldmægtig Jensen og Fuldmægtig Jacobsen skulde saa i Forbindelse med Vagtmesteren køre ham tilbage til Fængslet i en af Vagtværnets Taxavogne. Da man var kommet ud i Istedgadekvarteret, fik man Vognens Motor til at hikke, saa den sagtnede Farten. Døren blev derefter aabnet, og Fangen, som var blevet instrueret, sprang af Sted. Det gik saa hurtigt, at Chaufføren, som ikke var indviet, ikke fattede Mistanke, men blev højst forbløffet over Begivenhedernes hurtige Udvikling. Fuldmægtigene for ud efter Flygtningen og skød med deres Revolvere op i Luften, hvilket havde den udmærkede Virkning, at Folk i Gaden, der var vant til Skyderi, forlod Vinduerne. Derefter optog de i Forening med Vagtmesteren Forfølgningen ved at løbe i modsat Retning af den forsvundne. Men her havde de det Uheld at løbe lige ind i en tysk Spærring ved Alsgades Skole. Heldigvis skød Tyskerne ikke, men de førte Fuldmægtigene ind i Vagtstuen og fratog dem deres Pistoler, som de dog fik igen, da de havde forklaret Sagen og vist deres Tilladelser frem. Tyskerne beklagede meget, at de var kommet til at hindre Tilfangetagelsen af Flygtningen ved at stoppe Forfølgerne, men spurgte forsigtigvis ikke nærmere om selve Sagen, antagelig fordi de kunde tænke sig, at Fangen, der var stukket af i Nærheden af deres Kaserne, muligt havde tyske Forbindelser. En Underofficer, der kun talte lidt Dansk, viste et Par Haandjern frem og spurgte: »Hvorfor ikke?« Hertil forklarede Fuldmægtigene, at

vi ikke ejede et saadant Par, og spurgte, om han vilde overlade dem det, hvilket dog desværre blev afslaaet. Man skiltes derefter fra Tyskerne, der til Afsked medgav Fuldmægtigene en venskabelig Formaning om at »basse bedre po næste Gang!« Jeg kan ikke nægte mig Fornøjelsen af at aftrykke den officielle Rapport i Sagen, saadan som Fuldmægtig Jensen udarbejdede den næste Dag. Den vakte ingen Mistanke paa Kontoret uden for de indviedes Kreds.

»Da undertegnede Gaars Dato skulde begynde Gennemgangen af Sager i Dommervagten, bemærkede jeg, at der blandt Sagerne var en anholdt ved Navn P. . . . , der sigtedes for Forsøg paa Røveri. Den paagældende var ved Anholdelsen fundet i Besiddelse af 2 Pistoler, hvorfor det maatte formodes, at der maatte have været flere med til Røveriet, og at en af Gerningsmændene havde overgivet sin Pistol til anholdte. Det kunde saaledes muligvis dreje sig om en større Bande, og da jeg befrygtede, at der muligvis vilde blive gjort Forsøg paa at befri anholdte fra Retssalen, anmodede jeg Vagten om at være særlig paapasselig med Hensyn til, hvorvidt der indpasserede Personer med Skydevaaben. Samtlige Personer, der i Dagens Løb gik ind i Bygningen blev derefter visiterede for Vaaben, f. s. v. de ikke legitimerede sig paa særlig Maade. Mit Indtryk, at det drejede sig om en større Bande, blev yderligere bekræftet ved den Stilling, anholdt indtog i Retten, idet han da fuldstændig nægtede at udtale sig. Da jeg ønskede at faa yderligere Oplysninger af Arrestanten for eventuelt at komme til Klarhed over, hvem de øvrige Medlemmer af Banden var, foretog jeg gentagne og indtrængende Afhøringer af anholdte i Løbet af Eftermiddagen og Aftenen, uden at det dog lykkedes at faa Arrestanten til at udtale sig,

saasnart man kom ind paa selve Sagen. Mine Afhøringer af Arrestanten var ikke tilendebragt paa det Tidspunkt, da sidste Cellevogn kørte fra Domhuset, og efter Aftale med Vestre Fængsel blev Arrestanten da efter endt Afhøring anbragt i Domhusets Fængsel for i Løbet af Aftenen diskret at kunne transporteres til Vestre Fængsel. Efter Aftale med Vagtværnet stillede dette en Generatorbil til Raadighed. Denne ankom Kl. 19,30 til Domhuset. Foruden Chaufføren var den bemannet med Overvagtimester Petersen og Vagtmester Brandt. Bilen kørte ind i Gaarden, og Fuldmægtig Jacobsen og jeg, der begge havde vore Tjenestepistoler med, anbragte os paa Bagsædet. Vagtmester Petersen og Arrestanten blev anbragt paa Klapsæderne, og vi kørte derefter mod Vestre Fængsel ad Vesterbrogade og Vestre Fælledvej. Paa Vestre Fælledvej blev der noget i Vejen med Generatoren, og Bilen kørte ret langsomt. Herunder gav anholdte pludselig Overvagtimester Petersen et kraftigt Skub, hvorpaa anholdte saa sit Snit til at aabne Døren og springe ud paa Gaden. Der blev straks givet Ordre til Bilen om at standse, og vi eftersatte alle Arrestanten, der bortfjernede sig i Hurtigløb. Fuldmægtig Jacobsen og jeg trak begge vore Pistoler, og vi affyrede henholdsvis 6 og 8 Skud i Retning mod anholdte. Da anholdte tog Retning mod Alsgades Skole, forfulgte vi ham i den Retning, efter at vi havde ophørt med at skyde, idet Fuldmægtig Jacobsen ikke mere kunde se anholdte, og jeg ikke havde flere Patroner i Pistolen. Da vi kom i Nærheden af Alsgades Skole, blev der af det der posterede tyske Mandskab kommanderet »Hände hoch«, hvilket vi saa os nødsaget til at efterkomme, dog at Vagtmester Brandt, der var bagest, gik tilbage til Bilen. Vi blev derefter frataget vore Vaaben og ført ind i Vagtstuen. Vi

forklarede straks Vagterne, at vi var i Besiddelse af tysk Vaabentilladelse, og at vi havde brugt vore Pistoler til at skyde mod en farlig Røver, der var flygtet i Retning af Alsgades Skole. Vi blev derefter anmodet om at følge med til den vagthavende og fulgte derefter gennem Skolen til Hauptwachtmeister Eichhöfer, 2' Polizeibataillon, Alsgades Skole, Stützpunkt 9, der affordrede os vore tyske Legitimationspapirer. Vi afleverede saa Waffenausweis og Passertilladelse. Efter hurtig Gennemgang af disse Papirer, sagde paagældende, at alt var i Orden, hvorefter vi fik Papirerne igen samt tilbageleveret Pistolerne. Vi blev saa anmodet om at gaa tilbage til Vagten, hvor Navn og Nummer paa vore Waffenausweis blev noteret op, ligesom Overvagtimester Petersens Legitimationskort fra Vagtværnet blev afskrevet. Jeg anmodede derefter om at faa oplyst Navnet paa ovennævnte Hauptwachtmeister, hvilket skete. Vi fik herefter Lov at gaa og blev, for at kunne passere uantastet forbi Vagtposterne ledsaget ud. Behandlingen var i enhver Henseende imødekommende høflig og korrekt.

Da yderligere Eftersøgning af anholdt paa dette Tidspunkt maatte anses for formaalsløs, idet han havde faaet et Forspring paa 15 Minutter, blev Eftersøgningen opgivet, idet bemærkes, at vi saa efter, at anholdte ikke henlaa i saaret Tilstand i Nærheden, saaledes at det maa formodes, at han enten ikke er blevet ramt af vore Skud eller i hvert Fald ikke er blevet saa alvorlig saaret, at han er blevet forhindret i at fortsætte sin Flugt. Det maa antages, at dersom der ikke var sket Indgriben fra tysk Side, vilde vi have haft gode Chancer for at paagribe anholdte.«

Sagen havde et lille Efterspil. Mens Overvejelserne i Dagens Løb stod paa, havde jeg søgt lidt Oplysning om

vor Fange og hans Gruppe, som hørte til Holger Danske, og da vi kunde forstaa, at der blandt dem muligvis var Folk, der nok var dristige som aktive Sabotører, men næppe havde nogen større Forstaaelse af Vigtigheden af Statsadvokaturen og de Vanskeligheder, vi havde at kæmpe med, turde jeg ikke risikere en Uforsigtighed fra deres Side eller et Uheld, og betingede mig derfor, naar vi ordnede Sagen, at den unge Mand skulde sendes til Sverige. Nogle Dage senere spurgte jeg, om det var sket, men fik at vide, at Afsnitsledelsen ikke havde villet gaa med dertil. Man var endda meget krænket over, at vi havde beholdt Mandens Pistoler, for der var jo Krig, og man kunde ikke afvæbne en dansk Frihedskæmper. Jeg er endda ikke sikker paa, at man ikke havde overvejet at tage dem tilbage med Magt, hvilket dog maatte skyldes Ukendskab til vore Indgangsforhold, som de nu var. Men den Sagfører, gennem hvem de havde forhandlet med mig, og som delte vore Synspunkter, havde i hvert Fald faaet talt dem fra det. Vi lod naturligvis svare tilbage, at vi maaske kunde forklare Tyskerne, at Fangen var stukket af fra os, men jeg kunde ikke se, hvordan vi skulde forklare dem, at hans Pistoler ogsaa var stukket af, og vi søgte derefter andre illegale Forbindelser for at faa Spørgsmaalet ordnet. Efter nogen Tids Forløb fik vi at vide, at den Stikker, som skulde have været skudt den paagældende Dag, nu var likvideret, hvilket mindskede vor Risiko væsentligt. Iøvrigt trak Sagen i Langdrag som alle illegale Forhandlinger, fordi Forbindelserne er saa vanskelige at etablere, og Krigen gik efterhaanden saa stærkt mod sin Afslutning, at Spørgsmaalet begyndte at have mindre Interesse.

Men bortset fra denne lille Disharmoni var Sagen altsaa ellers forløbet overmaade godt. Vi kunde i givet Fald

ved tyske Vidner bevise, at der var gjort alt for at holde paa og genindfange Arrestanten, men vi haabede nu alligevel, at det ikke skulde blive nødvendigt at gøre noget lignende en Gang til.

Desværre varede det ikke ret længe, før vi havde en Sag til af lignende Art. Vagtværnet havde arresteret en Frihedskæmper, der havde røvet en Vagtværnsbil og var ved at aflevere den igen. Det bevirkede, at to Kammerater ogsaa meldte sig paa Stationen. Heldigvis fandt vi ud af, at Røveriet var begaaet paa Amager, og vi sendte Sagen til Statsadvokaten for Sjælland, der i Forening med Dommeren fik den ordnet saaledes, at man kunde løslade Arrestanterne.

Paaskedag trængte bevæbnede Hipofolk under Anførsel af en Tysker ind i vor Bygning og opførte et skandaløst Optrin, idet de vilde arrestere den Dommer, som havde Grundlovsforhøret. Aarsagen var, at Tyskerne var kommet til Vestre Fængsel for at faa udleveret en Arrestant, som var sigtet for Trusler. Han var imidlertid inde til Fremstilling i Dommervagten, og Tyskerne tog derfor ind til Retsbygningen. Fængslet gav imidlertid telefonisk Meddelelse til Retsbygningen om, at Tyskerne kunde ventes, og om, at de kom for at hente den paagældende Fange. Han havde lige været i Grundlovsforhør og var blevet løsladt af Mangel af Bevis. Man lod ham derfor skyndsomst gaa. Da Tyskerne kom til Stede, fandt de ham staaende uden for Domhusets Dør, og han udpegede Dommeren for dem som den, der havde løsladt ham. Det lykkedes kun efter besværlige Forhandlinger med Hipoerne og den tyske Grobrian, der ledede dem, at faa dem fra at arrestere Dommeren eller Forsvareren. Senere viste det sig, at man ikke havde

behøvet at skynde sig saadan med at faa Fangen sluppet ud, da han havde tyske Forbindelser, og Formaalet med Aktionene alene havde været at redde ham fra Retfærdigheden.

Noget senere, midt i April, blev vi noget foruroligede ved, at en Deling tysk Sikkerhedspoliti trængte ind i Fængselsgaarden mellem vor Bygning og Arresten. De forsvandt ganske vist igen efter et kortere Ophold og efter at have orienteret sig paa Stedet, idet de sagde, at de var gaaet forkert. Men man kunde jo ikke vide, om det var rigtigt, og om Besøget var en Forløber for en Aktion. Et Par af Fuldmægtigene prøvede derfor det Tov, vi havde fra Taget ned i en Naboejendom.

Ved denne Tid fik vi fra Bispebjerg Hospital en Rapport, der beskrev, hvordan en ung Mand, der var blevet arresteret af Hipoer, var blevet ført til Politigaarden og der brændt med et Apparat, der bestod af en Kobbertraad indlagt i et Læderhylster, og som kunde bringes til at gløde ved Tilslutning af elektrisk Strøm. Genstanden var blevet spændt om Hovedet paa ham, saa han havde Forbrændinger paa Kinderne og i Panden. De foreliggende Lægeerklæringer bekræftede Rigtigheden af den unge Mands Fremstilling. Jeg var i Udenrigsministeriet for at faa dette til at protestere. Vi fik derefter dels skaffet supplerende Lægeerklæringer og dels taget de fornødne Forholdsregler for at skjule den unge Mands Identitet og skjule ham selv for Efterstræbelser for det Tilfælde, at Tyskerne skulde vide eller faa oplyst, hvem han var. Derefter klagede Udenrigsministeriet til Dr. Best, men vi fik ikke Svar før Kapitulationen.

I den sidste Del af April Maaned havde man det Indtryk, at forskellige Aktioner fra Modstandsbevægelsens Side i stigende Grad kunde skabe Vanskelighed ved at gøre flere Straffesager slørede, hvorved der opstod nye Problemer af enten faktisk eller retlig Art. Det var Sager, der var vanskelige at bedømme ikke blot, fordi det ofte kunde være svært at hitte ud af den faktiske Sammenhæng, men ogsaa og navnlig fordi Sagernes Udspring i Handlinger, som i og for sig maatte betragtes som retmæssige Krigsaktioner, gjorde Bedømmelsen af dem usikker. Jeg nævner nogle Stykker, fordi det endnu i nogen Tid kan have Interesse at vide, hvordan man skal stille sig til Sager af denne Art. Vi havde faaet Kendelse om Beslaglæggelse af et Par Tønder med Olie, der havde været udbudt paa den sorte Børs, men hvor Ejermændene paastod, at de var Modstandsfolk, og at Olien var Frihedsbevægelsens. Inden Vagtværnet fik hentet den, blev Olien imidlertid brændt af Sabotører, hvilket ganske vist ikke nødvendigt beviste, at Ejerne talte usandt. Hvordan Sagen virkelig hang sammen, var ikke godt at afgøre. Det kunde ikke ses, om det virkelig var Sabotører, der havde den, eller om det var Sabotører, der havde brændt den. Det eneste, som var sikkert, var, at den havde været udbudt paa den sorte Børs.

Et andet lille Spørgsmaal dukkede op, da vi fik en Sag, hvor en Gruppe havde erobret et Parti Radiodele fra Tyskerne. Derefter blev Partiet solgt og havnede gennem forskellige Mellemmænd, der tog Overpris, paa den sorte Børs. Vagtværnet arresterede et Par af de sidste Led i Kæden, som først blev sigtet for Hæleri. Da Sagens Sammenhæng oplystes, ved at Gruppen henvendte sig til os, maatte man sige, at der ikke forelaa Røveri eller Tyveri af Radiodelene, idet Borttagelsen af disse fra

Tyskerne maatte være en retmæssig Krigshandling. Salget kunde der heller ikke siges noget til, og Køberen kunde derfor ikke straffes for Hæleri; men han havde taget for høj Avance og maatte derfor tiltales efter Prisloven, og de følgende Led maatte tiltales for Kædehandel.

I et tredie Tilfælde arbejdede Vagtværnet med en større Sag angaaende Røveri af et Parti Klæde. Noget af det havde man sporet paa den sorte Børs, hvor forskellige professionelle Hælere havde en Del af det, men det meste kunde man ikke finde. Saa blev jeg en Dag ringet op af en Stemme, der sagde, at det var Københavns Militærkommando. Han forklarede mig, at nogle Grupper havde røvet Klæde for at bruge det til Uniformer, men det var ikke anvendeligt hertil. En af de Folk, der havde med det at gøre, havde solgt noget af det, men det var ikke efter Ordre, og det syntes man ikke, at man kunde lade passere. Man vilde derfor sørge for, at Partiet kom tilbage i saa vidt Omfang som muligt. Og det skete ogsaa. Det meste af det blev fundet paa en Bil, der var henstillet i Nærheden af en Vagtværnsstation. Der kan vel ikke være Tvivl om, at de Folk, der har røvet Klædet, ikke kan straffes, og det samme maa vel gælde den, der har solgt det for at bruge Pengene til Modstandsbevægelsen, selvom hans Handlemaade er forkert og imod Modstandsbevægelsens Instrukser. I hvert Fald kan Forholdet vel ikke være Hæleri, snarere en disciplinær Forseelse. Derimod mener jeg, at de senere Led maa kunne dømmes for Hæleri, uanset om de paa-beraaber sig, at de har købt af Modstandsbevægelsen eller ikke.

Natten mellem den 20. og 21. April blev Byretspræsident Myrdahl myrdet i sit Hjem, og i de samme Dage var der Attentat paa flere kendte Sagførere. Myrdahl var den første høje Embedsmand, som var blevet Genstand for et Terrordrab. Hvad Aarsagen til Drabet var, vidstes ikke. Jeg regner de Forklaringer, som blev fremsat i de følgende Dage — bl. a. den, at Byretten havde flaget paa halv Stang paa Hitlers Fødselsdag, idet en Stævningsmand blev begravet den Dag — for rene Gisinger. Senere er det blevet sagt, at Drabet var Hævn for Domfældelse af nogle Nazister, men Kilden — en fanget Hipomand — synes at have en meget løs Viden. Men i hvert Fald maatte jeg i Fremtiden regne med den Mulighed, at en Tilfældighed eller en ubetydelig Sag kunde bringe mig i Fare. Jeg ophørte derfor med at sove hjemme og viste herefter den største Paapasselighed, naar jeg kom til og gik fra mit Kontor, ligesom jeg sørgede for at komme og gaa ad forskellige Indgange til Domhusbygningen.

Samme Nat, som Myrdahl blev dræbt, blev Fuldmægtig Salomonsen, som vi vidste var Medlem af en væbnet Gruppe, arresteret af Tyskerne. Det var egnet til at fylde os med bange Anelser, naar man betænkte Fuldmægtig Reventlows Skæbne. Arrestationen bevirkede, at yderligere to af vore Fuldmægtige kom og meddelte, at de nu gik under Jorden. Dette betød et væsentligt Tab for Kontoret. Men Arrestationen syntes dog at have haft et noget tilfældigt Præg og at have været uden nærmere Forbindelse med Fuldmægtig Salomonsens Gruppe. Han blev til alles Overraskelse løsladt igen 4—5 Dage senere efter en utrolig overfladisk tysk Ransagning paa hans Bopæl og et teknisk meget daarligt Forhør. Baade

han og de to andre Fuldmægtige holdt sig imidlertid i det store og hele væk fra Kontoret i de derefter følgende 10—14 Dage til Tyskernes Kapitulation.

Samtidig tyndede det yderligere ud blandt Kontorets Mandskab. 3—4 Mand, der hørte til Politiet i Provin- sen, rejste hjem til deres Kredse for at være ved Haan- den der, naar Dagen kom. Vi var alle klare over, at den ikke kunde være fjern, og at Modstandsgrupperne var i Alarmberedskab. Derfor udleverede vi de sidste af vore konfiskerede Skydevaaben. Den sidste Maskinpistol, vi havde, var allerede bragt bort for en Maaned siden, da vi fandt, at den var blevet tilstrækkelig »moden« og mente, at vi ikke risikerede, at der blev spurgt efter den. Den blev overgivet til Landsretssagfører Børge Moltke- Leth, der kom og bar den bort i en Haandkuffert. Nu kom de forskellige, som skulde hjem til Provin- sen eller give Møde den afgørende Nat her i København, og fik en Pistol. Desværre havde vi færre, end vi havde Brug for, og kun faa Patroner til hver. De sidste udleveredes den 4. Maj.

Det var en underlig spændt og ørkesløs Stemning, der hvilede over Kontoret de sidste Dage. Flere Fuldmæg- tige var under Jorden og andre Medarbejdere havde taget Afsked efter Samværet i de 7 begivenhedsrige Maaneder. Modstandsbevægelsen havde meddelt, at den vilde be- sætte og benytte Bygningen og vore Kontorer, naar Dagen kom. Vi stuvede derfor Sagerne til Side og lagde Tingene til Rette, saa Kontoret kunde hvile i nogle Dage eller et Stykke Tid. Den Virksomhed, vi havde udøvet, var ved at være forbi; Politiet skulde snart igen træde i Funktion. Dagens Problemer tabte en væsentlig Del af deres Interesse, og man beskæftigede sig mest med Tan-

ken om, hvordan det vilde gaa en Række af vore Folk, hvis de skulde ud og kæmpe med de tyske Tropper. Og saa ventede vi og læste »Information« og hørte Radio og ventede igen. Og saadan gik de første Dage af Maj, indtil Aftenen den 4. bragte Afslutningen paa den her skildrede Periode og Indgangen til mere normale Tider.

EFTERSKRIFT

Hvis man skal forsøge at komme med nogle faa sammenfattende Betragtninger om den her skildrede Periode, skal jeg først bemærke, at det mulig er egnet til at for-
bavse, at Hverdagen trods alt forløb saa dagligdags, som det var Tilfældet. Skønt Begivehederne lagde et mere ubestemt Tryk over mange og medførte en vis Nervøsitet, følte de fleste sig vist ikke i særlig Grad knuget i Dagens almindelige Stunder, men blev kun lejlighedsvis grebet af Følelsen af Situationens Uholdbarhed paa længere Sigt.

Anatole France skildrer i »Les dieux ont soif« Rædselsperioden i Paris under den franske Revolution og viser vittigt, at Livet ikke formede sig saaledes, som man forestiller sig det, naar det betragtes fra en senere Tid. For Flertallet var Livet i det daglige ikke fyldt med Rædsel, men Menneskene passede selv under den værste Rædselsperiode i det store og hele uforstyrret af Begivenhedernes Gang deres forskellige Interesser, spiste, drak, elskede og holdt smaa Selskaber. Begivenheder, som ses paa Afstand i Tid eller Rum, generaliseres for meget. Man ser de væsentlige og fremtrædende Hændelser og er tilbøjelig til at tro, at de præger Gennemsnitsmenneskets daglige Liv i højere Grad end det faktisk er Tilfældet. Paa samme Maade føltes det her. Uden-

for de Tidspunkter, hvor særlige Begivenheder hændte, gik Dagene deres sædvanlige Gang. Jeg vil tro, at Stigningen i Kriminaliteten ikke har været følt stærkt af den store Del af Befolkningen, der ikke direkte blev ramt af den.

Politiets Fjernelse var nok af dybt indgribende Betydning. Den betød først og fremmest paa det politiske Omraade, at der blev fuldstændig fri Bane for de af Tyskerne og deres Følgesvende iværksatte Mord og for Forøvelsen af andre Terrorhandlinger, navnlig de talrige og omfattende Sprængninger af Forretningsejendomme og Forlystelsesetablissementer etc. Før Politiet blev fjernet, kunde det, naar Tyskerne ikke aabent vilde vedgaa, at de billigede disse Handlinger, i et vist Omfang begrænse og forhindre dem, at Gerningsmændene løb en vis Risiko for at blive fundet af Politiet. Men dette Baand paa Udviklingen fjernedes den 19. September. Samtidig betød Politiets Opløsning en voldsom Stigning i Kriminaliteten. Sandsynligheden herfor var paa Forhaand meget stor. Politiets Opløsning fandt Sted efter 4—5 Aars Besættelse og Krigstilstand, som i Forvejen havde øget Forbrydernes Antal. Krigsforholdene havde derhos bragt mange Vaaben ud blandt Folk og forraaet Mentaliteten, saa at Hemningerne over for Voldshandlinger var formindsket i meget betydelig Omfang. Den voksende Fattigdom havde presset Berigelsesforbrydernes Antal op, og den stigende Belastning af Nerverne havde øget Mængden af Affektforbrydelser. Den omfattende Krise- og Rationeringslovgivning havde skabt en Række nye Felter for Forseelser. Hertil kom, at de kriminelle Elementer, som var i tysk Tjeneste, og som Tyskerne i nogen Grad holdt Haanden over, fik øget Lejlighed til at skaffe sig Fordel ved at begaa borgerlige

Forbrydelser, og at Afsætningen af stjaalne Varer i høj Grad var lettet derved, at mange Arter i det skjulte købt op af Tyskerne.

Hertil kom som en særegen Ejendommelighed det Moment, at der i et vist Omfang viste sig Tendens til, at vi selv viderebefordrede den Ødelæggelse, som Tyskerne havde begyndt den 19. September. I hvert Tilfælde i den første Tid efter den 19. September 1944, fandtes der samtidig med, at der var stor Ophidselse mod dem, der forbrød sig under Politiets Fraværelse, paa adskillige Steder alligevel den Fornemmelse, at man ikke burde gøre noget for at bekæmpe Forbrydelserne ved Udførelse af Politiets Arbejde med at efterspore Gerningsmændene. Dette Fænomen synes ganske vist ikke at have haft nogen meget stor Udbredelse og blev som Tiden gik mere og mere sporadisk i sin Optræden, men det fandtes dog navnlig i Begyndelsen og havde sin Betydning.

Skønt Forholdene saaledes var af den Art, at man kunde vente sig det værste, blev Forløbet dog noget roligere, end man kunde have frygtet. København er under normale Omstændigheder en meget fredelig By med ringe og ikke særlig grov Kriminalitet. De danske er besindige og lovlydige Folk. Hertil kommer, at det i den foreliggende Situation var en almindelig udbredt Opfattelse, at man maatte holde sammen og opretholde Ro og Orden.

Dette bevirkede først og fremmest, at den almindelige Ro og Orden paa Gader og Stræder opretholdtes baade i den Periode, da der endnu ikke var noget Vagtværn, og efter at vi havde faaet dette. Færdselsloven blev overholdt ved Publikums Disciplin, skønt Vagtværnet ikke paatalte Overtrædelse af denne Lov. De færreste vilde

gerne anses for at være en »Situationsbisse«. Motorkørselen, som efter Forholdene var sparsom, syntes normal. Man saa f. Eks. ikke i noget væsentligt Omfang grove Overtrædelser af Hastighedsbestemmelserne; kun maa det anmærkes, at mange Vognes Nummerplader i den sidste Tid var næsten ulæselige. Butikkernes Lukketid overholdtes. Maksimalpriserne blev i det store og hele respekteret, antagelig fordi Overtrædelser er saa aabenbare, men det er dog mit Indtryk, at der for Ting, som der ikke var Maksimalpriser paa, flere Steder er blevet beregnet Priser, der laa noget over det rimelige. Overtrædelser af Sundhedsforskrifter og lignende Specialbestemmelser har ikke, efter det Indtryk, vi har kunnet faa — men det har naturligvis været mangelfuldt — været stigende i foruroligende Grad. Som foran anført slappest i Begyndelsen Disciplinen paa sine Steder noget blandt de C. B.-pligtige, og Antallet af Folk, der »bortkastede« deres Rationeringsmærker og bad om nye, steg foruroligende. At den sorte Børs tog et stærkt Opsving er omtalt; og det saa ikke godt ud, at Handelen foregik aabenlyst paa Gader og Stræder. Men den antog ikke et Omfang, der havde nogen større Betydning for Samfundslivet i sin Helhed, som man har Indtryk af, at det har været Tilfældet i andre Lande. Men dette skyldes naturligvis i væsentligt Omfang, at Ernærings- og Forsyningsforholdene var langt mere tilfredsstillende her end i de fleste Steder i de besatte Lande. Slagsmaal og Gadeuorden syntes ikke at have væsentlig større Omfang. Som Hovedresultat maa man kunne sige, at Samfundets Ordensforskrifter i det store og hele synes at være overholdt tilfredsstillende. Det viser altsaa forsaavidt, at det, som bærer Samfundsordenen, ikke blot er Politiets rent fysiske Kraft, men i meget vidt Omfang

den almindelige Sans for Ro og Orden og Respekt for Loven.

For de egentlige Forbrydelsers Vedkommende er Billedet mørkere, men der er Træk, der frembyder Ligheder med Forholdene paa Ordensforskrifternes Omraade. Hvordan Kriminaliteten i Virkeligheden har været, ved vi ikke og faar det næppe at vide, da Politiet er det Organ, som skulde skaffe Oplysningerne. Og det er ganske usikkert, i hvilket Omfang stedfundne Forbrydelser faktisk er blevet anmeldt. Forbrydelser som Underslæb, hvor Gerningsmanden altid vil være kendt og Forseelsen vitterlig, og Bedrageri, hvor Gerningsmanden oftest vil være kendt, omend Forseelsen er omtvistelig, synes ikke at være begaaet i noget øget Omfang, selvom det naturligvis er muligt (men vi ved det ikke), at nogle Plattenslagere kan have udnyttet Situationen. En Undtagelse danner dog Assurancesvig, som vist nok har været stærkt stigende, idet en Mængde Tyverianmeldelser antagelig har været falske. Forholdet ligner noget det omtalte vedrørende de falske Anmeldelser om bortkomne Rationeringsmærker.

Derimod har de fleste Forbrydelser, hvor Gerningsmanden haaber at kunne skjule sin Identitet vist voldsom Stigning. Det gælder ikke saa meget Sædelighedsforbryderne, der som omtalt i Kap. 2 ikke anmeldtes i større Omfang. Heller ikke Voldtægt fik noget Omfang, som var væsentligt ud over, hvad man kunde vente i en Storby under Krigstilstand, men med almindelig Politivirksomhed. Stigningen falder derimod hovedsagelig paa Tyveri og Røveri, der som det vil have fremgaaet, antog et meget stort Omfang. I 1939 havde København 10 Tilfælde af Røverier, altsaa knapt et maanedlig. I 1943 var Antallet noget over 100, altsaa ca. 10 maanedlig.

I Novembers første Halvdel havde vi ca. 40 Sager og i sidste Halvdel ca. 60. I Decembers sidste Halvdel var Antallet 113, hvoraf dog ca. 25 var decideret politiske; i Januar var Antallet henholdsvis 73 og 133 i første og sidste Del af Maaneden, hvoraf ca. 20 og 30 politiske. Og i Februar kulminerede Tallene med 84 og 135 i de to Halvdele; de politiske Røverier udgjorde heraf ca. 60. I Marts gik Tallet ned til 161 for hele Maaneden med ca. 60 politiske Røverier og i April til 96 hvoraf ca. 40 var politiske. Mange af dem var meget store og grove. En Del af dem var antagelig begaaet af Hipofolk o.l., men ogsaa et Antal større Røverier skyldes antagelig Modstandsgrupper. Der forekom ogsaa en hel Del grimme Sager angaaende Trusler og Pengeafpresning. Det eneste lille Lyspunkt paa dette Omraade er det, at man ikke fik nogen Terror af sammensvejsede Bander. Vi havde fra Begyndelsen frygtet, at et Antal bevæbnede Forbrydere skulde slutte sig sammen og begaa Røverier, Bortførsler og Pengeafpresninger i større Stil. Selv overfor et mindre Antal dristige og bevæbnede Folk havde de danske Myndigheder staaet saa temmelig hjælpeløse, navnlig hvis de direkte havde anvendt Vaabenmagt overfor Vagtværnet eller Statsadvokaturerne. Men Tiden har antagelig været for kort, til at de har kunnet faa sig organiseret. Og maaske har en Del af de Personer, som kunde have været aktive paa denne Maade, været engageret af Tyskerne, og saaledes haft nok at gøre med de politiske Aktioner og enkelte mere spredte Forbrydelser. Muligt er det naturligvis ogsaa, at de har været saa meget under Opsigt, at borgerlige Forbrydelser ikke kunde sættes i System i større Stil. I det hele maa det vel siges, at vi, hvad angaar egentlige Bandeforbrydelser har nydt godt af de rolige Forhold, der tidligere var, og

som antagelig har bevirket, at en Opblomstring af et virkeligt Gangsteruvæsen — bortset fra Hipoernes politiske Aktioner — ikke har kunnet opstaa i Løbet af det halve Aar, Politiets Fraværelse varede.

Hvor mange Drab, der var, som ikke havde noget med Politik at gøre, kan ikke siges. Tilsyneladende steg Antallet ikke mærkbart sammenlignet med Tiden før den 19. September, idet der ikke var væsentlig flere klart upolitiske Mord end tidligere. Hertil regner jeg de Mord, som opklaredes, og om hvilke man ved, at de ikke havde med Politik at gøre og saadanne uopklarede Mord, hvor det enten var klart, at Offeret intet havde med Politik at gøre, eller Handlingen var udført paa en saadan Maade, at det ikke var sandsynligt, at der stod politiske Grupper bagved, som f. Eks. Overfaldet paa det gamle Ægtepar i Saxogade. Det interessanteste er i Virkeligheden, hvor mange Drab, der var, som skønt de saa ud som politiske, i Virkeligheden var rent borgerlige. Efter Kapitulationen er der blevet opklaret en Sag, hvorunder det er oplyst, at en Mand har lovet tre andre en større Sum Penge, hvis de vilde skyde hans Far, som var velhavende, og som han ønskede at arve; det skulde ske saaledes, at Handlingen saa ud som et politisk Mord. Forsøget blev ogsaa udført, men mislykkedes. Om der er flere af den Art, vides ikke, men jeg anser det for sandsynligt, at det ikke er det eneste Drab af denne Art. Kendt fra den seneste Tid er det Tilfælde, hvor en Mand kort efter Kapitulationen formaaede en fra Tyskland hjemvendt Fange til at skyde sin Gudmoder, som han skulde arve, idet han angav, at hun var tysk Stikker, og lovede Gerningsmanden 300 Kr. for Daaden.

I to Tilfælde er Vidner blevet myrdet, men i ingen af Tilfældene er Sagen opklaret, og det er derfor ikke gan-

ske sikkert, om Drabet udelukkende er sket for at hindre de paagældende i at afgive Vidnesbyrd. Dette Fænomen, at Vidner er blevet angrebet, samt den Omstændighed, at de i flere Tilfælde er blevet truet, er paa en vis Maade det alvorligste, som hændte. Hvis det over en længere Periode havde været saadan, at Folk med Føje kunde nære Betænkelighed ved at udtale sig, idet Myndighederne ikke kunde beskytte dem mod mulig Overlast som Følge af deres Forklaring, kunde Retsshaandhævelsen efterhaanden været blevet ganske lammet.

Heldigvis har Publikum ikke i større Omfang været grebet af Uro. Dette hænger maaske sammen med, at Folk, uanset Avisernes Omtale af de mange store Tyverier og Røverier, ikke helt har været klar over, dels hvor stor Kriminaliteten var, og dels hvor hjælpeløse Myndighederne i Virkeligheden var. Vagtværnet udførte et forbavsende godt Arbejde — langt bedre end man kunde forvente. Og naar Vagtværnet havde taget nogle Forbrydere, og de blev dømt, gjorde Bladene meget ud af deres Omtale af Sagen. Derved opretholdtes et Slags Skin over for Publikum — og navnlig over for Forbryderverdenen — af at Bekæmpelsen af Forbrydelser gik nogenlunde normalt. Men i Virkeligheden var det i væsentlig Grad Bluff. Thi det som kunde gøres af Vagtværnet og Anklagemyndigheden var, som man vil have set, langt fra tilstrækkeligt og fjernede sig vidt fra det sædvanlige.

De meget høje Straffe som idømtes, var altsaa ikke tilstrækkeligt til at bøde paa Politiets Fraværelse. Forbryderne holdes mere tilbage af en større Mulighed for Opdagelse, selvom Straffen ikke er saa haard, end af en meget formindsket Mulighed for Paagribselse, selvom Straffen, hvis de bliver fanget, er fordoblet.

Uden en systematisk kriminel Efterforskning udøvet af en passende Styrke og med tilstrækkelig dygtige og teknisk udstyrede Folk kan Kriminaliteten ikke holdes nede. Det er gennem Kriminalpolitiets Arbejde, man faar opsporet og fanget dem, der har begaaet Forbrydelserne, og det er Bevidstheden om, at denne Efterforskning sættes ind, der under normale Forhold i væsentlig Grad holder en Række svagere Sjæle fra at begaa Forbrydelser. I det daglige holdes denne Bevidsthed antagelig levende hos Folk i Almindelighed ved Ordenspolitiets Patrouillering i Gaderne og ved dets Indskriden over for Dagliglivets mindre Forseelser. Men det mest betydningsfulde ved Politiets Efterforskningsvirksomhed er det, at den giver Samfundets talrige Borgere den trygge Bevidsthed, at Retfærdigheden vil blive overholdt. Og at de ved, at de vil faa kraftig Støtte af Myndighederne, naar nogen er blevet Genstand for en Forbrydelse, idet Kriminalpolitiet vil søge at skaffe Gerningsmanden frem og faa ham straffet og om muligt faa oprettet den lidte Skade. Det er den Tryghed, som dette giver, der igen er Forudsætningen for, at Borgerne paa deres Side kan yde Myndighederne den Bistand, som er den allerførste Forudsætning for Haandhævelsen af Retfærdigheden.